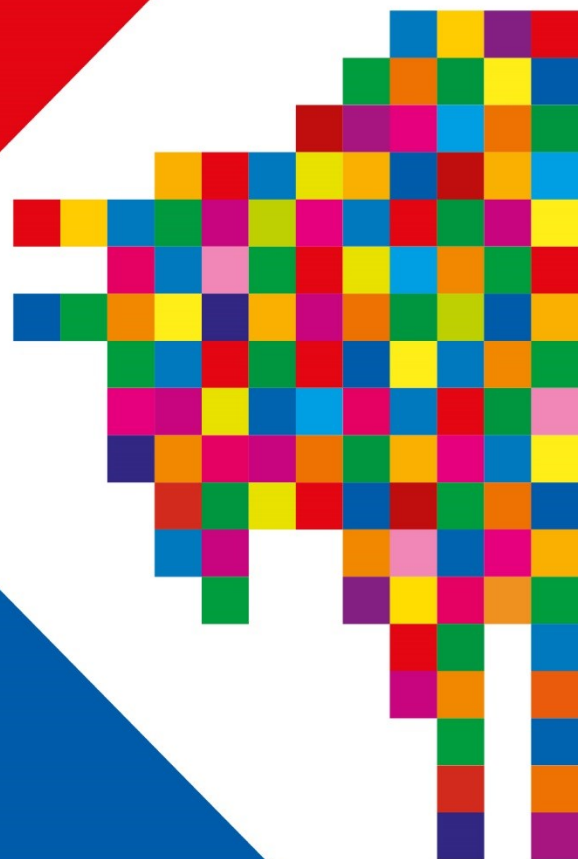

Ewaluacja wdrażania zasad horyzontalnych w ramach RPOWP 2014-2020

RAPORT KOŃCOWY

Autorzy raportu:

Krzysztof Gutta
Tomasz Gutta
Katarzyna Gutta

Białystok 2020

Copyright: Województwo Podlaskie, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego

ISBN 978-83-956136-4-7

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego

Departament Rozwoju Regionalnego

ul. Poleska 89, 15-874 Białystok

tel.: 85 66 54 480

e-mail: rot@wrotapodlasia.pl

Wykonawca:

EU-CONSULT sp. z o.o.

ul. Toruńska 18 C, lokal D

80-747 Gdańsk

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020.

Spis treści

Spis treści	3
Wykaz skrótów	7
Streszczenie	10
Summary	14
CZĘŚĆ METODOLOGICZNA.....	18
1. Wprowadzenie.....	18
2. Zastosowane metody i techniki badawcze	21
2.1. Analiza danych zastanych	21
2.2. Ankieta ilościowa (<i>mix-mode</i> – CAWI/CATI)	22
2.3. Wywiady grupowe i indywidualne wywiady pogłębione.....	23
2.4. <i>Case studies</i>	24
2.5. Panel ekspertów	25
3. Opis przebiegu badania	26
CZĘŚĆ ANALITYCZNA	28
4. Polityki horyzontalne – zagadnienia teoretyczne	28
5. Charakterystyka systemu wdrażania Programu	33
5.1. Procedury i rozwiązania sprzyjające uwzględnianiu zasad horyzontalnych na poziomie Programu	33
5.1.1. Programowanie	33
5.1.2. Wdrażanie Programu.....	34
5.1.3. Działania informacyjno-promocyjne	35
5.1.4. Kontrola projektów.....	36
5.1.5. Sprawozdawczość i monitorowanie	37
5.1.6. Ewaluacja	37
5.1.7. Podsumowanie	38

5.2. Zgodność systemu zarządzania i wdrażania Programu z zasadami równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn	39
5.2.1. Równość szans kobiet i mężczyzn.....	39
5.2.2. Równość szans i niedyskryminacja, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami	40
5.2.3. Działania informacyjno-promocyjne	48
5.2.4. Podsumowanie	51
5.3. Rozwiązania zastosowane w ramach systemu wyboru i oceny projektów w celu realizacji zasad horyzontalnych.....	52
5.3.1. Podsumowanie	54
5.4. Sposób wdrażania Programu.....	56
5.4.1. Udział projektów neutralnych w odniesieniu do zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach EFRR.....	56
5.4.2. Skala zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień w ramach projektów.....	61
5.4.3. Podsumowanie	65
5.5. Zaangażowanie gremiów partnerskich w system realizacji Programu	66
5.5.1. Stopień zaangażowania KM RPOWP 2014-2020 we wdrażanie zasad horyzontalnych	66
5.5.2. Stopień zaangażowania środowisk odbiorców w realizację zasad horyzontalnych	68
5.5.3. Podsumowanie	74
5.6. Realizacja zapisów Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020.....	74
5.6.1. Stopień realizacji działań wskazanych w Agendzie przez instytucje wdrażające Program	74
5.6.2. Efekty realizacji działań zastosowanych w Agendzie	77
5.6.3. Podsumowanie	81
5.7. Realizacja zapisów <i>Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz</i>	

<i>zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020</i>	82
5.7.1. Zgodność rozwiązań zastosowanych w projektach z zapisami Wytycznych	82
5.7.2. Wpływ wytycznych na udział osób z niepełnosprawnościami w projektach	92
5.7.3. Podsumowanie	96
5.8. Efekty wsparcia w kontekście realizacji zasad horyzontalnych.....	97
5.8.1. Skuteczność i efektywność działań stosowanych w Programie oraz typów wsparcia	97
5.8.2. Trwałość efektów wdrażania zasad horyzontalnych	99
5.8.3. Wpływ realizowanych projektów na wyrównywanie szans osób z grup dyskryminowanych	101
5.8.4. Poziom świadomości dotyczący obowiązku stosowania zasad horyzontalnych wśród uczestników systemu realizacji RPOWP 2014-2020	106
5.8.5. Wpływ działań podejmowanych na poziomie instytucjonalnym na zmianę percepcji postrzegania zasad horyzontalnych.....	108
5.8.6. Podsumowanie	112
5.9. Bariery oraz czynniki sprzyjające uwzględnianiu zasad horyzontalnych.....	113
5.9.1. Obciążenie administracyjne związane z realizacją działań dotyczących wdrażania zasad horyzontalnych na poziomie Programu i projektów ...	113
5.9.2. Czynniki przyczyniające się do realizacji zasad horyzontalnych	115
5.9.3. Bariery utrudniające realizację zasad horyzontalnych	117
5.9.4. Trudności i wyzwania związane ze wdrażaniem zasad horyzontalnych oraz sposoby radzenia sobie z nimi	119
5.9.5. Podsumowanie	123
5.10. Modelowe działania w zakresie uwzględniania zasad horyzontalnych	125
5.10.1. Działania warte kontynuacji w ramach przyszłej perspektywy finansowej	125
5.10.2. Dobre praktyki dotyczące realizacji zasad horyzontalnych w ramach projektów.....	129

5.10.3. Podsumowanie	132
CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA	133
6. Wnioski i rekomendacje	133
7. Spis elementów graficznych	144
7.1. Spis tabel	144
7.2. Spis wykresów	145
7.3. Spis map	147
7.4. Spis schematów	147
8. Bibliografia	149

Wykaz skrótów

Skrót	Wyjaśnienie
BOF	Białostocki Obszar Funkcjonalny
CAWI/CATI	Wywiady internetowe wspomagane komputerowo/telefonicznie
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FAQ	Często zadawane pytania (ang. <i>Frequently asked questions</i>)
FGI	Zogniskowany wywiad grupowy
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IK UP	Instytucja Koordynująca Umowę Partnerstwa
IOK	Instytucja Organizująca Konkurs
IP RPOWP 2014-2020	Instytucja Pośrednicząca Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
IP-WUP	Instytucja Pośrednicząca w realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 - Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
IP-ZIT	Instytucja Pośrednicząca w realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 – Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego
IZ RPOWP 2014-2020	Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
JE	Jednostka Ewaluacyjna

Skrót	Wyjaśnienie
KE	Komisja Europejska
KJE	Krajowa Jednostka Ewaluacyjna
KM RPOWP 2014-2020	Komitet Monitorujący RPOWP 2014-2020
KOP	Komisja Oceniająca Projekty
LGD	Lokalna Grupa Działania
LSR	Lokalna Strategia Rozwoju
OP	Oś Priorytetowa
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PI	Priorytet Inwestycyjny
PIFE	Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich
PPP	Partnerstwo publiczno-prywatne
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
Rozporządzenie EFS	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE);
Rozporządzenie ogólne	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

Skrót	Wyjaśnienie
RPOWP 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
TDI	Telefoniczne wywiady pogłębione
Ustawa wdrożeniowa	Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 60, ze zm.)
Wytyczne w zakresie równości szans	Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Streszczenie

Celem głównym niniejszego badania była ocena wdrażania polityk horyzontalnych w ramach RPOWP 2014-2020. Realizacja tego celu nastąpiła poprzez dwa cele szczegółowe:

1. **Ocena trafności i użyteczności** działań podejmowanych na rzecz realizacji zasad horyzontalnych, ze szczególnym uwzględnieniem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w zakresie systemu zarządzania i wdrażania Programu.
2. **Ocena wpływu (skuteczności, trwałości i efektywności)** wsparcia realizowanego w ramach Programu na realizację zasad horyzontalnych, ze szczególnym uwzględnieniem wyrównywania szans i niedyskryminacji w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami oraz wyrównywania szans kobiet i mężczyzn, w kontekście adekwatnych kryteriów ewaluacyjnych.

Badanie pozwoliło na stwierdzenie, że wszystkie etapy zarządzania i wdrażania Programu uwzględniają zasady horyzontalne w dużym stopniu. Każda z zasad znajduje odzwierciedlenie w systemie realizacji Programu, przy czym na uwagę zasługuje **zasada partnerstwa i współpracy**. Zasada ta jest realizowana w największym stopniu na poziomie programowym. Posiada też relatywnie duże znaczenie na etapie projektowym. Jest to ponadto zasada, która jest najpełniej rozumiana przez przedstawicieli instytucji realizujących program (IZ/IP RPOWP 2014-2020), partnerów uczestniczących w realizacji, beneficjentów oraz uczestników projektów.

Zasada zrównoważonego rozwoju jest rozumiana przez beneficjentów bardzo szeroko, jej postrzeganie jest determinowane trójelementową koncepcją definiującą zasadę, uwzględniającą środowisko naturalne, rozwój gospodarczy oraz spójność społeczną. Mniejsze, choć nadal istotne znaczenie posiada **zasada przeciwdziałania zmianom klimatu i zapewnienia ładu przestrzennego**. Jej realizacja na poziomie programowym odbywa się poprzez przeznaczenie części alokacji na działania mające wpływ na przeciwdziałanie zmianom klimatu i dostosowanie do zachodzących już zmian. Obydwie zasady są realizowane przede wszystkim w projektach infrastrukturalnych, współfinansowanych ze środków EFRR, jednak generują zarówno efekty środowiskowe i gospodarcze, jak też społeczne.

Zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami jest bardzo eksponowana na poziomie projektów. Należy wskazać, że w przypadku tej zasady zaszła największa zmiana (w stosunku do okresu przed realizacją projektów), jeśli chodzi o jej rozumienie – zarówno na poziomie instytucjonalnym, jak i wśród beneficjentów.

Równość szans kobiet i mężczyzn stanowi zasadę w najmniejszym stopniu rozumianą przez beneficjentów.

Należy jednak wskazać, że możliwości ujęcia poszczególnych zasad w projektach są ograniczone poprzez ich charakter. Ze względu na charakter realizowanych projektów, nie każde ze wspartych działań może mieć pozytywny wpływ na każdą z zasad horyzontalnych. Powoduje to, że część spośród wnioskodawców, tworząc dokumentację projektową, postrzega zasady jako zbędny wymóg, który stanowi formalny element wniosku, jednak nie musi posiadać przełożenia na realizację projektów. Jednocześnie zaobserwowano bardzo wysoki odsetek projektów neutralnych względem zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Pozytywnie należy ocenić natomiast **wpływ Agendy działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020 oraz Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020** na uwzględnianie zasad horyzontalnych zarówno w wymiarze programowym, jak i projektowym.

Odnosząc się do kryteriów ewaluacyjnych należy wskazać, że uwzględnienie zasad horyzontalnych w projektach (z perspektywy grup docelowych, tj. odbiorców wsparcia, uczestników projektów) było **trafne**. Przyczyniło się do zmiany ich sytuacji, na co miały wpływ przede wszystkim zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Wsparcie było również **skuteczne**, co potwierdzają przeprowadzone badania oraz osiągnięte przez beneficjentów wskaźniki. O użyteczności zasad horyzontalnych w ramach projektów świadczy również duży poziom świadomości beneficjentów i uczestników projektów w zakresie istotności stosowania poszczególnych rozwiązań sprzyjających zasadom horyzontalnym w ramach projektów. Oceniając **trwałość** efektów wdrożonych projektów należy wskazać, że w dużym stopniu trwałość ta jest dostrzegana w przypadku projektów oddziałujących pozytywnie na zasady: równości szans kobiet i mężczyzn, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz partnerstwa i współpracy.

W przypadku efektywności należy wskazać na **niewielkie obciążenie administracyjne** generowane poprzez konieczność uwzględniania zasad horyzontalnych tak na poziomie programowym, jak i projektowym oraz **niewielką kosztowność** związaną z uwzględnianiem w projekcie zasad horyzontalnych.

Badanie pozwoliło zidentyfikować szereg **czynników utrudniających** uwzględnianie w projektach zasad horyzontalnych.

W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowania ładu przestrzennego zidentyfikowano w tym zakresie niewielką liczbę

budynków korzystających z OZE oraz utrwalone dotychczasowe przyzwyczajenia mieszkańców.

Więcej czynników wyszczególniono w przypadku zasad równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji. W ramach utrudnień w tym zakresie wskazano bowiem na bierność niektórych grup społecznych, przede wszystkim marginalizowanych, ich niechęć do udziału w projekcie, brak świadomości społecznej na oczekiwanym poziomie, brak wiedzy beneficjenta o dysfunkcjach lub niepełnosprawności uczestników oraz feminizację/maskulinizację niektórych zawodów i sfer życia. W przypadku utrudnień w uwzględnianiu zasady współpracy i partnerstwa zidentyfikowano oddalenie siedziby lidera projektu od siedziby partnera, niewielkie doświadczenie partnerów w realizacji projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych, niechęć ze strony potencjalnych partnerów do współpracy oraz trudności w porozumieniu się z partnerem i znalezieniu wspólnego rozwiązania kwestii spornych.

Reasumując przeprowadzone oceny, należy wskazać kluczowe wnioski i rekomendacje, wśród których znalazły się następujące:

1. Dostęp do informacji w zakresie zasad horyzontalnych jest łatwy, jednak wnioskodawcy nie wykorzystują informacji, które mają szansę zdobyć, by lepiej realizować te zasady w swoim projekcie. Dlatego też zaleca się stworzenie książki dobrych praktyk dotyczących zasad horyzontalnych, które są wdrażane w ramach projektów współfinansowanych z RPOWP 2014-2020;
2. Zauważalna jest mała liczba szkoleń i spotkań informacyjnych poświęconych zasadom horyzontalnym. Jednocześnie, należy zwrócić uwagę na ograniczoną wiedzę beneficjentów i wnioskodawców w zakresie uwzględnienia zasad horyzontalnych w ramach wdrażanego/planowanego projektu;
3. Stosowane obecnie wskaźniki programowe pozwalają na skuteczne monitorowanie sytuacji osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnością oraz kobiet i mężczyzn. W przypadku niektórych grup (np. osób powyżej 50 r.ż.) pozwalają jednak jedynie na monitorowanie liczby osób objętych wsparciem, bez możliwości zaobserwowania zmiany, którą projekty przyniosły w życiu uczestników. Zalecane jest zastosowanie bardziej szczegółowych wskaźników, w tym wskaźników rezultatu długoterminowego, które pozwolą na monitorowanie zmian sytuacji osób znajdujących się w szczególnej sytuacji;
4. Bardzo duży odsetek beneficjentów, którzy zaprzeczyli temu, by otrzymywali informacje na temat zasad horyzontalnych, dotyczył osi, w których wdrażany jest instrument RLKS, w ramach którego koordynacja leżała po stronie Lokalnych Grup Działania. Uzyskane wyniki sugerują zatem konieczność położenia większego nacisku na działalność informacyjną i edukacyjną kierowaną do przedstawicieli Lokalnych Grup Działania. Biorąc po uwagę ten aspekt, zaleca się intensyfikację wsparcia

szkoleniowego skierowanego do przedstawicieli LGD. Należy wzmocnić również komponent samouczenia się i kaskadowego przekazywania wiedzy wśród przedstawicieli LGD;

5. Za dobrą praktykę na poziomie programowym należy uznać współpracę z organizacjami działającymi w zakresie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn. Zaleca się dalszą współpracę z organizacjami działającymi na rzecz równości szans i niedyskryminacji;
6. Wnioskodawcy nie do końca rozumieją w jakim celu przeprowadza się diagnozę sytuacji osób, do których adresowany jest projekt – przedstawiają w niej bowiem głównie dane statystyczne, a nie uwzględniają dynamiki zjawiska w społeczności lokalnej.

Summary

The main aim of this study was to evaluate the implementation of horizontal policies in the framework of the Regional Operational Programme of the Podlaskie Voivodship for the years 2014-2020 (ROPPV). This aim was achieved through two specific objectives:

1. **Evaluation of the relevance and usefulness** of actions undertaken for the implementation of horizontal principles, with particular focus on the principle of equality of opportunities and non-discrimination, including accessibility for people with disabilities, and the principle of equal opportunities for women and men in the scope of the Programme management and implementation system.
2. **Evaluation of the influence (effectiveness, sustainability and efficiency)** of the support provided in the framework of the Programme on the implementation of horizontal principles, with particular focus on equality of opportunities and non-discrimination, including accessibility for people with disabilities and equal opportunities for women and men, in the context of adequate evaluation criteria.

The study revealed that all stages of management and implementation of the Programme take into account horizontal principles to a great extent. Each of the principles is reflected in the Programme implementation system, and **the principle of partnership and cooperation** is worth noting. This principle is implemented to the greatest extent at the programme level. It is also of relatively high importance at the project stage. Additionally, it is the principle which is most fully understood by representatives of the institutions implementing the programme (IZ/IP ROPPV 2014-2020), partners taking part in the implementation, beneficiaries and project participants.

The principle of sustainable development is very broadly understood by the beneficiaries, and its perception is determined by a three-pronged concept defining the principle, taking into account the environment, economic development and social cohesion. **The principle of combating climate change and ensuring spatial order** is of lesser, but still significant, importance. Its implementation at programme level is carried out by earmarking part of the allocation for actions which have an influence on combating climate change and adapting to the changes which are already taking place. Both principles are implemented mainly in infrastructure projects, co-financed by the ERDF, but they generate both environmental and economic as well as social effects.

The principle of equality of opportunities and non-discrimination, including accessibility for people with disabilities, is very much highlighted at project level. It should be indicated that in the case of this principle there has been the greatest change (in relation to the period before the implementation of projects) in terms of its understanding - both at institutional level and among beneficiaries.

Equal opportunities for women and men, the principle which is least understood by the beneficiaries.

However, it should be noted that the possibilities of including particular principles in projects are limited by their nature. Due to the nature of the implemented projects, not each of the supported actions may have a positive influence on each of the horizontal principles. This results in the fact that some of the applicants, when creating the project documentation, perceive the principles as an unnecessary requirement, which is a formal part of the application, but does not need to be introduced in the implementation of the projects. At the same time, a very high percentage of projects, which are neutral to the principle of equal opportunities for women and men, has been observed.

However, **the influence of the Agenda for actions for equal opportunities in the framework of EU funds 2014-2020 and the Guidelines in the scope of implementation of the principle of equality of opportunities and non-discrimination, including accessibility for people with disabilities and the principle of equal opportunities for women and men in the framework of EU funds for 2014-2020**, on the inclusion of horizontal principles both in terms of programme and project should be evaluated positively.

Referring to the evaluation criteria, it should be indicated that the inclusion of horizontal principles in the projects (from the perspective of the target groups, i.e. support recipients, project participants) was **relevant**. It contributed to the change of their situation, which was influenced mainly by the principles of equal opportunities for women and men as well as equality of opportunities and non-discrimination, including accessibility for people with disabilities. The support was also **effective**, which is confirmed by the studies conducted and the indicators achieved by the beneficiaries. A high level of awareness of the beneficiaries and project participants in the scope of the importance of applying particular solutions supporting horizontal principles within the projects also proves the usefulness of horizontal principles in the framework of the projects. When evaluating **the sustainability** of the effects of the implemented projects, it should be indicated that to a great extent this sustainability is noticed in the case of projects having a positive impact on the following principles: equal opportunities for women and men, equality of opportunities and non-discrimination, including accessibility for people with disabilities as well as partnership and cooperation.

In the case of efficiency, **the low administrative burden** generated by the need to take horizontal principles into account at both programme and project level and **the low cost intensity** related to the inclusion of horizontal principles in the project should be indicated.

The study allowed to identify a number of **factors which make it difficult** to take into account horizontal principles in the projects.

In the case of the principle of sustainable development and combating climate change and maintaining spatial order, a small number of buildings using renewable energy sources and the established habits of the inhabitants were identified in this scope.

More factors are mentioned in the case of the principles of equal opportunities for women and men as well as equality of opportunities and non-discrimination. In the framework of the difficulties in this scope, the inactivity of some social groups, primarily marginalised ones, their reluctance to take part in the project, lack of social awareness at the expected level, lack of knowledge of the beneficiary about the dysfunctions or disabilities of the participants, and feminisation/masculinisation of some professions and spheres of life were indicated. In the case of the difficulties in taking into account the principle of cooperation and partnership, the remoteness of the project leader's registered office from the partner's registered office, the partners' little experience in the implementation of projects co-financed from external funds, reluctance of potential partners to cooperate and difficulties in reaching agreement with the partner and finding a common solution to disputable issues were identified.

To sum up the evaluations carried out, key conclusions and recommendations should be indicated, including the following:

1. Access to information concerning horizontal principles is easy, but applicants do not use the information they have the opportunity to obtain to better implement these principles in their project. Therefore, it is recommended to create a book of good practices concerning horizontal principles, which are implemented within the framework of projects co-financed from the ROPPV 2014-2020;
2. A small number of trainings and information meetings devoted to horizontal principles is noticeable. At the same time, attention should be paid to the limited knowledge of beneficiaries and applicants in terms of taking into account horizontal principles within the implemented/planned project;
3. The programme indicators currently used allow effective monitoring of the situation of people from groups exposed to discrimination, including, in particular, people with disabilities as well as women and men. However, in the case of certain groups (e.g. people over 50 years of age), they only allow for the monitoring of the number of people covered by support, without the possibility to observe the change which the projects introduced in the lives of the participants. It is recommended to use more specific indicators, including long-term result indicators, which will allow monitoring changes in the situation of people in a particular situation;
4. A very high percentage of beneficiaries who denied receiving information about horizontal principles concerned the axes in which the CLLD instrument is being implemented, under which coordination was provided by Local Action Groups. Therefore, the obtained results suggest the need to place greater emphasis on

information and educational activities addressed to representatives of Local Action Groups. Taking this aspect into account, it is recommended to intensify training support addressed to the LAG representatives. The self-learning and cascade knowledge transfer component among the LAG representatives should also be strengthened.

5. Cooperation with organisations operating in the field of equality of opportunities and non-discrimination, including accessibility for people with disabilities and equal opportunities for women and men, should be considered as good practice at programme level. It is recommended to continue cooperation with organisations operating in the field of equality of opportunities and non-discrimination;
6. Applicants do not fully understand why the diagnosis of the situation of people to whom the project is addressed is carried out - they mainly present statistical data and do not take into account the dynamics of the phenomenon in the local community.

CZĘŚĆ METODOLOGICZNA

1. Wprowadzenie

Niniejszy dokument został sporządzony w ramach obowiązkowego przeglądu wdrażania zasad horyzontalnych, który został sprecyzowany w ramach *Wytycznych w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020*¹. Badanie ewaluacyjne dotyczące wdrożenia zasad równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn zostało wskazane, jako obowiązkowe w ramach *Zaleceń w zakresie przeprowadzania badania ewaluacyjnego dotyczącego oceny realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w programach operacyjnych polityki spójności*, przy czym dana ewaluacja może być częścią całościowej oceny realizacji zasad horyzontalnych².

W ramach badania ewaluacyjnego powinna być dokonana całościowa ocena działań podejmowanych w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020* w zakresie zasad horyzontalnych (zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn). Wnioski płynące z badania będą stanowić wsparcie w procesie programowania nowej perspektywy finansowej (2021-2027), umożliwiając lepsze adresowanie działań w tym obszarze³.

Zgodnie z tzw. rozporządzeniem ogólnym⁴ wszystkie państwa członkowskie UE wdrażające programy współfinansowane ze środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych, zobowiązane są do przestrzegania zasad horyzontalnych, do których zaliczono:

1. Partnerstwo i wielopoziomowe zarządzanie (art. 5);
2. Promowanie równości mężczyzn i kobiet oraz niedyskryminacji (art. 7);

---

¹ *Wytyczne w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020*, Minister Inwestycji i Rozwoju z dnia 10 października 2018 r., s. 23.

² *Zalecenia w zakresie przeprowadzenia badania ewaluacyjnego dotyczącego oceny realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w programach operacyjnych polityki spójności 2014-2020*, s. 1. (załącznik nr 1 do OPZ).

³ Tamże, s. 2.

⁴ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006.*

3. Zrównoważony rozwój (art. 8)⁵.

Odzwierciedleniem zapisów rozporządzenia ogólnego są treści zawarte w Umowie Partnerstwa⁶, wskazującej na następujące zasady horyzontalne:

1. Partnerstwo,
2. Promowanie równości szans kobiet i mężczyzn,
3. Zrównoważony rozwój,
4. Zachowanie zasad polityki przestrzennej,
5. Zapobieganie dyskryminacji,
6. Deinstytucjonalizacja.

Zobowiązanie do przestrzegania zasad horyzontalnych zawarto w sekcji 11 RPOWP 2014-2020⁷. W ramach Programu realizowane są następujące zasady horyzontalne, będące przedmiotem niniejszego dokumentu:

1. Zrównoważony rozwój,
2. Równość szans i zapobieganie dyskryminacji,
3. Równość płci,
4. Przeciwdziałanie zmianom klimatu i ładu przestrzennego,
5. Współpraca oraz partnerstwo.⁸

Przedmiotem badania była ocena realizacji wszystkich zasad horyzontalnych w ramach RPOWP 2014-2020, ze szczególnym uwzględnieniem **zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn**. Badanie pozwoliło na dokonanie oceny realizacji polityk horyzontalnych oraz wskazało, w jakim stopniu zasady są przestrzegane zarówno na poziomie instytucji systemu realizacji Programu, jak i beneficjentów.

---

⁵ Tamże.

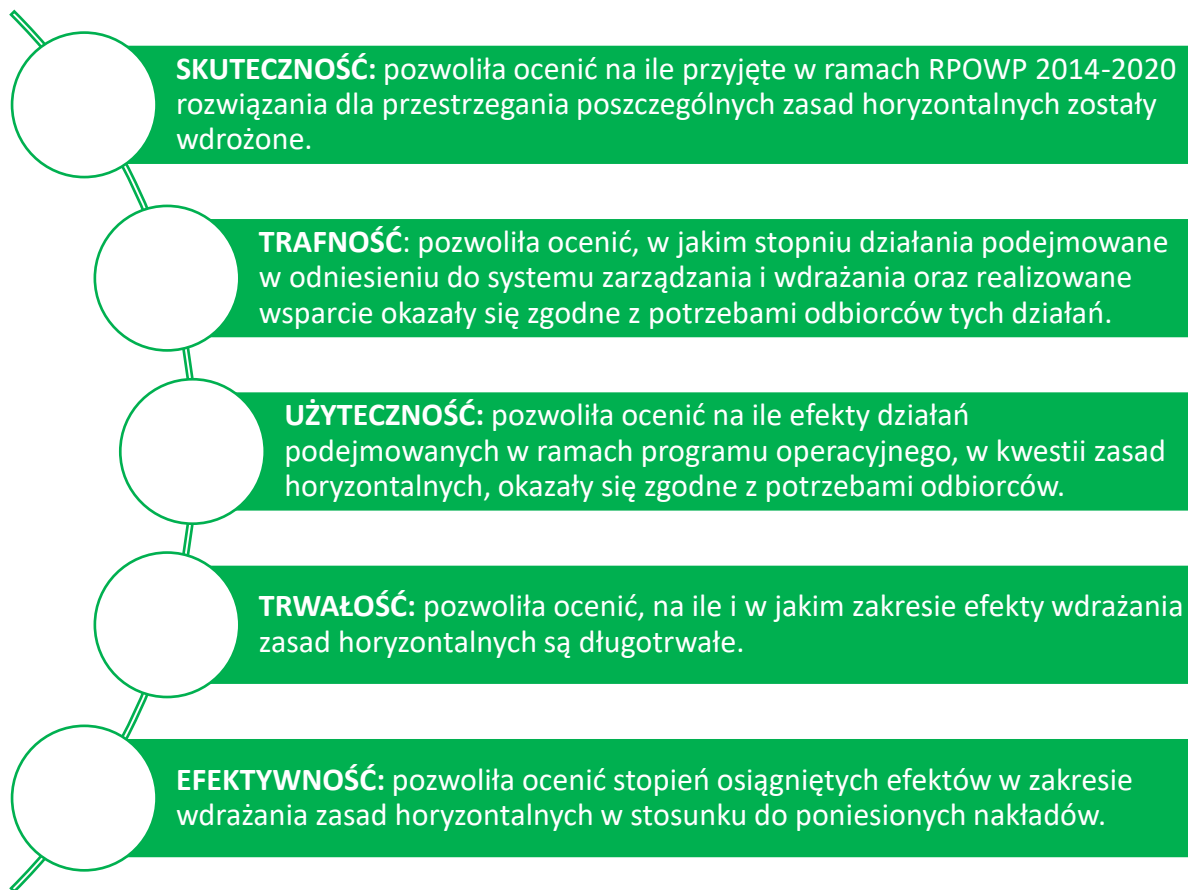
⁶ *Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, sierpień 2017, s. 178-186.

⁷ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020*, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 310/4517/2018 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 31 lipca 2018, s. 212-217.

⁸ Tamże.

Zgodnie ze wspomnianymi *Zaleceniami*⁹ w badaniu uwzględnione zostały następujące kryteria ewaluacyjne:

Schemat 1. Kryteria ewaluacyjne zastosowane w badaniu

Źródło: opracowanie własne EU-CONSULT sp. z o.o.

⁹ Zalecenia w zakresie przeprowadzenia badania ewaluacyjnego ..., dz. cyt., s. 5.

2. Zastosowane metody i techniki badawcze

2.1. ANALIZA DANYCH ZASTANYCH

Na etapie prac nad raportem metodologicznym analiza *desk research* umożliwiła trafne zaprojektowanie metodologii badania, w tym opracowanie narzędzi badawczych zawierających adekwatne, dostosowane do poszczególnych grup respondentów pytania. Podczas testowania przyjętej teorii Programu analiza *desk research* dostarczyła obiektywnych informacji na temat:

- Systemu zarządzania i wdrażania RPOWP 2014-2020, w tym stosowanych procedur i rozwiązań;
- Czynników przyczyniających się i utrudniających realizację zasad horyzontalnych;
- Dobrych praktyk dotyczących wdrażania zasad horyzontalnych;
- Udziału projektów neutralnych w odniesieniu do zasad równości szans kobiet i mężczyzn;
- Skali zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień;
- Przestrzegania w realizowanych projektach standardu minimum wskazanego w załączniku nr 1 oraz standardów dostępności określonych w załączniku nr 2 do Wytycznych w zakresie równości szans;
- Realizacji przez IZ i IP RPOWP 2014-2020 działań zaplanowanych w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020;
- Potencjalnej trwałości efektów wdrażania zasad horyzontalnych (analiza, czy realizowane działania mogły doprowadzić do osiągnięcia trwałych efektów – wykraczających poza obowiązkowy okres trwałości);
- Działań założonych w ramach projektów, które mogły przyczynić się do poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami, osób znajdujących w gorszej sytuacji ze względu na płeć oraz do wyrównania szans tych grup;
- Rodzajów wsparcia oferowanych w ramach RPOWP 2014-2020;
- Obciążenia administracyjnego związanego z realizacją działań dotyczących wdrażania zasad horyzontalnych;
- Działań, które należałoby kontynuować oraz z których należałoby zrezygnować, biorąc pod uwagę osiągnięte efekty.

Analizie poddane zostały dokumenty określone w bibliografii niniejszego dokumentu.

2.2. ANKIETA ILOŚCIOWA (MIX-MODE – CAWI/CATI)

Badaniem ankietowym objęci zostali zarówno beneficjenci, jak i uczestnicy projektów – w przypadku obydwu wskazanych grup pozyskano dane o charakterze ilościowym, które umożliwiły wskazanie częstotliwości występowania poszczególnych zjawisk, opinii i problemów.

W ramach badania CAWI/CATI zakładano przeprowadzenie **384 badań z beneficjentami** oraz **384 badań z uczestnikami projektów**. Zakładana liczba ankiet w obydwu przypadkach zagwarantowała, że błąd oszacowania nie przekroczył 5% dla poziomu ufności 95% oraz wielkości frakcji 0,5, co oznacza, że wyniki badania bardzo dobrze oddają sytuację rzeczywistą i można je ekstrapolować na całą zbiorowość. Ostatecznie udało się znacznie przekroczyć zakładane minimum.

Wielkość populacji, zakładaną oraz rzeczywiście osiągniętą wielkość próby w podziale na OP (w przypadku beneficjentów) oraz na PI (w przypadku uczestników), gwarantującą poziom ufności 95% przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 1. Struktura próby badawczej – beneficjenci

OP	Liczba projektów	Liczba beneficjentów unikatowych (w ramach OP)	Zakładana liczebność próby badawczej	Rzeczywiście osiągnięta liczebność próby badawczej ¹⁰
OP 1	367	284	90	97
OP 2	260	99	31	41
OP 3	410	162	51	119
OP 4	19	9	3	11
OP 5	448	271	86	161
OP 6	36	30	9	15
OP 7	209	77	24	42
OP 8	332	188	59	99
OP 9	191	94	30	51
OP 10	12	2	1	6
Razem	2 284	1216	384	642

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego oraz procesu realizacji badania.

¹⁰ Wartość rzeczywiście osiągniętej próby badawczej w niektórych przypadkach przekracza liczbę unikatowych beneficjentów. Badanie w pierwszej kolejności zostało skierowane do unikatowych respondentów, jednak ze względu na początkowo niewielkie zainteresowanie Wykonawca, chcąc uzyskać jak najwyższy *response rate*, wysłał zaproszenia do wzięcia udziału w ankiecie także do beneficjentów, którzy realizowali więcej niż jeden projekt. Nie wpłynęło to negatywnie na przedstawione wyniki, a wręcz przeciwnie - zapewniona została wysoka responsywność badania. Jest to szczególnie ważne w badaniach beneficjentów, ze względu na konieczność poznania opinii różnych grup uczestników badania.

Tabela 2. Struktura próby badawczej – pełnoletni uczestnicy projektów

PI	Liczba uczestników pełnoletnich	Liczba uczestników unikatowych	Zakładana liczebność próby badawczej	Rzeczywiście osiągnięta liczebność próby badawczej
8i	10 850	9 715	57	58
8iii	987	950	6	65
8iv	1 554	1 524	9	24
8v	5 170	4 733	28	33
8vi	12 573	12 065	71	79
10i	7 506	560	3	39
10iii	9 721	9 523	56	89
10iv	29 773	12 466	74	114
9i	4 729	4 320	26	28
9iv	2 051	1 176	7	21
9v	4 504	4 032	24	62
9vi	4 568	3 825	23	111
Razem	93 986	64 889	384	723

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego oraz procesu realizacji badania.

2.3. WYWIADY GRUPOWE I INDYWIDUALNE WYWIADY POGŁĘBIONE

W ramach wywiadów pogłębionych udział wzięli:

- Przedstawiciele instytucji zaangażowanych w realizację RPOWP 2014-2020;
- Eksperti oceniający wnioski o dofinansowanie projektów;
- Beneficjenci wsparcia w ramach wszystkich OP;
- Uczestnicy projektów współfinansowanych ze środków EFS;
- Przedstawiciele organizacji wspierających równość szans.

łącznie przeprowadzono 11 wywiadów, w tym:

- 5 wywiadów z przedstawicielami IZ RPOWP, w tym:
  - 2 wywiady z przedstawicielami Departamentu Rozwoju Regionalnego (etap oceny i etap realizacji projektów);
  - 2 wywiady z przedstawicielami Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego;
  - 1 wywiad z przedstawicielem Departamentu Innowacji i Przedsiębiorczości;
- 2 wywiady z przedstawicielami Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku;
- 1 wywiad z przedstawicielem Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego;

- 3 wywiady z przedstawicielami KM RPOWP 2014-2020, w tym:
  - 1 wywiad z przedstawicielem organizacji pozarządowych działających w obszarze ochrony środowiska;
  - 1 wywiad z przedstawicielem organizacji pozarządowych działających w obszarze równości szans i niedyskryminacji;
  - 1 wywiad z przedstawicielem ministra właściwego do spraw pracy i polityki społecznej.

2.4. CASE STUDIES

Studia przypadków umożliwiły szczegółowe zapoznanie się z wybranymi projektami oraz pozyskanie pogłębionej wiedzy na temat barier dotyczących realizacji zasad horyzontalnych napotkanych podczas ich realizacji i sposobów radzenia sobie z nimi. Dzięki *case studies* możliwe było zidentyfikowanie dobrych praktyk w zakresie:

- Realizacji zasad horyzontalnych;
- Zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień;
- Zapewnienia długotrwałości efektów wdrażania zasad horyzontalnych;
- Poprawiania sytuacji osób z niepełnosprawnościami, osób znajdujących w gorszej sytuacji ze względu na płeć oraz wyrównywania szans tych grup;
- Wpływu projektu na zmianę postrzegania zasad horyzontalnych wśród uczestników projektów;
- Zapewniania skuteczności i efektywności realizowanego wsparcia w kontekście wdrażania zasad horyzontalnych.

Wykonawca zadbał o zróżnicowanie próby badawczej w oparciu o:

- Priorytet inwestycyjny, w ramach którego jest realizowany projekt;
- Wartość projektu;
- Typ beneficjenta.

W dalszej kolejności wyodrębnione w ww. sposób projekty poddane zostały kolejnemu typowaniu. Na tym etapie pod uwagę zostały wzięte następujące elementy:

- Informacje uzyskane z badania CAWI/CATI z beneficjentami;
- Dodatkowo, w miarę możliwości do analizy zostały wybrane projekty, które zostały zakończone. W przypadku, jeśli było to niemożliwe, wybrane zostały projekty, których realizacja zbliża się do końca.

Wykonawca przeprowadził łącznie **10 studiów przypadku** – odpowiednio dla projektów wyjątkowo skutecznych w kontekście:

- zasady zrównoważonego rozwoju (2 studia przypadku);
- zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji (2 studia przypadku);

- zasady równości płci (2 studia przypadku);
- zasady przeciwdziałania zmianom klimatu i ładu przestrzennego (2 studia przypadku);
- zasady współpracy oraz partnerstwa (2 studia przypadku).

2.5. PANEL EKSPERTÓW

Panel ekspertów posłużył omówieniu wyników badania oraz wstępnych wniosków i rekomendacji. Panel ekspertów został zrealizowany w końcowej fazie realizacji zamówienia. Przed realizacją panelu ekspertom przekazane zostały wyniki przeprowadzonych badań i analiz, aby mogli oni przygotować się do uczestnictwa w badaniu. W ramach panelu ekspertów omówione zostały odpowiedzi udzielone przez Wykonawcę na poszczególne pytania badawcze, jak również wstępne wnioski i rekomendacje. Zaangażowanie w ewaluację obiektywnych ekspertów zewnętrznych (nienależących do zespołu badawczego) sprawiło, iż zostały uwzględnione dodatkowe punkty widzenia, co jest zgodne z założeniami triangulacji perspektyw badawczych.

W panelu ekspertów wzięło udział 4 ekspertów, reprezentujących następujące obszary tematyczne:

- 1 ekspert zajmujący się zasadami równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz równości płci;
- 1 ekspert zajmujący się zasadami zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i ładu przestrzennego;
- 1 ekspert zajmujący się zasadą partnerstwa oraz współpracy;
- 1 „multi” ekspert – zajmujący się zasadami zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i ładu przestrzennego.

3. Opis przebiegu badania

W ramach ewaluacji przeprowadzono badania, które dostarczyły danych o charakterze ilościowym i jakościowym. Analiza wyników pozwoliła na wyciągnięcie wniosków na temat częstości występowania zjawisk, poglądów i problemów oraz zidentyfikowanie opinii respondentów.

W pierwszej kolejności zrealizowane zostały badania ilościowe z beneficjentami i uczestnikami projektów. Następnie przeprowadzono badania jakościowe z przedstawicielami: IZ RPOWP 2014-2020, IP RPOWP 2014-2020, KM RPOWP 2014-2020, organizacji wspierających równość płci i równość szans, beneficjentami projektów, uczestnikami projektów oraz ekspertami oceniającymi wnioski.

Badania ilościowe poprzedzone zostały **badaniem pilotażowym** z beneficjentami i uczestnikami w ramach RPOWP 2014-2020. Członkowie zespołu badawczego wprowadzili na serwer Wykonawcy narzędzia badawcze oraz dokonali ich sprawdzenia pod kątem poprawności tzw. przejść pomiędzy pytaniami, kompletności wprowadzenia poszczególnych pytań oraz ich kafeterii, prawidłowości zastosowania reguł (możliwości wyboru jednej bądź wielu odpowiedzi). Następnie link do kwestionariusza został przekazany Zamawiającemu celem weryfikacji. W wyniku tego etapu wprowadzono do narzędzi niewielkie zmiany, polegające na przygotowaniu stosownego oświadczenia o wyrażaniu zgody na przetwarzanie danych osobowych w końcowej części ankiety internetowej.

Pilotaż zewnętrzny przeprowadzono w dniach: 1-2 czerwca 2020 r. Wykonawca rozesłał zaproszenia do udziału w badaniu do beneficjentów i uczestników RPOWP 2014-2020. Pilotaż został przeprowadzony na próbie 10 respondentów: 7 beneficjentów i 3 uczestników RPOWP 2014-2020.

Zgodnie z harmonogramem, badania właściwe realizowane były od czerwca do sierpnia 2020 r. Celem zwiększenia poziomu *response rate* (które w początkowej fazie badania, tj. po wystosowaniu prośby o wypełnienie ankiety do beneficjentów unikatowych, było niskie), Wykonawca wystosował prośby o wypełnienie ankiety do wszystkich beneficjentów, w odniesieniu do każdego projektu osobno. Poprzez to, udało się uzyskać zdecydowanie wyższy niż zakładany poziom realizacji próby badawczej. Wykonawca na bieżąco sprawdzał poprawność wypełnianych ankiet oraz proces zapisywania i generowania wszystkich odpowiedzi. Ostatecznie odpowiedzi udzieliło 642 beneficjentów i 723 uczestników, co gwarantowało błąd oszacowania nieprzekraczający 5%, dla poziomu ufności 95%.

W trakcie realizowania **badań ilościowych** wystąpiły następujące problemy:

- Brak adresu mailowego/Błędny adres mailowy respondentów (Sposób rozwiązania problemu: w przypadku problemów z wysłaniem zaproszenia mailowego do

beneficjentów/uczestników, Wykonawca nawiązał kontakt telefoniczny z osobami wskazanymi do wzięcia udziału w badaniu (metoda mix-mode));

- Zgłoszenia uczestników, że nie brali udziału w danym projekcie (Sposób rozwiązania problemu: Wykonawca każdy przypadek konsultował z Zamawiającym, potwierdzając udział w projekcie oraz wysłał zaproszenia do wszystkich uczestników, w wyniku czego badanie zrealizowano zgodnie z przyjętą liczebnością próby. W związku z tym, tego rodzaju zgłoszenia uczestników nie wpłynęły na wyniki).

Badania jakościowe przeprowadzone zostały po zakończeniu ankiet ilościowych z beneficjentami i uczestnikami projektów. W trakcie realizowania badania pojawiły się następujące problemy:

- Trudności w przeprowadzeniu wywiadów z przedstawicielami KM RPOWP 2014-2020 (Sposób rozwiązania problemu: Wykonawca zgłosił się z prośbą o przekazanie listy kontaktowej do wszystkich członków KM RPOWP 2014-2020, co pozwoliło na przeprowadzenie wywiadów z pozostałymi przedstawicielami tej grupy);
- Trudności w umówieniu terminów dogodnych dla wszystkich respondentów (Sposób rozwiązania problemu: Wykonawca zaangażował większą liczbę przeszkolonych moderatorów, co umożliwiło dostosowanie się do potrzeb respondentów);
- Trudności w realizacji wywiadów z beneficjentami ze względu na wczesny etap prac nad projektem i trudności udzieleniu odpowiedzi na wszystkie pytania (Sposób rozwiązania problemu: Wykonawca przygotował listę rezerwowych projektów, co pozwoliło na zrealizowanie wszystkich wywiadów).

CZĘŚĆ ANALITYCZNA

4. Polityki horyzontalne – zagadnienia teoretyczne

Konieczność realizacji projektów z uwzględnieniem zasad horyzontalnych wynika z zapisów aktów prawa pierwotnego regulującego działanie Unii Europejskiej. W tym kontekście należy wskazać m.in. na *Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*¹¹, który wskazuje, iż: *przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia dąży do zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną* (art. 10), a także, że *przy ustalaniu i realizacji polityk i działań Unii, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, muszą być brane pod uwagę wymogi ochrony środowiska* (art. 11).

Dokument stanowi podstawę implementacji zasad horyzontalnych do innych aktów prawnych regulujących wdrażanie Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych, tj.:

- Zrównoważony rozwój;
- Równość szans i zapobieganie dyskryminacji;
- Równość płci;
- Przeciwdziałanie zmianom klimatu i ładu przestrzennego;
- Współpraca oraz partnerstwo.

Zasada zrównoważonego rozwoju oznacza wdrażanie przedsięwzięć, które minimalizują oddziaływanie działalności człowieka na środowisko, w tym uwzględniających wszelkie akty prawne regulujące zagadnienia środowiska naturalnego. Zasada ta powinna być pojmowana bardzo szeroko, przy uwzględnieniu aspektów gospodarczych, społecznych oraz środowiskowych¹².

Szczególne znaczenie jest przykładane do zachowania **zasady zachowania ładu przestrzennego i przeciwdziałania zmianom klimatu**. Znajduje to odzwierciedlenie w przeznaczeniu części alokacji na dany Program Operacyjny na cele związane z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu. Zasady polityki przestrzennej są uwzględniane poprzez uwzględnianie realizacji projektów zapewniających osiągnięcie celów przestrzennych wynikających z dokumentów strategicznych na poziomie krajowym, tj. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego na*

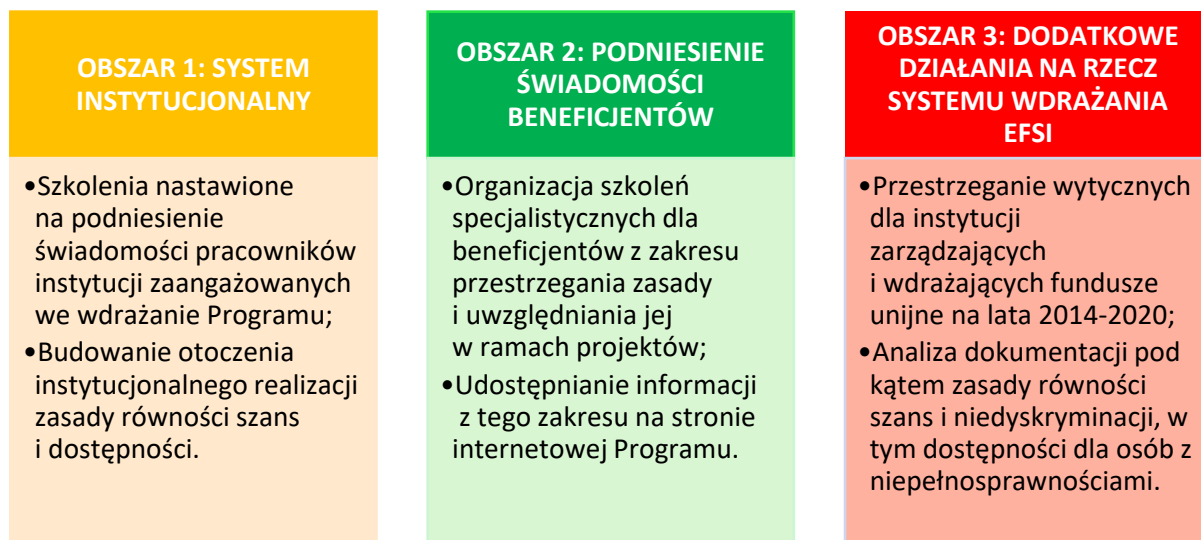
¹¹ *Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Dz. Urz. UE C 326/47, z 26.10.2012 r., art. 11.

¹² *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, styczeń 2020, s. 182.

lata 2010-2020 oraz Strategia Rozwoju Kraju 2020¹³. W ramach Programów Operacyjnych wdrażanych w bieżącej perspektywie finansowej nie przewidziano realizacji priorytetów inwestycyjnych oraz celów tematycznych wpisujących się wprost w kierunki działań określone w dokumentach strategicznych, jednak działania określone w tych dokumentach stanowią integralną część wdrażanej interwencji i powinny być spójne z zapisami wskazanych powyżej aktów prawnych.

Zasada równości szans i zapobiegania dyskryminacji dotyczy takich cech, jak płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religia lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientacja seksualna. W celu realizacji zasady na wszystkich etapach wdrażania Programu oraz projektów realizowane są działania edukacyjne, kierowane zarówno do osób wdrażających Program, jak i do beneficjentów. Zapisy dotyczące tej zasady uszczegółowiono w *Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020*¹⁴, wskazującej na obszary oraz podejmowane w ich ramach działania mające na celu zapewnić realizację zasady. Obszary te zaprezentowano na poniższej grafice.

Schemat 2. Obszary działań przewidziane w ramach Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Agendy działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020*, Warszawa, 22 kwietnia 2015 r.

¹³ *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, styczeń 2020, s. 184.

¹⁴ *Agenda działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020*, Warszawa, 22 kwietnia 2015 r.

Uszczegółowieniem zasady jest również załącznik nr 2 do wytycznych ministerialnych dotyczących realizacji zasady¹⁵. Załącznik ten określa tzw. standardy dostępności, obejmujące:

- **Standard szkoleniowy** (np. doradztwo i szkolenia dla osób z niepełnosprawnościami);
- **Standard edukacyjny** (np. tworzenie miejsc, w których osoby z niepełnosprawnościami mogą się kształcić);
- **Standard informacyjno-promocyjny** (np. przekazywanie informacji o dostępności projektu dla osób z niepełnosprawnościami);
- **Standard cyfrowy** (np. dostosowanie strony internetowej do potrzeb osób słabo widzących);
- **Standard transportowy** (np. zapewnienie transportu dostosowanego do potrzeb uczestników projektu z niepełnosprawnościami);
- **Standard architektoniczny** (np. organizacja spotkań w miejscach łatwo dostępnych dla osób o ograniczonej sprawności).

Kolejną zasadą horyzontalną jest **równość szans kobiet i mężczyzn**. Zasada ta zakłada przypisanie obydwu płciom równych praw i obowiązków oraz zapewnienie równego dostępu do zasobów (tj. np. środki finansowe bądź szanse rozwoju). Szczególny nacisk w ramach zasady został położony na realizację działań przyczyniających się do trwałego zwiększenia udziału kobiet i mężczyzn w zatrudnieniu i rozwoju zawodowym, ograniczenie barier występujących na rynku pracy w odniesieniu do płci, zwalczanie stereotypów dotyczących płci, a także promowanie godzenia życia zawodowego i rodzinnego¹⁶. Zasada ta znajduje odzwierciedlenie również we właściwych wytycznych ministerialnych¹⁷, które przewidziały konieczność uwzględnienia w ramach realizowanych projektów tzw. standardu minimum, który określa i weryfikuje spełnianie minimalnego poziomu wymagań zapewniającego realizację zasady w realizowanym projekcie.

Zasada partnerstwa i współpracy jest realizowana zarówno na poziomie programowym, jak i projektowym. Oznacza ona *włączenie właściwych władz miejskich i innych instytucji publicznych, partnerów gospodarczych i społecznych, a także właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie w procesy przygotowania, a następnie*

---

¹⁵ Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, załącznik nr 2, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, nr MR/2014-2020/16(02), Warszawa, 05 kwietnia 2018 r.

¹⁶ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, styczeń 2020, s. 180.

¹⁷ Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, załącznik nr 1, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, nr MR/2014-2020/16(02), Warszawa, 05 kwietnia 2018 r.

wdrażania EFSI, m.in. poprzez: zapewnienie dostępu do aktualnych informacji, umożliwienie podmiotom reprezentującym określone środowiska udziału w pracach nad przygotowaniem dokumentów programowych, w tym w ramach konsultacji¹⁸. Zasada partnerstwa została sprecyzowana w ramach wytycznych ministerialnych¹⁹. Wytyczne te wskazują m.in. na środowiska, z których powinni pochodzić partnerzy oraz minimalny zakres działań instytucji wdrażających Program w celu realizacji zasady.

Na poziomie programowym realizacja zasady partnerstwa i współpracy następuje na następujących etapach:

- **Programowania** – poprzez zaangażowanie do prac nad projektem dokumentu programowego grup roboczych;
- **Wdrażania** – poprzez zaangażowanie partnerów do oceny wniosków o dofinansowanie bądź uchwalania kryteriów wyboru projektów;
- **Monitorowania** – poprzez działalność KM RPOWP 2014-2020 oraz funkcjonujących w jego ramach grup roboczych;
- **Ewaluacji** – poprzez uznanie wspierającej roli Grupy Sterującej Ewaluacją.

Na poziomie projektowym zasada ta koncentruje się wokół promowania projektów realizowanych wspólnie przez partnerów.

Odzwierciedleniem ww. zasad w bieżącej perspektywie finansowej (2014-2020) są zapisy rozporządzeń unijnych, zwłaszcza tzw. rozporządzenia ogólnego²⁰, w tym przede wszystkim:

- Art. 5 – wskazujący na konieczność realizacji zasady partnerstwa i wielopoziomowego zarządzania;
- Art. 7 – wskazujący na konieczność promowania równości mężczyzn i kobiet oraz niedyskryminacji;
- Art. 8 – wskazujący na konieczność uwzględniania zasady zrównoważonego rozwoju.

Ponadto, odwołanie do zasad horyzontalnych znajduje się w tzw. rozporządzeniu EFS²¹, które wskazuje:

---

¹⁸ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, styczeń 2020, s. 179.

¹⁹ Wytyczne w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2014-2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, nr MliR/H2014-2020/8(02)/10/2015, Warszawa, 28 października 2015 r.

²⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

²¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE).

- W art. 6 – na konieczność uwzględnienia zasady partnerstwa;
- W art. 7 – na konieczność uwzględnienia zasady równości szans kobiet i mężczyzn;
- W art. 8 – na konieczność uwzględnienia zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym przede wszystkim dyskryminacji wielokrotnej.

Na poziomie krajowym kwestia realizacji zasad horyzontalnych została uregulowana w Umowie Partnerstwa oraz właściwych wytycznych ministerialnych.

5. Charakterystyka systemu wdrażania Programu

5.1. PROCEDURY I ROZWIĄZANIA SPRZYJAJĄCE UWZGLĘDNIANIU ZASAD HORYZONTALNYCH NA POZIOMIE PROGRAMU

Uwzględnianie zasad horyzontalnych na poziomie programowym obejmuje szereg etapów wdrażania Programu, zaprezentowanych na poniższym schemacie.

Schemat 3. Etapy realizacji RPOWP 2014-2020

Źródło: opracowanie własne EU-CONSULT sp. z o.o.

5.1.1. PROGRAMOWANIE

Na etapie programowania najwyraźniej zaakcentowana została zasada partnerstwa oraz współpracy. W dniu 19 kwietnia 2013 r. powołana została Grupa robocza ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020. W skład grupy weszli przedstawiciele Komitetu Sterującego Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego, Zespołu ds. programowania perspektywy 2014-2020 oraz ministerstw. Ponadto w ramach posiedzeń tematycznych udział wzięli przedstawiciele:

- administracji rządowej;
- samorządów lokalnych;
- organizacji pracowników i pracodawców;
- organizacji pozarządowych;
- środowiska akademicko-naukowego;
- Regionalnych Ośrodków EFS;
- podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, w tym partnerów działających na rzecz ochrony środowiska oraz promowania równości i niedyskryminacji²².

Szerokie grono partnerów zostało również zaangażowane na etapie konsultacji społecznych projektu dokumentu oraz w ewaluacji *ex-ante* projektu Programu²³. W dalszej kolejności należy wskazać na udział przedstawicieli jednostek administracyjnych wchodzących w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białegostoku, którzy brali udział w opracowywaniu kierunków działań, podejmowanych w ramach ZIT.

Prócz tego należy zaznaczyć, że **zasada partnerstwa i współpracy** stała się generatorem uwzględnienia innych zasad, bowiem w ramach prac brali udział także przedstawiciele reprezentujący środowiska związane z ochroną środowiska naturalnego oraz przeciwdziałaniem nierównościami i dyskryminacji.

5.1.2. **WDRAŻANIE PROGRAMU**

Na etapie wdrażania Programu należy wskazać na realizację zasad horyzontalnych poprzez:

- Zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego do wdrażania instrumentu ZIT;
- Zaangażowanie partnerów do prac w ramach KM RPOWP 2014-2020;
- Wdrażanie Instrumentu RLKS;
- Zaangażowanie partnerów we wdrażanie działań informacyjno-promocyjnych;
- Uwzględnienie konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko zarówno Programu, jak i projektów infrastrukturalnych;
- Stosowanie w projektach mechanizmu racjonalnych usprawnień;
- Uwzględnianie na etapie oceny wniosku o dofinansowanie kryteriów premiujących przedsięwzięcia pozytywnie oddziałujące na zasady horyzontalne;
- Realizację projektów z uwzględnieniem PPP²⁴.

---

²² Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, s. 201.

²³ Tamże, s. 201-202.

²⁴ Tamże, s. 202.

5.1.3. DZIAŁANIA INFORMACYJNO-PROMOCYJNE

Analizując działania informacyjno-promocyjne w ramach Programu należy wskazać na wielokanałowe podejście, które determinuje konieczność przyjęcia określonych rozwiązań w zakresie uwzględniania zasad horyzontalnych. Podstawowym kanałem komunikacji jest strona internetowa Programu²⁵. Ocena ekspercka członków zespołu badawczego w zakresie dostosowania strony internetowej do standardów dostępności jest pozytywna – strona jest bowiem zgodna z zasadami WCAG 2.0 oraz ze standardem technologicznym RWC, co czyni ją przystępną dla osób o ograniczonych zdolnościach poznawczych. Dodatkowo należy wskazać na dostosowanie dokumentów powstających w ramach Programu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Jak zaznaczono w Strategii komunikacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, również działania dotyczące dostępności komunikacji bezpośredniej są zapewniane, co następuje m.in. poprzez wybór miejsc prowadzenia działalności informacyjnej bądź edukacyjnej z uwzględnieniem standardu architektonicznego. W zakresie komunikacji bezpośredniej mogą zostać ponadto zastosowane tłumaczenia na język migowy, na język Braille'a bądź zastosowanie urządzeń ułatwiających słyszenie²⁶.

W zakresie działalności informacyjno-promocyjnej analizie podlegały również szkolenia realizowane w ramach Programu. Spośród 63 szkoleń jedynie jedno dotyczyło zasad horyzontalnych (*Webinarium dotyczące standardów dostępności w projektach - Standard szkoleniowy*, 25 lutego 2019 r.). Należy uznać, że liczba ta jest niewystarczająca, pomimo, że tematyka ta jest poruszana na innych szkoleniach, m.in. na szkoleniach z zakresu sprawozdawczości.

Eksperti oceniający wnioski o dofinansowanie w ramach Programu oceniali, że wnioskodawcy mają bardzo łatwy dostęp do informacji dotyczących wymogu realizowania zasad horyzontalnych. Wymogi te są opisane w sposób szczegółowy w regulaminie konkursu oraz wytycznych, do których można dotrzeć bez problemu m.in. poprzez strony internetowe. Ponadto kwestie te poruszane są przez osoby prowadzące spotkania informacyjne dla potencjalnych beneficjentów. W Internecie można znaleźć również poradniki dotyczące uwzględniania zasad horyzontalnych w projektach, w tym pokazujące przykłady ich zastosowania. Informacje można ponadto uzyskać z PIFE – zarówno osobiście, jak też mailowo i telefonicznie. Eksperti oceniający wnioski o dofinansowanie podkreślili dostępność wiedzy dotyczącej zasad horyzontalnych, jednak nie oznacza to, że wnioskodawcy korzystają z tej wiedzy podczas przygotowywania dokumentacji projektowej. Jak zauważył jeden z ekspertów, wielu wnioskodawców kopiuje do wniosków o dofinansowanie zapisy znajdujące się w wytycznych, nie rozumiejąc, na czym powinno

---

²⁵ <https://rpo.wrotapodlasia.pl/>.

²⁶ *Strategia komunikacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020*, s. 24.

polegać uwzględnienie zasad horyzontalnych w projekcie. Zasady te są traktowane zatem formalnie, nie znajdują zaś odzwierciedlenia w praktyce. **Dlatego też sugeruje się stworzenie dokumentu, który byłby w stanie ukierunkować potencjalnego beneficjenta na to, w jaki sposób konstruować wniosek z punktu widzenia realizacji polityk horyzontalnych. Dotyczy to w szczególności osób przygotowujących projekty infrastrukturalne, niedostrzegających możliwości uwypuklenia wpływu projektu na kwestie związane z zasadami horyzontalnymi. Działanie takie może być zrealizowane m.in. w postaci stworzenia księgi dobrych praktyk.**

W opinii przedstawicieli instytucji realizujących Program podjęte działania informacyjno-promocyjne są wystarczające. Zwrócili oni jednak uwagę, że **lepsze efekty przyniosłyby działania o charakterze warsztatowym, które ukazywałyby wnioskodawcom praktyczne aspekty realizacji projektu. Dotychczasowe rozwiązania koncentrują się bowiem na tym, by przygotować wnioskodawców do złożenia prawidłowego wniosku o dofinansowanie projektu.**

5.1.4. KONTROLA PROJEKTÓW

Wytyczne w zakresie **kontroli**²⁷ nie przewidują konieczności uwzględnienia zasad horyzontalnych w Rocznych Planach Kontroli. Wskazują jedynie na konieczność przeprowadzenia kontroli prawidłowości procedur w ramach oceny oddziaływania na środowisko, co bezpośrednio dotyczy zasady zrównoważonego rozwoju oraz zasady przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowania ładu przestrzennego. Założenia metodyki powinny jednak uwzględniać sposób doboru i strukturę próby dokumentów bądź projektów do kontroli. Uwzględnienie w ramach kontroli dokumentacji dot. realizacji zasad horyzontalnych oraz przeprowadzanie kontroli pod tym kątem jest zatem zależne od zapisów Rocznych Planów Kontroli na poszczególne lata obrotowe. Uwzględniając te dokumenty należy wskazać, że zakres przedmiotowy kontroli w miejscu realizacji projektu obejmuje *prawidłowość realizacji polityk horyzontalnych, w tym równości szans i niedyskryminacji i równości szans płci oraz prawidłowość realizacji projektów partnerskich*²⁸. Odpowiednie zapisy, mające na celu kontrolę tego zakresu znajdują się na listach sprawdzających wykorzystywanych przez pracowników dokonujących kontroli. Takie podejście gwarantuje kontrolę wypełniania zasad horyzontalnych oraz eliminuje ryzyko wystąpienia nadmiernych obciążeń administracyjnych wynikających z tej kontroli.

²⁷ Wytyczne w zakresie kontroli realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020 (wersja 3), nr MliR/2014-2020/17(03), Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa, 17 września 2019 r.

²⁸ Roczny Plan Kontroli realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 na rok obrotowy od 1 lipca 2019 r. do 30 czerwca 2020 r., Białystok, luty 2020, wersja 5, s. 54.

5.1.5. SPRAWOZDAWCZOŚĆ I MONITOROWANIE

Sprawozdawczość i monitorowanie zakłada działania obejmujące:

- Udział partnerów w ramach prac KM RPOWP 2014-2020;
- Wielopoziomowe zarządzanie Programem;
- Gromadzenie danych sprawozdawczych i monitoringowych w podziale na płeć oraz z uwzględnieniem cech uczestników wsparcia (obejmujących m.in. niepełnosprawność, niekorzystną sytuację społeczną itp.);
- Przedstawienie informacji dot. postępu wdrażania Programu w odniesieniu do zasad horyzontalnych w ramach sprawozdań rocznych z wdrażania Programu.

Działania sprawozdawcze IZ RPOWP 2014-2020 obejmują kontrolę zasad horyzontalnych poprzez umieszczenie we wniosku o płatność (składanego do IZ RPOWP 2014-2020) odpowiednich pól, które są zobowiązani uzupełnić beneficjenci rozliczający koszty w ramach projektu.

W opinii przedstawicieli KM RPOWP 2014-2020 system monitorowania w Programie spełnia swoją rolę. Umożliwia weryfikację stopnia realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych, a przez to – określenie wpływu projektów na realizację każdej z zasad. Niemniej, zdaniem przedstawicieli Komitetu monitorowanie za pomocą wskaźników tylko w części przypadków pozwala na skuteczną kontrolę realizacji zasad horyzontalnych (np. w przypadku, gdy wskaźnik jest prezentowany w podziale na płeć możliwe jest prowadzenie skutecznego monitoringu wpływu realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn). Z tego względu należy podkreślić znaczenie kontroli w postaci np. wizyty w miejscach realizacji projektów oraz kontrolę dokumentacji, która pozwala na uwzględnienie pełnego obrazu realizacji zasad horyzontalnych w odniesieniu do specyfiki projektu.

5.1.6. EWALUACJA

Działania podejmowane w **ramach ewaluacji** określa *Plan Ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020*²⁹. W ramach Planu określono schemat instytucjonalny procesu ewaluacji, w skład którego wchodzi:

- Jednostka Ewaluacyjna RPOWP 2014-2020;
- Krajowa Jednostka Ewaluacyjna;
- Komitet Monitorujący RPOWP 2014-2020;
- Grupa Sterująca Ewaluacją RPOWP 2014-2020;
- IP RPOWP 2014-2020: Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku;
- IP RPOWP 2014-2020: Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

---

²⁹ *Plan Ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020*, załącznik do Uchwały nr 24/225/2019 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 20 lutego 2019 roku, zamieszczony na stronie internetowej rot.wrotapodlasia.pl (dostęp: 12.08.2020).

Jednostkę Ewaluacyjną RPOWP 2014-2020 stanowi Regionalne Obserwatorium Terytorialne, zlokalizowane w Departamencie Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego. Jednostka ta pełni zadania koordynacyjne procesu ewaluacji. Pełni też funkcję opiniodawczo-doradczą w zakresie polityk rozwojowych regionu.

Grupa Sterująca Ewaluacją RPOWP 2014-2020 pełni rolę wspomagającą Jednostkę Ewaluacyjną – gremium to posiada charakter roboczy. W jego skład wchodzi przedstawiciele IZ RPOWP, IP RPOWP, GUS w Białymstoku oraz w razie potrzeby – eksperci.

KM RPOWP 2014-2020 stanowi gremium opiniodawczo-doradcze zatwierdzające plan ewaluacji, monitorujące przebieg ewaluacji, rekomendujące obszary, w których należy podjąć prace ewaluacyjne oraz odpowiedzialne za rozpowszechnienie wyników podejmowanych w ramach ewaluacji prac.

Na etapie ewaluacji przewidziano jedno badanie odnoszące się w sposób bezpośredni do zasad horyzontalnych (badanie, którego efektem jest niniejszy raport). Należy jednak wskazać, że zagadnienia odnoszące się do zasad horyzontalnych powinny być uwzględniane w ramach wszystkich podejmowanych prac ewaluacyjnych. Ponadto szereg badań (np. ewaluacja bieżąca kryteriów wyboru projektów) dotyczy kwestii pośrednio nawiązujących do zasad horyzontalnych.

5.1.7. PODSUMOWANIE³⁰

Podsumowując, należy wskazać, że zasady horyzontalne uwzględniane są na wszystkich etapach realizacji Programu. Największe odzwierciedlenie znajduje zasada partnerstwa i współpracy (m.in. poprzez funkcjonowanie grup roboczych przygotowujących Program, KM RPOWP 2014-2020, Grupy Sterującej Ewaluacją, Instytucji Pośredniczących, poprzez umożliwienie konsultacji społecznych projektu dokumentu programowego). Uwzględnienie zasady przejawia się ponadto poprzez zastosowanie instrumentów terytorialnych, takich jak Zintegrowane Inwestycje Terytorialne oraz Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Należy jednak wskazać, że również inne zasady (np. zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasada równości szans kobiet i mężczyzn, zasada zrównoważonego rozwoju) znajdują odzwierciedlenie na poziomie Programu, bowiem przy uwzględnieniu podmiotów społeczno-gospodarczych

³⁰ W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytanie badawcze: 1. Czy zaprojektowany system zarządzania i wdrażania RPOWP 2014-2020, w tym stosowne procedury i rozwiązania są trafne i użyteczne w zapewnieniu praktycznej realizacji zasad horyzontalnych? Jeśli nie, jakiego rodzaju zmiany należałoby wprowadzić w kontekście perspektywy finansowej 2021-2027? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: trafność, użyteczność.

uczestniczących w pracach poszczególnych gremiów uwzględnia się ich zróżnicowanie i reprezentację różnych środowisk.

5.2. ZGODNOŚĆ SYSTEMU ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA PROGRAMU Z ZASADAMI RÓWNOŚCI SZANS I NIEDYSKRYMINACJI, W TYM DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI ORAZ RÓWNOŚCI SZANS KOBIECI I MĘŻCZYŹN

Analiza zgodności systemu zarządzania i wdrażania objęła listę wskaźników produktu i rezultatu w celu zbadania, czy zastosowane w Programie wskaźniki umożliwiają monitorowaniu wskazanych zasad horyzontalnych. Wskaźniki zostały poddane analizie w podziale na poszczególne zasady horyzontalne oraz osie priorytetowe.

5.2.1. RÓWNOŚĆ SZANS KOBIECI I MĘŻCZYŹN

Wskaźniki sprzyjające monitorowaniu zasady zastosowano w odniesieniu do OP 1, 2, 3, 6, 8 oraz 9. Zaprezentowane wskaźniki dotyczące liczby utworzonych miejsc przedszkolnych umożliwiają monitorowanie realizacji zasady równouprawnienia płci m.in. poprzez ułatwienie powrotu na rynek pracy osobom, które miały przerwę w pracy zawodowej związaną z wychowaniem dziecka czy poprzez godzenie życia zawodowego z życiem rodzinnym. W przypadku wskaźników pn. *Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach*, *Liczba osób objętych szkoleniami/doradztwem w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych*, *Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie* oraz *Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie* dane gromadzone są w podziale na płeć, co również pozwala na monitorowanie wpływu projektów na sytuację kobiet i mężczyzn.

Tabela 3. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości płci

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach (CI 8)	1	1b, 3a, 3c, 8b
Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	2	8i
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	2	8i
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	3	10i
Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach (CI 8)	6	6b, 6d

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba osób objętych szkoleniami/doradztwem w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych	8	2c 9d
Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub Infrastruktury edukacyjnej (CI 35)	8	9d 10a
Liczba utworzonych miejsc opieki na dziećmi w wieku do lat 3	9	9vi

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku*.

5.2.2. RÓWNOŚĆ SZANS I NIEDYSKRIMINACJA, W TYM DOSTĘPNOŚĆ DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

W przypadku osób należących do grup narażonych na dyskryminację należy wskazać zróżnicowany zakres wskaźników, które umożliwiają monitorowanie sytuacji tych grup. Analiza skupia się na wskaźnikach w podziale na grupy osób narażonych na dyskryminację, których sytuacja jest monitorowana za pośrednictwem wymienionych wskaźników. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na sytuację osób z niepełnosprawnościami, monitorowaną za pośrednictwem szeregu wskaźników w ramach OP 2, 3, 7, 8 i 9. Wskaźniki te, zamieszczone w poniższej tabeli, pozwalają na monitorowanie liczby osób, które uczestniczą w projektach współfinansowanych ze środków Programu, liczby projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami oraz liczby dostosowanych do potrzeb takich osób obiektów. Wsparcie w ramach Programu jest monitorowane również w odniesieniu do opiekunów osób z niepełnosprawnościami. Przyjęte wskaźniki pozwalają zatem na szeroką, wieloaspektową ocenę wpływu projektów na sytuację osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 4. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźniki dotyczące osób z niepełnosprawnościami

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI)	2 7 9	8i 9i 9vi
Liczba osób opiekujących się osobami z niepełnosprawnościami, które podjęły pracę po opuszczeniu programu	2	8iv
Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami	7	9iv
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	3 8	10iii 9a, 9d, 10a

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku*.

W następnej kolejności należy wskazać na osoby w wieku co najmniej 50 lat. Osoby takie znajdują się w relatywnie trudnej sytuacji na rynku pracy, dlatego też wsparcie kierowane do tych osób powinno być monitorowane pod kątem zapewnienia takim odbiorcom równości szans i niedyskryminacji. Wartości zaprezentowane w ramach wskaźników pozwalają jednak na sprawozdawczość jedynie w odniesieniu do liczby uczestników projektów w wieku co najmniej 50 lat. Nie umożliwiają natomiast odniesienia świadczonego dla tej grupy wsparcia np. do kwalifikacji uzyskanych przez tę grupę bądź znalezienia pracy przez poszczególnych uczestników. Jest to natomiast kwestia istotna z uwagi na występowanie tzw. dyskryminacji wielokrotnej (np. dyskryminowanie osób w wieku co najmniej 50 lat, posiadających niskie kompetencje). Uwzględnienie bardziej szczegółowych wskaźników w stosunku do tej grupy pozwoliłoby na monitorowanie osiąganych wartości i premiowanie planowanego do udzielenia wsparcia w taki sposób, by beneficjenci realizowali wartości wskaźników stosowane w odniesieniu do konkretnej grupy osób (np. w stosunku do osób w wieku powyżej 50 r.ż.).

Tabela 5. Wskaźnik sprzyjający monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźnik dotyczący osób powyżej 50 roku życia

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	2	8i
	3	10iii
	9	9vi

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku.

Program przewiduje ponadto monitorowanie sytuacji osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W tym kontekście wskazać należy na osoby:

- Bezrobotne lub bierne zawodowo;
- O niskich kwalifikacjach zawodowych;
- Pracujące, znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (np. zagrożone zwolnieniem);
- Powracające na rynek pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka;
- Wchodzące na rynek pracy, nieposiadające doświadczenia.

W odniesieniu do osób bezrobotnych lub biernych zawodowo zastosowano szeroką gamę wskaźników, umożliwiającą zbadanie efektów projektów w odniesieniu do zarówno wszystkich osób bezrobotnych, uczestniczących w Programie, jak i do osób, które w wyniku udziału we wsparciu zmieniły swoją sytuację zawodową (np. w skutek podjęcia zatrudnienia bądź założenia własnej działalności gospodarczej). Sytuacja dotycząca takich osób monitorowana jest w ramach OP 2 i 9.

Tabela 6. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźniki dotyczące osób bezrobotnych lub biernych zawodowo

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	2	8i
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI)	2 9	8i 9vi
Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	2	8i
Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	2 9	8iii 9vi
Liczba osób pozostających bez pracy, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w programie	2	8iii
Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	2 9	8iv 9vi
Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	2	8vi

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku.

W następnej kolejności należy wskazać na osoby o niskich kwalifikacjach, osoby pracujące, znajdujące się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy oraz osoby powracające na rynek pracy po przerwie związanej z macierzyństwem. W tym przypadku zastosowano pojedyncze wskaźniki mierzące liczbę osób z poszczególnych grup objętych wsparciem w Programie.

Tabela 7. Wskaźnik sprzyjający monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźnik dotyczący osób o niskich kwalifikacjach

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	2 3 9	8i 10iii 9vi

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku.

Tabela 8. Wskaźnik sprzyjający monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźnik dotyczący osób pracujących, będących w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba osób pracujących znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy objętych wsparciem w programie	2 9	8i 9vi

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku.

Tabela 9. Wskaźnik sprzyjający monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźnik dotyczący osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	2 9	8iv 9vi

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku.

Na szczególną uwagę zasługuje grupa osób wchodzących na rynek pracy. W Programie monitoruje się sytuację zarówno uczniów, jak i osób w wieku powyżej 25 r.ż. Wartości wskaźników obejmują zarówno liczbę osób objętych wsparciem, jak i liczbę osób, które w wyniku udziału w Programie nabyły kompetencje lub umiejętności.

Tabela 10. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźniki dotyczące osób wchodzących na rynek pracy

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	3	10i, 10iv
Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie	3	10iii
Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	3	10iii
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	3	10iv
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu	9	9vi

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku.

Ostatnią grupą, której sytuację uwzględniają wskaźniki monitorowania postępów Programu, są osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W przypadku tych osób zastosowano szeroki katalog wskaźników zaprezentowany w poniższym zestawieniu. Prezentuje on dane zarówno w odniesieniu do liczby osób ogółem, jak i do liczby osób korzystających z poszczególnych rodzajów wsparcia. W tym zakresie zastosowano wskaźniki monitorujące wieloaspektowo sytuację badanej grupy – stosując m.in. wskaźniki dot. zatrudnienia bądź nabycia kwalifikacji w wyniku udziału we wsparciu przez uczestników projektów.

Tabela 11. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźniki dotyczące osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami asystenckimi i opiekuńczymi świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	7	9iv
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	7 9	9iv 9vi
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami w postaci mieszkań chronionych i wspomaganych w programie	7	9iv
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami wspierania rodziny i pieczy zastępczej w programie	7 9	9iv 9vi
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi w programie	7 9	9iv 9vi
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	7	9iv
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które opuściły opiekę instytucjonalną na rzecz usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej w programie	7 9	9iv 9vi
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	7 9	9i
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu	7 9	9i 9vi
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	7	9i
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	7	9i
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	7 9	9i 9iv 9vi
Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	9	9vi

Nazwa wskaźnika	OP	PI
Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej: Liczba przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	8	9a
Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	8	9d

Źródło: opracowanie własne na podstawie *informacji kwartalnej z wdrażania Programu za I kwartał 2020 roku*.

Podsumowując, **stosowane wskaźniki pozwalają na skuteczne monitorowanie sytuacji osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnością oraz kobiet i mężczyzn. W przypadku niektórych grup (np. osób powyżej 50 r.ż.) zalecane jest natomiast zastosowanie bardziej szczegółowych wskaźników, co pomoże skuteczniej monitorować sytuację osób z tych grup oraz w razie konieczności – modyfikować wsparcie poprzez nakierowanie przyszłych naborów na wsparcie konkretnej grupy uczestników.**

Tabela 12. Wykaz priorytetów inwestycyjnych, w ramach których stosowane są wskaźniki monitorujące sytuację poszczególnych grup osób

Grupa podlegająca monitorowaniu za pomocą wskaźników/priorytet inwestycyjny	1a	1b	2c	3a	3c	4a	4b	4c	4e	6a	6b	6c	6d	7b	7d	8b	8i	8iii	8iv	8v	8vi	9a	9b	9d	9i	9iv	9v	9vi	10a	10i	10iii	10iv
<i>kobiety i mężczyźni</i>		x	x	x	x						x		x			x	x							x		x			x	x		
<i>osoby z niepełnosprawnościami</i>																	x		x			x		x	x	x		x	x		x	
<i>osoby powyżej 50 r.ż.</i>																	x										x			x		
<i>osoby bezrobotne lub bierne zawodowo</i>																	x	x	x		x							x				
<i>osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych</i>																	x											x			x	
<i>osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy</i>																	x											x				
<i>osoby, które powróciły na rynek</i>																			x									x				

Grupa podlegająca monitorowaniu za pomocą wskaźników/priorytet inwestycyjny	1a	1b	2c	3a	3c	4a	4b	4c	4e	6a	6b	6c	6d	7b	7d	8b	8i	8iii	8iv	8v	8vi	9a	9b	9d	9i	9iv	9v	9vi	10a	10i	10iii	10iv
<i>pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka</i>																																
<i>osoby wchodzące na rynek pracy</i>																												X		X	X	X
<i>osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</i>																						X		X	X	X		X				

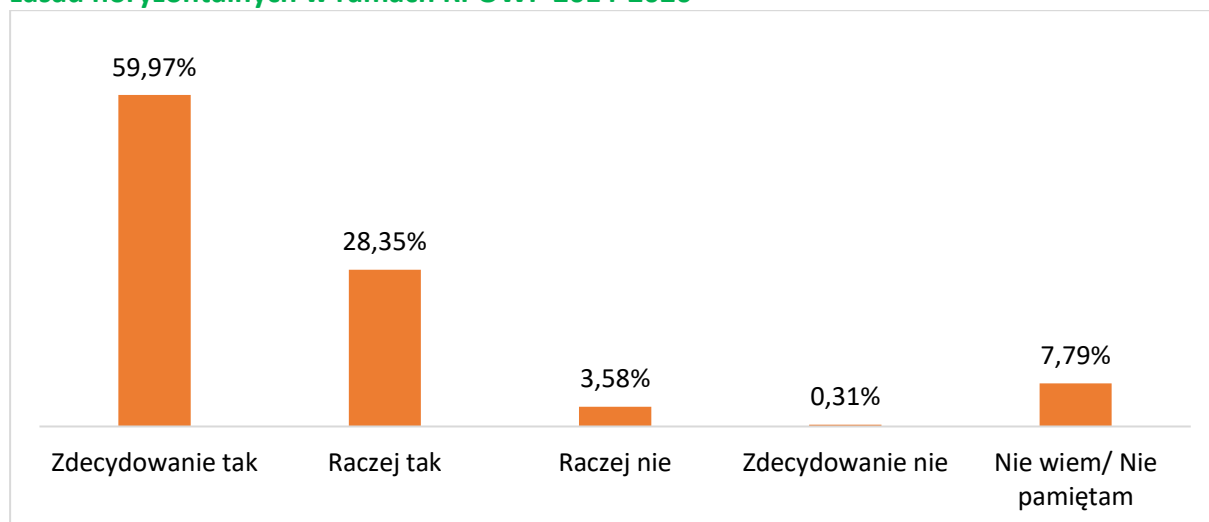
Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020.

5.2.3. DZIAŁANIA INFORMACYJNO-PROMOCYJNE

Zdecydowana większość beneficjentów wskazała, że otrzymywała informacje dotyczące uwzględnienia zasad horyzontalnych w ramach realizowanego projektu, wspartego środkami z RPOWP 2014-2020. Zaprzeczyli temu jedynie beneficjenci OP 10 (Pomoc techniczna). Należy jednak wskazać, że z uwagi na swój charakter, projekty wdrażane w ramach pomocy technicznej oraz ich realizację przez instytucje oferujące wsparcie, przekazywanie takich informacji beneficjentom środków z OP 10 nie było zasadne. Podmioty, które realizowały te projekty, odpowiedzialne były bowiem m.in. za zapewnienie procedur związanych z realizacją Programu, w związku z tym posiadały odpowiednio szeroką, bogatą wiedzę na temat zasad horyzontalnych. Potwierdziła to analiza ekspercka wyników wywiadów pogłębionych z grupą przedstawicieli systemu instytucji realizacji Programu. **Poza OP 10, największy odsetek beneficjentów, którzy zaprzeczyli temu, by otrzymywali informacje na temat zasad horyzontalnych, dotyczył OP 9. W ramach tej osi wdrażany jest instrument RLKS, w ramach którego koordynacja leżała po stronie Lokalnych Grup Działania. Uzyskane wyniki sugerują zatem konieczność położenia większego nacisku na działalność informacyjną i edukacyjną kierowaną do przedstawicieli Lokalnych Grup Działania. Należy wzmocnić również komponent samouczenia się przedstawicieli instytucji odpowiedzialnych za realizację Programu.**

Wykres 1. Odsetek beneficjentów deklarujących otrzymywanie informacji dotyczących zasad horyzontalnych w ramach RPOWP 2014-2020

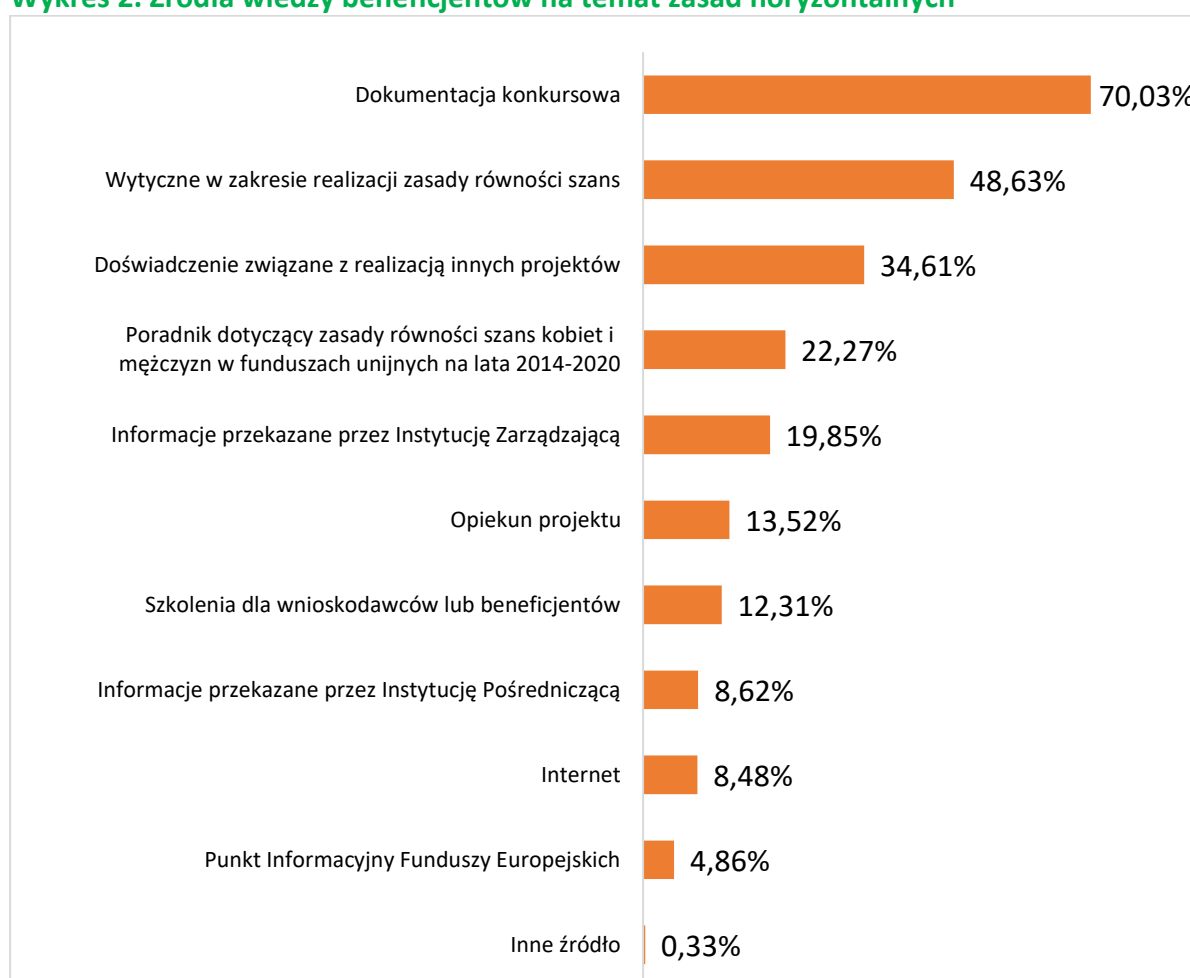

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: Czy otrzymywałeś(a) Pan(i) informacje na temat wymogu uwzględnienia zasad horyzontalnych w projekcie wspartym ze środków RPOWP 2014-2020?

Biorąc pod uwagę źródła wiedzy o zasadach horyzontalnych należy wskazać, że w przeważającej większości przypadków była to dokumentacja konkursowa – z tego źródła skorzystało trzech na czterech beneficjentów (76,8%). Źródło to było wskazywane najczęściej

przez beneficjentów realizujących projekty w ramach OP 1, 3 oraz 6. Ponad połowa beneficjentów (52%) jako źródło wiedzy o zasadach horyzontalnych wymieniła *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*. Źródło to wymieniali przede wszystkim beneficjenci OP 3 oraz 7. Co trzeci beneficjent (34,3%) wskazał na doświadczenie związane z realizacją innych, wcześniejszych projektów współfinansowanych ze środków europejskich. Na pozostałe źródła wskazał mniejszy odsetek beneficjentów.

Wykres 2. Źródła wiedzy beneficjentów na temat zasad horyzontalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Skąd pozyskiwał(a) Pan(i) wiedzę na temat zasad horyzontalnych i ich stosowania?* Pytanie wielokrotnego wyboru.

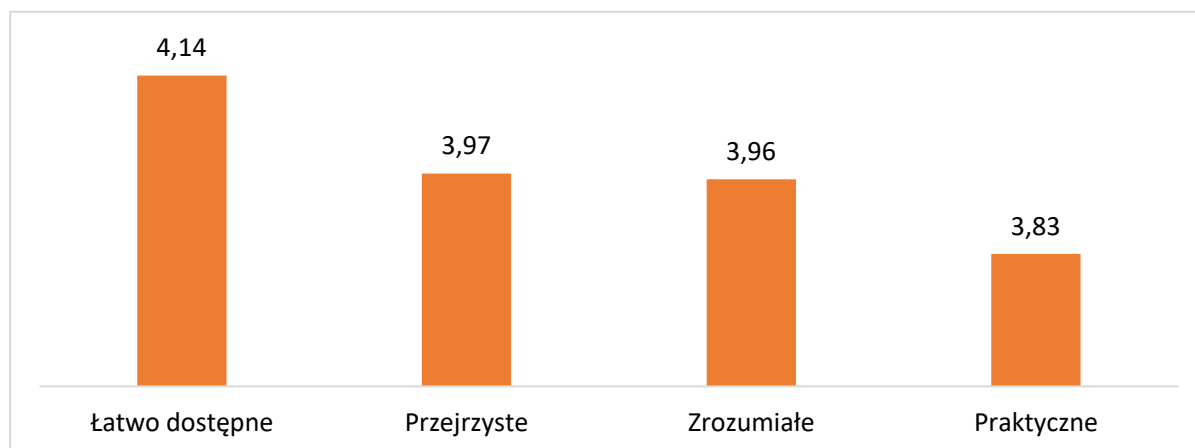
Wśród źródeł wiedzy niewymienionych w kafeterii wskazywano m.in. kontakt z zewnętrzną firmą zajmującą się pozyskiwaniem funduszy – na aspekt ten wskazywali beneficjenci realizujących projekty w ramach OP 1 i 5. Beneficjenci wsparcia pochodzącego z OP 8 wskazywali na burzę mózgów oraz wzajemne dyskusje i spotkania, które pomagały zgromadzić wiedzę (dot. zasad horyzontalnych) przez poszczególnych członków zespołu

projektowego niezbędną do realizacji przedsięwzięcia. Beneficjenci wskazywali również Internet jako źródło wiedzy o zasadach horyzontalnych. W tym kontekście zwracali uwagę na następujące strony internetowe:

- Serwis internetowy Województwa Podlaskiego (www.wrotapodlasia.pl);
- Serwis RPOWP 2014-2020 (rpo.wrotapodlasia.pl);
- Serwis internetowy Funduszy Europejskich (www.funduszeuropejskie.gov.pl);
- Strony internetowe poszczególnych LGD;
- Strony podmiotów komercyjnych zajmujących się przygotowaniem wniosków o dofinansowanie projektów (wyszukiwane poprzez przeglądarkę internetową).

Beneficjenci zostali również poproszeni o wskazanie, jak oceniają informacje na temat zasad horyzontalnych, które są im przekazywane w dokumentacji konkursowej oraz Wytycznych. Najwyższe średnie oceny beneficjenci przyznali dla dostępności danych (4,14). Pozostałe aspekty, tj. przejrzystość, zrozumiałość i praktyczność oceniono nieco niżej (3,83-3,97). Dostępność danych najwyższą ocenę otrzymała od beneficjentów OP 1 i 3. Beneficjenci realizujący projekty w tych osiach ocenili również inne aspekty. Najniższe średnie noty każdemu z ocenianych aspektów przyznali beneficjenci realizujący projekty w OP 4.

Wykres 3. Ocena zapisów dotyczących stosowania zasad horyzontalnych zawartych w dokumentacji konkursowej oraz Wytycznych (średnie oceny beneficjentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Skąd pozyskiwał(a) Pan(i) wiedzę na temat zasad horyzontalnych i ich stosowania? W skali od 1 do 5 (gdzie „1” oznacza „zdecydowanie nie”, a 5 „zdecydowanie tak”) proszę ocenić, czy zapisy dotyczące stosowania zasad horyzontalnych zawarte w dokumentacji konkursowej oraz Wytycznych są (...).*

System zarządzania i wdrażania Programu jest również zgodny z zasadami horyzontalnymi poprzez uwzględnienie wymogów związanych z dostępnością na poziomie działań informacyjno-promocyjnych. Przedstawiciele instytucji realizujących Program stwierdzili w trakcie wywiadów pogłębionych, że materiały informacyjne, promocyjne oraz edukacyjne powstające w ramach RPOWP 2014-2020 spełniają zasady dostępności. Potwierdziła to analiza *desk research* przeprowadzona na potrzeby sporządzenia niniejszego raportu.

Należy jednak odnieść się do wyników przeprowadzonego panelu ekspertów, w trakcie którego stwierdzono, że **oceny beneficjentów w zakresie przejrzystości, zrozumiałości i praktyczności przekazywanych im informacji na temat zasad horyzontalnych należy interpretować jako niedostosowanie tych informacji do potrzeb i oczekiwań beneficjentów, a w szerszym kontekście – również wnioskodawców. Potwierdziły to wyniki wywiadów pogłębionych z ekspertami oceniającymi wnioski o dofinansowanie w Programie oraz z przedstawicielami IZ RPOWP 2014-2020 i IP RPOWP 2014-2020. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują bowiem, że beneficjenci nie do końca potrafią przełożyć zasady horyzontalne na wdrażane w swoim projekcie działania. Z tego względu zalecane jest wzmocnienie działań informacyjnych i szkoleniowych kierowanych do beneficjentów, przede wszystkim w kontekście warsztatowym, dzięki którym beneficjenci posiadliby nie tylko wiedzę na temat zasad horyzontalnych, ale również na temat ich praktycznego wdrażania w projektach.**

5.2.4. PODSUMOWANIE³¹

System realizacji Programu charakteryzuje się dużym poziomem zgodności z zasadami równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn. Zastosowane wskaźniki pozwalają na skuteczne monitorowanie uwzględniania wspomnianych zasad w realizowanych przedsięwzięciach. Niemniej jednak, obserwuje się brak zastosowania wskaźników, które pomogłyby monitorować nie tylko liczbę osób w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w projektach, ale również wpływ projektów na ich sytuację życiową lub zawodową. Z tego względu w przypadku niektórych grup (np. osób powyżej 50 r.ż.) rekomenduje się uwzględnienie wskaźników dodatkowych, pozwalających na monitorowanie sytuacji uczestników i wpływu udziału w projektach na tę sytuację. Powinny być to wskaźniki horyzontalne dla osi priorytetowych wdrażanych w ramach EFS. Rozważyć należy również zastosowanie wskaźników rezultatu długoterminowego.

³¹ W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytanie badawcze: 2. Czy i na ile zaprojektowany w ramach RPOWP 2014-2020 system zarządzania i wdrażania był zgodny z zapisami Wytocznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: trafność, użyteczność.

5.3. ROZWIĄZANIA ZASTOSOWANE W RAMACH SYSTEMU WYBORU I OCENY PROJEKTÓW W CELU REALIZACJI ZASAD HORYZONTALNYCH

W celu wyboru projektów mających pozytywny, bądź przynajmniej neutralny na zasady horyzontalne, na poziomie systemu oceny i wyboru przedsięwzięć do dofinansowania zastosowano odpowiednie kryteria. Znajdują one odzwierciedlenie na różnych etapach oceny wniosku. Zgodność z zasadami horyzontalnymi w przypadku projektów współfinansowanych z EFRR jest badana na poziomie kryteriów merytorycznych dopuszczających. W przypadku projektów współfinansowanych ze środków EFS kwestia ta jest sprawdzana na etapie kryteriów dopuszczających ogólnych. Dodatkowo, w przypadku EFS kwestia ujęcia wśród grup docelowych osób z grup narażonych na dyskryminację została ujęta w ramach kryteriów dopuszczających szczegółowych.

Kwestia partnerstwa w projekcie (w przypadku EFRR) jest sprawdzana na poziomie kryteriów merytorycznych szczegółowych (różnicujących), zaś w przypadku projektów EFS – na etapie kryteriów formalnych. Zasady horyzontalne są uwzględniane w ramach części III.5 wniosku o dofinansowanie projektów EFS oraz w części III.7 wniosku o dofinansowanie projektów EFRR.

Analiza dokumentacji konkursowej, przede wszystkim regulaminów konkursów oraz regulaminów Komisji Oceniającej Projekty pokazała, że również w ramach tego gremium realizowana jest zasada partnerstwa oraz współpracy. Przejawia się to w zaangażowaniu do pracy nad oceną projektów przedstawicieli IOK oraz ekspertów.

Przedstawiciele KM RPOWP 2014-2020 uczestniczący w wywiadach pogłębionych wskazali, że system oceny i wyboru projektów do dofinansowania w ramach RPOWP 2014-2020 wpływa na wybór przedsięwzięć, które w istotny sposób przyczyniają się do realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych. Wskazywali oni na czytelność i zrozumiałość instrukcji wypełniania wniosku o dofinansowanie, regulaminów konkursów i innej niezbędnej dla wnioskodawców dokumentacji. Niemniej, jak wykazano we wcześniejszej części raportu, kryteria te należy ocenić jako dostosowane do wiedzy wnioskodawców i beneficjentów w przeciętnym stopniu, dlatego też należy kontynuować działania informacyjno-promocyjne skierowane do tych grup.

Z wypowiedzi ekspertów uczestniczących w wywiadach pogłębionych wynika, że pozytywnie oceniają system oceny projektów pod kątem wspierania zgodności projektów z zasadami horyzontalnymi. Jak podkreślali, system ten działa sprawnie i jest zgodny ze schematem obowiązującym w ramach różnych programów operacyjnych z uwagi na swój zerojedynkowy charakter. Oznacza to, że każdorazowo wniosek o dofinansowanie rozpatrywany jest pod

kątem wpływu na zasady horyzontalne – w przypadku uznania, że wpływ ten jest negatywny, wniosek taki jest odrzucany na etapie oceny formalnej (EFS) lub merytorycznej (EFRR).

System przyjęty w województwie podlaskim spełnia swoją rolę, ponieważ pomaga wybierać wyłącznie projekty wspierające zasady horyzontalne. Eksperti wskazali, że w każdym naborze obowiązują kryteria wyboru, które weryfikują kwestię zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi, a w przypadku województwa podlaskiego wymagane jest spełnienie tego warunku od czasu złożenia wniosku o dofinansowanie do końca okresu trwałości projektu. Podczas jednego z wywiadów podkreślono też, że opracowany system jest przejrzysty i obowiązuje we wszystkich instytucjach prowadzących konkursy. Jest on zrozumiały i powszechnie znany, także przez wnioskodawców.

Zaobserwowane trudności dotyczą tego, w jaki sposób polityki horyzontalne są rozumiane przez wnioskodawców. Wynika to przede wszystkim z różnorodności projektów wdrażanych w ramach Programu. Wnioskodawcom najtrudniej jest ocenić wpływ projektu na zasady horyzontalne w przypadku projektów współfinansowanych ze środków EFRR. Wnioskodawcy często bowiem starają się wykazać we wniosku o dofinansowanie pozytywny wpływ projektu na realizację poszczególnych zasad horyzontalnych, w sytuacjach w których powinni wskazać na jego neutralny wpływ. Biorąc pod uwagę zarówno wywiady przeprowadzone z beneficjentami, jak i przedstawicielami IZ, można zauważyć, że wnioskodawcy mylnie identyfikują np. zapewnienie szerokiego dostępu do projektowanej infrastruktury (zapewnienie zasad uniwersalnego projektowania w projekcie infrastrukturalnym, zgodnie z prawem budowlanym) z pozytywnym wpływem projektu na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji. W założeniach projektów infrastrukturalnych brakuje tym samym indywidualnych rozwiązań, które pozwoliłyby na korzystanie przez daną grupę społeczną (szczególnie osoby z niepełnosprawnościami) z projektowanej infrastruktury, co faktycznie pozwoliłoby na wykazanie pozytywnego wpływu projektu w tym zakresie. O szczególnym znaczeniu tego problemu świadczą również wywiady przeprowadzone z beneficjentami – pomimo przejścia przez nich procesu aplikacji o wsparcie, wciąż pojawiały się wypowiedzi, świadczące o braku świadomości w tym zakresie, powielając błędy wymienione powyżej (wskazywano, że realizowany projekt ma pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, ze względu na zapewnienie zasad uniwersalnego projektowania).

Problem ten jednak występuje również – chociaż w mniejszym zakresie – w projektach EFS. Wnioskodawcy nie do końca rozumieją w jakim celu przeprowadza się diagnozę sytuacji osób, do których adresowany jest projekt – przedstawiają w niej bowiem głównie dane statystyczne, a nie uwzględniają dynamiki zjawiska w społeczności lokalnej. Oznacza to, że projektodawcy nie pokazują tego, w jaki sposób projekt wpłynie na zmianę w analizowanym zakresie, czyli nie dostrzegają powiązania diagnozy z zasadami horyzontalnymi. Ponadto potencjalni beneficjenci często mają trudności w zrozumieniu na czym dokładnie polega dana zasada. **W związku z powyższym konieczne jest podjęcie**

działań, które pozwoliłyby na zwiększenie świadomości wnioskodawców na temat zasad horyzontalnych oraz tego, jaki jest potencjalny wpływ działań planowanych do realizacji w ramach ich projektu na każdą z zasad.

Przeważająca część ekspertów oceniających wnioski o dofinansowanie stwierdziła, że przyjęte rozwiązania są właściwie określone w celu skutecznej i efektywnej realizacji zasad horyzontalnych. Podczas wywiadów pojawiły się jednak pewnie spostrzeżenia dotyczące tego, co należałoby zmienić, aby potencjalnym beneficjentom łatwiej było uwzględnić zasady horyzontalne w planowanych projektach:

- opisy kryteriów powinny być proste i zrozumiałe, należałoby określić to, jakie dokładnie elementy podlegają ocenie w ramach danego kryterium, ponieważ sposób formułowania tych kryteriów bywa niezrozumiały dla potencjalnych beneficjentów (opis powinien np. pomagać wnioskodawcom odróżniać elementy projektu, które warunkują pozytywny wpływ projektu na realizację zasad horyzontalnych, od neutralnego wpływu, gdyż dotychczas pojawiały się w tym zakresie nieporozumienia);
- od wnioskodawców wymaga się coraz szerszego i bardziej dokładnego opisu wpływu działań projektowych na zasady horyzontalne (nawet w przypadku projektów, które z założenia będą miały stosunek neutralny do danej zasady), powinno to ulec zmianie w taki sposób, aby bardziej dopasować te kwestie do typów realizowanych projektów;
- należy zwrócić uwagę wnioskodawcom na to, żeby w opisie wpływu działań projektowych na zasady horyzontalne znajdowało się rzeczywiste powiązanie pomiędzy diagnozą sytuacji problemowej, a daną zasadą.

Zarówno przedstawiciele KM RPOWP 2014–2020, jak również instytucji systemu realizacji Programu wskazali, że ważnym rozwiązaniem gwarantującym zgodność systemu wyboru i oceny projektów w ramach Programu z zasadami horyzontalnymi jest obligatoryjność wpisywania się projektu w wybrane zasady w sposób pozytywny w ramach niektórych spośród ogłaszanych konkursów.

5.3.1. PODSUMOWANIE³²

Wyniki badania potwierdzają, że system wyboru i oceny projektów posiada odpowiednie rozwiązania, mające na celu wybór przedsięwzięć w największym stopniu oddziałujących na zasady horyzontalne. Wpływa na to zarówno konstrukcja samego wniosku o dofinansowanie, jak i monitorowanie wskaźników produktu i rezultatu, które są deklarowane przez wnioskodawców. Sprzyja temu też procedura negocjacji w przypadku, gdy dany projekt

³² W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytanie badawcze: 3. Czy system wyboru projektów, w tym przyjmowane kryteria wyboru projektów i proces ich oceny zapewniają realizację zasad horyzontalnych? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: skuteczność, trafność, użyteczność.

w niewystarczający sposób uwzględni opis tego, w jaki sposób będą realizowane poszczególne zasady horyzontalne.

Należy jednak wskazać na trudności napotymane przez wnioskodawców, związane z ich ograniczoną wiedzą na temat zasad horyzontalnych. Traktują oni zasady jako wymóg formalny, konieczny do spełnienia i nie znajdujący przełożenia na projekt. Z tego względu zaleca się podjęcie działań szkoleniowych skierowanych do tej grupy podmiotów.

5.4. SPOSÓB WDRAŻANIA PROGRAMU

5.4.1. UDZIAŁ PROJEKTÓW NEUTRALNYCH W ODNIESIENIU DO ZASADY RÓWNOŚCI SZANS Kobiet I MĘŻCZYŹN W RAMACH EFRR

W niniejszej części dokumentu analizie poddano liczbę oraz odsetek projektów EFRR, neutralnych wobec zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Wykazano, że blisko 70% (69,2% wszystkich projektów wdrażanych w ramach EFRR) nie ma wpływu na analizowaną zasadę. Najwyższy stopień neutralności odnotowano w przypadku OP 6 *Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami* (82,1%). Biorąc pod uwagę nominalne wartości, największa liczba projektów neutralnych wobec zasady równości szans kobiet i mężczyzn dotyczy OP 5 *Gospodarka niskoemisyjna* (747 projektów). Największy odsetek pozytywnie odnoszących się do tej zasady projektów odnotowano w przypadku OP 8 *Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej* (43,3%). Obok OP 1 *Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu* jest to również oś o największej liczbie projektów pozytywnie wpływających na równość płci (odpowiednio: OP 1 – 300 projektów o pozytywnym oddziaływaniu, OP 8 – 284 projekty o pozytywnym oddziaływaniu). Zaobserwowane różnice pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi mogą wynikać z faktu, że w przypadku OP 8 wdrażane są przedsięwzięcia komplementarne z projektami podejmowanymi ze środków EFS. Warto również zaznaczyć, że stosunkowo niska liczba projektów o pozytywnym oddziaływaniu wynika w dużej mierze z charakteru projektów. W przypadku działań infrastrukturalnych notuje się bowiem wyższy odsetek projektów mających neutralny wpływ na realizację zasad horyzontalnych (OP 5, 6).

Tabela 13. Projekty finansowane ze środków EFRR neutralne wobec zasady równości szans kobiet i mężczyzn w podziale na osie priorytetowe

OP	Projekty neutralne - liczba	Projekty o wpływie pozytywnym - liczba	Projekty neutralne - odsetek	Projekty o wpływie pozytywnym - odsetek
OP 1	703	300	70,09%	29,91%
OP 4	16	7	69,57%	30,43%
OP 5	747	241	75,61%	24,39%
OP 6	69	15	82,14%	17,86%
OP 8	372	284	56,71%	43,29%
Razem	1907	847	69,24%	30,76%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez Zamawiającego.

Uwzględniając podział na działania i poddziałania należy wskazać, że w ramach działań i poddziałań 1.1, 1.2.2, 4.1.2 oraz 5.3.2 wszystkie projekty cechowały się neutralnym znaczeniem dla zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Należy jednak zaznaczyć, że w ramach tych działań i poddziałań realizowane są pojedyncze projekty (związane z budową/modernizacją dróg czy termomodernizacją obiektów), co powoduje, że nie należy generalizować zauważonej tendencji. W dalszej kolejności, największy stopień neutralności wobec zasady odnotowano w działaniu i poddziałaniu: 5.4.2 (81,8% projektów neutralnych z tego poddziałania), 6.2 (97,1%) oraz 1.4.1 i 1.4.2 (po 80%). Najwyższy odsetek projektów pozytywnie oddziałujących na zasadę równości płci dotyczy działania 8.1 (70,4% projektów z tego działania) oraz poddziałań 8.2.2 (94,7%) i 8.4.2 (75%).

Tabela 14. Projekty finansowane ze środków EFRR neutralne wobec zasady równości szans kobiet i mężczyzn w podziale na działania i poddziałania

Działanie/ Poddziałanie	Projekty neutralne - liczba	Projekty o wpływie pozytywnym - liczba	Projekty neutralne - odsetek	Projekty o wpływie pozytywnym - odsetek
01.01.00	1	0	100,00%	0,00%
01.02.01	112	44	71,79%	28,21%
01.02.02	2	0	100,00%	0,00%
01.03.00	191	110	63,46%	36,54%
01.04.01	136	34	80,00%	20,00%
01.04.02	4	1	80,00%	20,00%
01.05.00	257	111	69,84%	30,16%
04.01.01	9	5	64,29%	35,71%
04.01.02	3	0	100,00%	0,00%
04.02.00	4	2	66,67%	33,33%
05.01.00	540	180	75,00%	25,00%
05.02.00	1	1	50,00%	50,00%
05.03.01	175	45	79,55%	20,45%
05.03.02	1	0	100,00%	0,00%
05.04.01	21	13	61,76%	38,24%
05.04.02	9	2	81,82%	18,18%

Działanie/ Poddziałanie	Projekty neutralne - liczba	Projekty o wpływie pozytywnym - liczba	Projekty neutralne - odsetek	Projekty o wpływie pozytywnym - odsetek
06.01.00	19	7	73,08%	26,92%
06.02.00	33	1	97,06%	2,94%
06.03.00	17	7	70,83%	29,17%
08.01.00	8	19	29,63%	70,37%
08.02.01	15	17	46,88%	53,13%
08.02.02	1	18	5,26%	94,74%
08.03.00	45	19	70,31%	29,69%
08.04.01	24	49	32,88%	67,12%
08.04.02	1	3	25,00%	75,00%
08.05.00	20	16	55,56%	44,44%
08.06.00	258	143	64,34%	35,66%
Razem	1907	847	69,24%	30,76%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez Zamawiającego.

Niniejsza część analizy uwzględnia sposób odniesienia się projektów realizowanych w ramach poszczególnych osi priorytetowych Programu do każdej z zasad horyzontalnych. Największy odsetek projektów pozytywnie odnoszących się pozytywnie do zasad horyzontalnych odnotowano w przypadku **zasady zrównoważonego rozwoju**. Średnio dwa spośród trzech projektów pozytywnie odpowiadają na wyzwania związane z tym zagadnieniem. Największą zbieżność z tą zasadą obserwuje się w odniesieniu do projektów wdrażanych w OP 4, 5, 6, 8 i 10. Beneficjenci (w ramach przeprowadzonego badania ankietowego) wskazywali przy tym na różnorodne ujęcie zasady w swoich projektach, o czym świadczą podane przez nich w badaniach argumenty:

- Zastosowanie OZE w ramach projektów wpływało na zmniejszenie zapotrzebowania na konwencjonalne paliwa, co prowadzi do ograniczenia emisji zanieczyszczeń do środowiska (przede wszystkim CO₂ oraz SO₂);
- Wprowadzenie zasady do projektów pozwoliło na dbałość o zasoby środowiskowe, co przekładało się na zakupy elementów wyposażenia wysokiej jakości, a przez to przyczyniło się do świadczenia wysokiej jakości usług społecznych;

- Włączenie społeczne grup marginalizowanych przyczyniło się do wzrostu stosowania zasady w projekcie;
- Racjonalizacja zużycia i ograniczenia strat energii elektrycznej, ciepła i wody przyczyniła się do osiągnięcia korzyści ekonomicznych oraz ograniczenia występowania tzw. ubóstwa energetycznego.

Wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród beneficjentów wskazują także, że blisko połowa projektów wpływa również pozytywnie na **zasadę przeciwdziałania zmianom klimatu i ładu przestrzennego** (wariant ten wskazało 48,8% respondentów – patrz Wykres 4). Na uwagę w tym zakresie zasługują projekty wdrażane w ramach OP 5, w której 91,9% projektów wpływa pozytywnie na ten aspekt. Uwzględnianie tej zasady przejawiało się poprzez poprawę ładu przestrzennego i estetyki wokół budynków, w których realizowany był projekt. Wskazywano również, że elementem służącym zasadzie było wypłacanie zwrotu osobom uczestniczącym w projektach za przejazd komunikacją zbiorową. Dzięki temu rezygnowali oni z przejazdu środkami komunikacji indywidualnej, co miało pozytywny wpływ na środowisko naturalne (poprzez zmniejszenie emisji szkodliwych substancji, zmniejszenie śladu węglowego itp.). Zasada ta była przez beneficjentów wiązana z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Biorąc pod uwagę powyższe **należy zwrócić uwagę na szerokie pojmowanie przez beneficjentów zasady zrównoważonego rozwoju, uwzględniające wszystkie aspekty zasady: zarówno środowiskowe, jak również społeczne i gospodarcze. Równie szeroko rozumiana jest zasada przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowania ładu przestrzennego. Należy zatem uznać, że obie zasady są przez beneficjentów rozumiane oraz skutecznie stosowane w praktyce wdrażania projektów.**

Również stopień wpisywania się projektów w **zasadę równości szans i zapobiegania dyskryminacji** należy uznać za wysoki – 62% beneficjentów potwierdziło, że ich projekt pozytywnie oddziałuje na tę zasadę. Najwyższy wskaźnik odnotowano w tym zakresie w przypadku OP 2, 7 i 10.

W opinii beneficjentów ponad połowa projektów (50,8%) pozytywnie wpływa również na **zasadę równości szans kobiet i mężczyzn**. Na uwagę w tym względzie zasługują OP 2, 3, 7, 9 i 10, w których w każdym przypadku ponad 90% projektów wpływa pozytywnie na równość płci. Trzeba jednak przy tym zwrócić uwagę na rozbieżność z zapisami wniosków o dofinansowanie – jak przyznali bowiem eksperci oceniający wnioski o dofinansowanie i przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu, wnioskodawcy nie do końca rozumieją, co oznacza pozytywny wpływ projektu na zasadę. Często przeceniają znaczenie wdrażanego przedsięwzięcia, określając wpływ neutralny jako pozytywny. Niemniej, należy wskazać na to, że zasada ta jest uwzględniana przez beneficjentów w ramach realizacji przedsięwzięć (badanie CAWI/CATI):

- Działania organizowane w ramach projektów są dostępne dla osób obojga płci, bez względu na pochodzenie, status społeczno-ekonomiczny itp.;
- Do działań edukacyjnych zaangażowano osoby obojga płci, co miało na celu przełamywanie stereotypów związanych z płcią. Ponadto, uwzględniono wyniki edukacyjne uczniów, dzięki czemu wyrównywano szanse edukacyjne dzieci;
- W przekazach informacyjnych starano się unikać treści dyskryminujących, stereotypizujących, zaś stosowany język był uwrażliwiony na kwestie płciowe.

Beneficjenci stosowali zarówno zasadę równości szans i niedyskryminacji, jak i równości płci w sposób, który nakazuje wskazać na zrozumienie przez nich tych zasad oraz dostosowanie ich do specyfiki przedsięwzięcia.

Wpływ projektów na **zasadę współpracy oraz partnerstwa** jest zróżnicowany. Średnio 39,4% projektów wpływa pozytywnie na tę zasadę (Wykres 4), przy czym wskaźnik ten jest najwyższy w odniesieniu do OP 10 (100%), zaś najniższy – w przypadku OP 1 (18,6%) i OP 6 (20%). Beneficjenci wskazywali na szereg kwestii, świadczących o realizacji tej zasady.

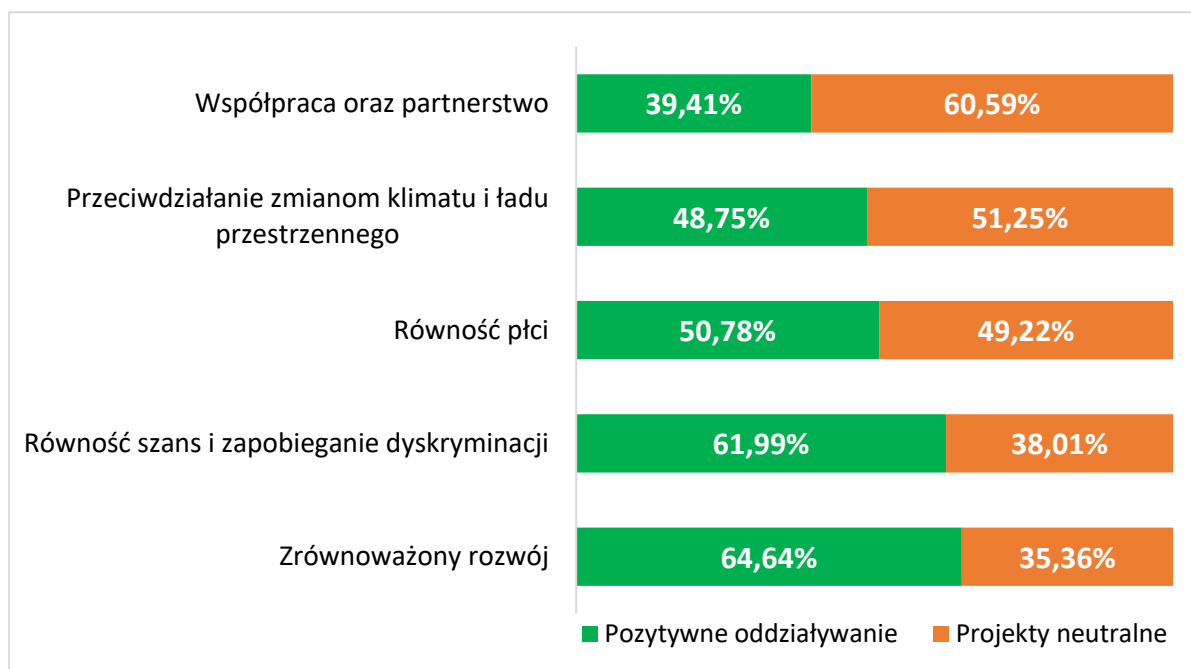
Zwracali uwagę na:

- Zaangażowanie w realizację projektów innych podmiotów i realizację projektów w formule partnerskiej;
- Nawiązywanie współpracy z innymi podmiotami jako efekt realizacji projektu;
- Kontynuację współpracy, która rozpoczęła się przed realizacją projektu.

Zaprezentowane wyniki badań świadczą o tym, że beneficjenci skutecznie realizują przedsięwzięcia z uwzględnieniem współpracy międzyinstytucjonalnej i zasady partnerstwa. Wynika to zarówno ze zrozumienia zasady, jak również z tradycji współpracy.

Z przeprowadzonych badań ilościowych z tą grupą respondentów wynika bowiem, że współpraca nie ma charakteru incydentalnego oraz nie jest nawiązywana *ad hoc* na potrzeby realizacji przedsięwzięcia, ma zaś korzenie we wcześniejszym, długofalowym partnerstwie.

Wykres 4. Odsetek projektów o pozytywnym i neutralnym oddziaływaniu na zasady horyzontalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *W jaki sposób realizowany przez Pana(ią) projekt oddziaływał na poszczególne zasady horyzontalne?*

5.4.2. SKALA ZASTOSOWANIA MECHANIZMU RACJONALNYCH USPRAWNIENÍ W RAMACH PROJEKTÓW

W niniejszym podrozdziale została zaprezentowana skala zastosowania przez beneficjentów mechanizmu racjonalnych usprawnień w ramach realizowanych projektów.

Niespełna co dziesiąty uczestnik (8,3%) zgłaszał realizatorom projektu szczególne potrzeby, które wpłynęłyby na ułatwienie udziału w projekcie. Największy odsetek tego typu sytuacji miał miejsce w ramach:

- **PI 10i** ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia;
- **PI 10iii** wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji;
- **PI 8iv** równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego;
- **PI 9i** aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności;

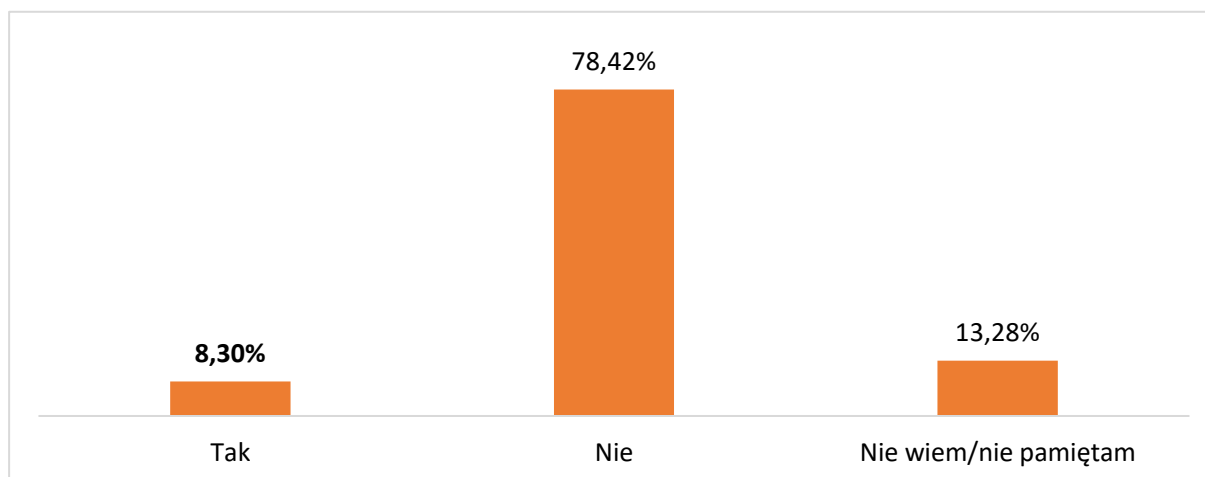

- **PI 9iv** ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym.

Potrzeby były zgłaszane częściej przez kobiety, niż przez mężczyzn oraz częściej przez osoby z niepełnosprawnościami, niż osoby pełnosprawne. Zauważa się również wzrost zgłoszeń wraz z wiekiem uczestników. Uczestnicy zgłaszali następujące potrzeby:

- Dostosowanie sprzętu multimedialnego;
- Możliwość uczestnictwa w projekcie w elastycznych godzinach;
- Zmianę miejsca realizacji projektu na pozbawione barier architektonicznych;
- Druk materiałów z zastosowaniem powiększonej czcionki;
- Wprowadzenie ułatwień dla kobiet karmiących piersią (wydzielenie pokoju do karmienia).

Wykres 5. Konieczność uwzględnienia szczególnych potrzeb, które ułatwiłyby udział w projekcie

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Czy zgłaszał(a) Pan(i) realizatorom projektu konieczność uwzględnienia szczególnych potrzeb, które ułatwiłyby Panu(i) udział w projekcie (np. konieczność wydrukowania materiałów w większej czcionce, by lepiej widzieć treść)?*

Badani uczestnicy odnieśli się również do tego, w jakim stopniu zgłaszane przez nich potrzeby zostały uwzględnione. Większość (62,7%) wskazała, że prośby uwzględniono w całości. Jedynie 13,1% wskazało, że prośby uwzględniono w dużym stopniu (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „raczej w dużym stopniu”). Co piąty badany uczestnik (19,4%) stwierdził, że prośby nie zostały w ogóle uwzględnione. Nie występują zależności pomiędzy płcią i wiekiem, a uwzględnieniem bądź nie prośb zgłaszanych przez uczestników. Występuje natomiast korelacja pomiędzy uwzględnieniem potrzeb a niepełnosprawnością – potrzeby zgłaszane przez osoby z niepełnosprawnością były uwzględniane częściej, niż w przypadku potrzeb zgłaszanych przez inne grupy uczestników, co jest zrozumiałe ze względu na ekonomiczność wdrażanych przedsięwzięć. W przypadku

potrzeb osób z niepełnosprawnością możliwe było zastosowanie mechanizmu racjonalnych uprawnień, zaś w przypadku osób pełnosprawnych możliwości uwzględnienia dodatkowo zgłaszanych potrzeb ograniczone były przez możliwości finansowe beneficjentów.

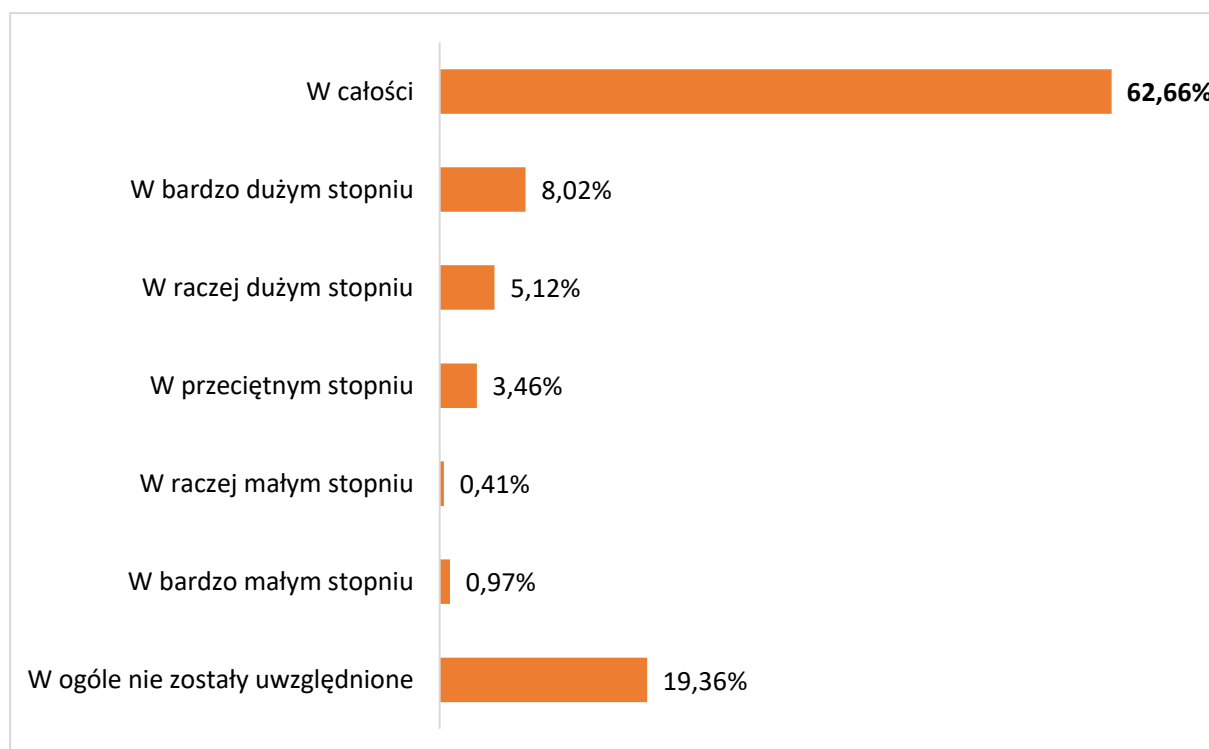
Uczestnicy uznali, że uwzględnienie zgłaszanych przez nich potrzeb pozytywnie przyczyniło się do ich uczestnictwa w projekcie. Wskazywano m.in. na:

- Możliwość większego skupienia się na szkoleniu dzięki bardziej dopasowanym do potrzeb materiałom (dokumenty drukowane w powiększeniu, materiały audiowizualne transmitowane na wyższym poziomie głośności itp.);
- Zwiększenie komfortu związanego z możliwością połączenia życia rodzinnego (np. opieki nad dzieckiem) z życiem zawodowym i karierą.

Badani wskazali, że część spośród zgłaszanych próśb nie była uwzględniona przez realizatorów projektu, co negatywnie odbiło się na uczestnictwie nie tylko osób z niepełnosprawnościami, ale również innych grup uczestników. Wskazywano m.in.:

- Zbyt wysoką temperaturę w sali, w której organizowane było szkolenie;
- Brak odpowiedniego zacienienia sali, co powodowało wzrost temperatury oraz duże nasłonecznienie utrudniające odczytywanie treści np. z rzutnika multimedialnego.

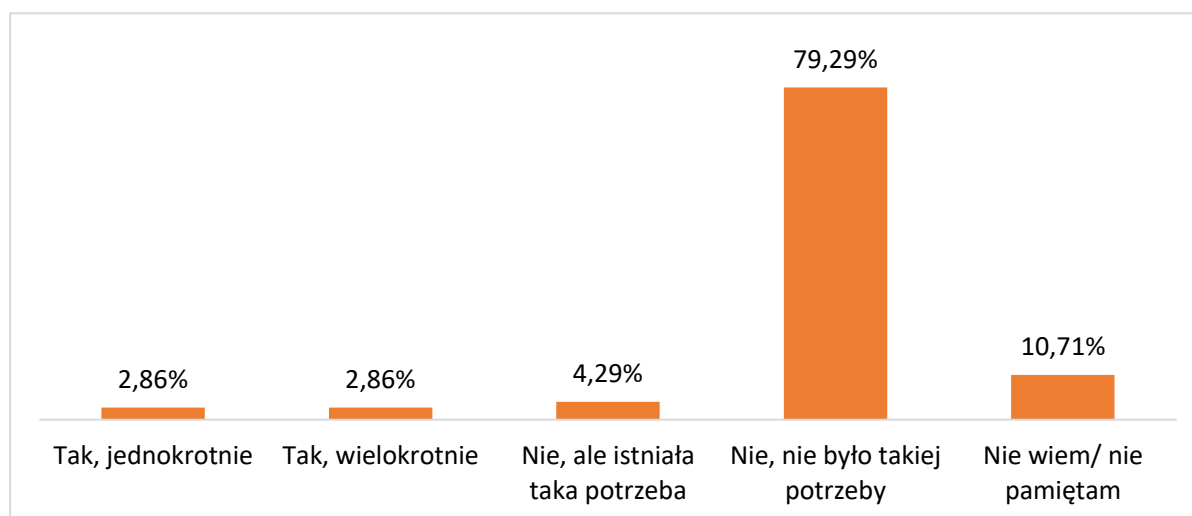
Wykres 6. Stopień uwzględnienia przez beneficjentów zgłaszanych przez uczestników szczególnych potrzeb – oceny uczestników

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=60); treść pytania: *W jakim stopniu potrzeby te zostały uwzględnione?*

Uzyskane wyniki zestawiono z odpowiedziami beneficjentów. Spośród beneficjentów, którzy zadeklarowali, że w ramach ich projektu wzięły udział osoby z niepełnosprawnościami przeważająca większość (79,3%) wskazała, że nie korzystała z mechanizmu racjonalnych usprawnień, gdyż nie było takiej potrzeby. 4,3% beneficjentów przyznało, że pomimo zaistnienia takiej potrzeby z mechanizmu nie skorzystano. Zadeklarowali to beneficjenci OP 3, 7 oraz 9. Wskazali oni, że pomimo zgłoszenia potrzeby przez uczestnika projektu nie było konieczności korzystania z mechanizmu racjonalnych usprawnień. Działania zmierzające do ułatwienia takiej osobie udziału w projekcie były bowiem na tyle drobne, że były możliwe do zapewnienia przez beneficjenta samodzielnie (np. druk materiałów szkoleniowych z powiększoną czcionką). Skorzystanie z mechanizmu zadeklarowało 5,7% beneficjentów (z OP 2, 3, 7 oraz 9). Mechanizm wykorzystywano do zatrudnienia asystenta wspomagającego osobę z niepełnosprawnościami w zakresie jej udziału w projekcie lub załatwienia przez nią spraw urzędowych oraz do zapewnienia materiałów dostosowanych do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 7. Korzystanie z mechanizmu racjonalnych usprawnień przez beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=140); treść pytania: Czy w realizowanym przez Pana(ią) projekcie korzystano z mechanizmu racjonalnych usprawnień (tzn. z możliwości reagowania na potrzeby osób z niepełnosprawnością dopiero w sytuacji, gdy pojawi się taka konieczność)?

Zaprezentowane wyniki wskazują, że beneficjenci wsparcia pomimo, że rzadko korzystają z mechanizmu racjonalnych usprawnień, uwzględniają zgłaszane przez osoby z niepełnosprawnością potrzeby. Pomimo tego należy wskazać na występowanie sytuacji, których rozwiązanie nie wymaga stosowania mechanizmu, a może wpłynąć pozytywnie na jakość uczestnictwa w projekcie (tj. komfort termiczny, zaciemnienie sali). Elementy te wpływają na komfort nie tylko osób z niepełnosprawnościami, ale wszystkich uczestników. Brak ich uwzględnienia może świadczyć o niedokładnym zaplanowaniu realizacji projektu, z tego względu należy podejmować działania szkoleniowe i informacyjne mające uświadomić beneficjentom i wnioskodawcom rolę właściwego zaplanowania działań projektowych.

Niewielka skala zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień wynikać może również, na co wskazali uczestnicy panelu ekspertów, z kalkulacji beneficjentów w zakresie zasadności zastosowania przez nich tego mechanizmu. Beneficjenci poprzez zastosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień powinni zapewnić odpowiednio wyższy poziom wkładu własnego, co jest nieracjonalne ze strony podmiotów realizujących przedsięwzięcia. Z tego też względu nie decydują się oni na zastosowanie mechanizmu. Z drugiej strony o niestosowaniu mechanizmu może świadczyć niewiedza w zakresie możliwości skorzystania z takiego rozwiązania.

Odnosząc się do niewielkiej skali zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień należy wskazać na rolę opiekuna projektu, co zauważyli uczestnicy panelu ekspertów.

Z przeprowadzonych badań można wysnuć wniosek, że nie był to tzw. pierwszy kontakt beneficjentów w przypadku wystąpienia w projekcie trudności lub chęci pozyskania wiedzy na temat rozwiązań możliwych do zastosowania w projekcie. **Należałoby zatem zadbać o właściwe informowanie beneficjentów o możliwości uzyskania wsparcia w tym zakresie u opiekuna projektu. Osoba pełniąca tę rolę powinna aktywnie wspomagać beneficjentów, informując ich o zmianach w środowisku prawnym związanym z realizacją projektu, o możliwych do zastosowania rozwiązaniach itp.**

5.4.3. PODSUMOWANIE³³

Zauważa się wysoki odsetek projektów neutralnych, co związane jest z tym, że uwzględnienie w projekcie zasad horyzontalnych w sposób pozytywny jest warunkowane w dużej mierze charakterem projektu. Z tej przyczyny zaleca się sporządzenie katalogu typów projektów, które co do zasady mają charakter neutralny, w przypadku których dodatkowe uzasadnienie nie byłoby wymagane oraz typów projektów, które w bezwzględny sposób powinny odnosić się pozytywnie do poszczególnych zasad.

Ponadto, obserwuje się niski odsetek stosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień, co wynikać może z ograniczonej wiedzy beneficjentów na temat możliwości, jakie w tym zakresie daje Program. Dlatego też zalecane jest informowanie beneficjentów o możliwości uzyskania wsparcia doradczego u opiekuna projektu, co dawałoby szanse na szersze uwzględnienie mechanizmu przez beneficjentów.

³³ W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytania badawcze: 6. Jaki udział stanowią projekty neutralne w odniesieniu do zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach wszystkich projektów przyjętych do realizacji w RPOWP 2014-2020 (dotyczy projektów współfinansowanych z EFRR)? 9. Jaka jest skala zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień (MRU) w ramach realizowanych projektów? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: skuteczność, trafność, użyteczność, efektywność.

5.5. ZAANGAŻOWANIE GREMIÓW PARTNERSKICH W SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU

5.5.1. STOPIEŃ ZAANGAŻOWANIA KM RPOWP 2014-2020 WE WDRAŻANIE ZASAD HORYZONTALNYCH

KM RPOWP 2014-2020 został powołany w 2015 roku na mocy uchwały Zarządu Województwa Podlaskiego³⁴. Do zadań Komitetu, zgodnie z jego regulaminem, należą następujące czynności:

- Systematyczny przegląd wdrażania Programu i postępów poczynionych na drodze osiągnięcia jego celów, w szczególności w odniesieniu do celów pośrednich i końcowych wskazanych w ramach wykonania;
- Analizowanie wszelkich kwestii, które wpływają na wykonanie Programu, w tym wniosków z przeglądu wyników oraz zatwierdzanie spraw wskazanych w art. 110 ust. 2 rozporządzenia ogólnego;
- Konsultowanie i akceptowanie zmian Programu proponowanych przez IZ;
- Przedstawianie uwag dotyczących wdrażania i ewaluacji Programu, w tym przedsięwzięć na rzecz zmniejszania obciążenia administracyjnego dla beneficjentów i monitorowanie działań podjętych w ich następstwie³⁵.

W ramach prac KM RPOWP 2014-2020 w 2016 r. powołana została *Grupa Robocza ds. efektywnego wykorzystania Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPOWP na lata 2014-2020*³⁶. Powołanie grupy było warunkowane chęcią zapewnienia jakości i efektywności w procesie wdrażania i realizacji działań w ramach EFS. W latach 2016-2017 odbyło się łącznie 5 posiedzeń grupy, na których dyskutowane i przyjmowane były kryteria wyboru projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W skład KM RPOWP 2014-2020 wchodzi 60 osób, w tym³⁷:

- **Marszałek Województwa Podlaskiego jako Przewodniczący;**
- **Przedstawiciele strony samorządowej (13 osób), w tym:**

³⁴ Uchwała nr 35/324/2015 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 8 kwietnia 2015 r. w sprawie ustanowienia Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 z późn. zm.

³⁵ Regulamin Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, załącznik do uchwały nr 14/2019 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 z dnia 20 maja 2019 r., paragraf 7.

³⁶ Uchwała nr 2/2016 r. Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 z dnia 14 stycznia 2016 r. w sprawie powołania Grupy Roboczej ds. efektywnego wykorzystania Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPOWP na lata 2014-2020.

³⁷ Skład Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, załącznik do Uchwały nr 5/30/2018 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 27 grudnia 2018 r. w sprawie ustanowienia Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 z późn. zm.

- Przedstawiciele IZ RPOWP 2014-2020 (4 osoby);
- Przedstawiciele IP RPOWP 2014-2020 (2 osoby);
- Przedstawiciele ogólnopolskich organizacji jednostek samorządu terytorialnego (5 osób);
- Przedstawiciele ośrodków subregionalnych: m. Łomża i m. Bielsk Podlaski (2 osoby);
- **Przedstawiciele strony rządowej (10 osób), w tym:**
  - Przedstawiciele ministra właściwego do spraw rozwoju (2 osoby);
  - Przedstawiciele ministrów właściwych ze względu na zakres RPOWP (6 osób);
  - Przedstawiciel ministra właściwego do spraw finansów publicznych (1 osoba);
  - Przedstawiciel Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (1 osoba);
- **Przedstawiciele partnerów spoza administracji (21 osób), w tym:**
  - Przedstawiciele organizacji reprezentowanych w Wojewódzkiej Radzie Dialogu Społecznego w Białymstoku (7 osób);
  - Przedstawiciele izb gospodarczych (3 osoby);
  - Przedstawiciele organizacji pozarządowych (6 osób);
  - Przedstawiciele środowiska naukowego (5 osób);
- **Eksperti ds. rozwoju regionu podlaskiego (3 osoby);**
- **Obserwatorzy w Komitecie (11 osób);**
- **Przedstawiciel KE – głos doradczy (co najmniej 1 osoba).**

Zdaniem przedstawicieli organizacji wspierających równość płci oraz równość szans i niedyskryminację, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, którzy uczestniczyli w wywiadach indywidualnych, KM RPOWP 2014-2020 we właściwy sposób realizuje zasadę partnerstwa. Wyrazili oni również opinię, że udział partnerów społecznych zasiadający w KM zapewnia skuteczną partycypację stron zainteresowanych, w tym organizacji pozarządowych, w kontekście dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości płci. Jak podkreślono udział partnerów społecznych w Komitecie jest bardzo istotny, ponieważ zajmują się oni problemami niedyskryminacji i równości w swojej codziennej pracy, a ich wiedza i doświadczenie stanowią dużą wartość dla Programu.

Grono partnerów uczestniczących w pracach KM RPOWP 2014-2020 należy zatem uznać za liczne i zróżnicowane. Podobne zdanie wyrazili sami członkowie Komitetu. Wskazali oni, że poszczególne podmioty są w wystarczającym stopniu reprezentowane w ramach gremium. Zaangażowaniu zróżnicowanych środowisk sprzyjają również częste spotkania tego gremium. W ramach spotkań omawiane są m.in. zmiany kryteriów wyboru projektów oraz inne kwestie związane z działalnością Komitetu. Szerokie zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych pozwala na wieloperspektywiczne spojrzenie na poruszane w ramach prac Komitetu problemy. Z tej przyczyny przedstawiciele Komitetu uczestniczący w wywiadach

pogłębionych uznali, że zarówno zróżnicowanie składu Komitetu, jak i stopień zaangażowania poszczególnych członków są wystarczające do skutecznej realizacji zasady partnerstwa i współpracy na poziomie Programu.

5.5.2. STOPIEŃ ZAANGAŻOWANIA ŚRODOWISK ODBIORCÓW W REALIZACJĘ ZASAD HORYZONTALNYCH

Analizując grono podmiotów zaangażowanych we wdrażanie zasad horyzontalnych oraz całego Programu należy wskazać na instrumenty terytorialne wdrażane w ramach Programu.

W tym kontekście należy wskazać na:

- **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT);**
- **Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).**

Łączna alokacja na wdrażanie instrumentu ZIT wynosi 76 mln EUR. Podział alokacji pomiędzy działania Programu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 15. Alokacja przeznaczona na wdrażanie ZIT w podziale na Działania i Priorytety Inwestycyjne [w EUR]

Działanie RPOWP 2014-2020	PI	Alokacja
1.4 Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa	3a	12 146 051
3.1 Kształcenie i edukacja	10i	1 954 888
3.3 Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności	10iv	4 271 357
4.1 Mobilność regionalna	7b	1 570 183
5.4 Strategie niskoemisyjne	4e	27 972 269
7.2 Rozwój usług społecznych	9iv	2 589 950
8.2 Uzupełnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	10a	23 398 920
8.4 Infrastruktura społeczna	9a	2 096 382

Źródło: Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, załącznik nr 1 do Uchwały nr 133/2026/2020 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 27 maja 2020 r., s. 258.

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne wdrażane są przez Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, pełniącego rolę Instytucji Pośredniczącej (IP-ZIT) w realizacji Programu. Instrument wdrażany jest na obszarze miasta Białystok oraz 9 gmin:

- **6 gmin miejsko-wiejskich:** Choroszcz, Czarna Białostocka, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów;

- **3 gmin wiejskich:** Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Turośń Kościelna.

Rozmieszczenie gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego przedstawia poniższa mapa.

Mapa 1. Białostocki Obszar Funkcjonalny

Źródło: <http://bof.org.pl/pl/o-stowarzyszeniu/czlonkowie> (dostęp: 04.06.2020).

W ramach ZIT realizowana jest zasada partnerstwa, co przejawia się w zaangażowaniu partnerów na etapie przygotowania, zatwierdzania i realizacji Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Kolejnym instrumentem jest Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Celem RLKS jest *wzrost aktywności społeczności lokalnych oraz wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego*³⁸. Instrument jest wdrażany na podstawie art. 34 ust. 3 tzw. *rozporządzenia ogólnego*³⁹. Podmiotami wdrażającymi instrument są Lokalne Grupy

³⁸ Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, s. 182.

³⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego

Działania (LGD), tworzone przy współudziale instytucji publicznych, społecznych, gospodarczych i podmiotów prywatnych z zastrzeżeniem, że żaden z podmiotów współtworzących instrument nie może posiadać większego udziału niż 49% głosów⁴⁰.

W ramach LGD wdrażane są dwa priorytety inwestycyjne:

- PI 9vi Strategie rozwoju lokalnego realizowane przez społeczność, w ramach którego wdrażane jest działanie:
  - Działanie 9.1 Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego;
- PI 9d Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność, w ramach którego wdrażane jest działanie:
  - Działanie 8.6. Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego⁴¹.

W województwie podlaskim funkcjonuje 12 Lokalnych Grup Działania⁴² wdrażających Lokalne Strategie Rozwoju, przedstawione na poniższym schemacie.

Schemat 4. Lokalne Grupy Działania funkcjonujące w ramach RPOWP 2014-2020

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Kraina Mlekiem Płynąca	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Brama na Podlasie	Stowarzyszenie Sąsiedzi	Stowarzyszenie NA.R.E.W. – Narwiańska Akcja Rozwoju Ekonomicznego Wsi
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Tygiel Doliny Bugu	Lokalna Grupa Działania Puszcza Knyszyńska	Lokalna Grupa Działania Fundusz Biebrzański	Lokalna Grupa Działania Puszcza Białowieska
Stowarzyszenie Suwalsko-Sejneńska Lokalna Grupa Działania	Lokalna Grupa Działania Biebrzański Dar Natury	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Szlak Tatarski	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Kanał Augustowski

Źródło: opracowanie własne EU-CONSULT sp. z o.o.

Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

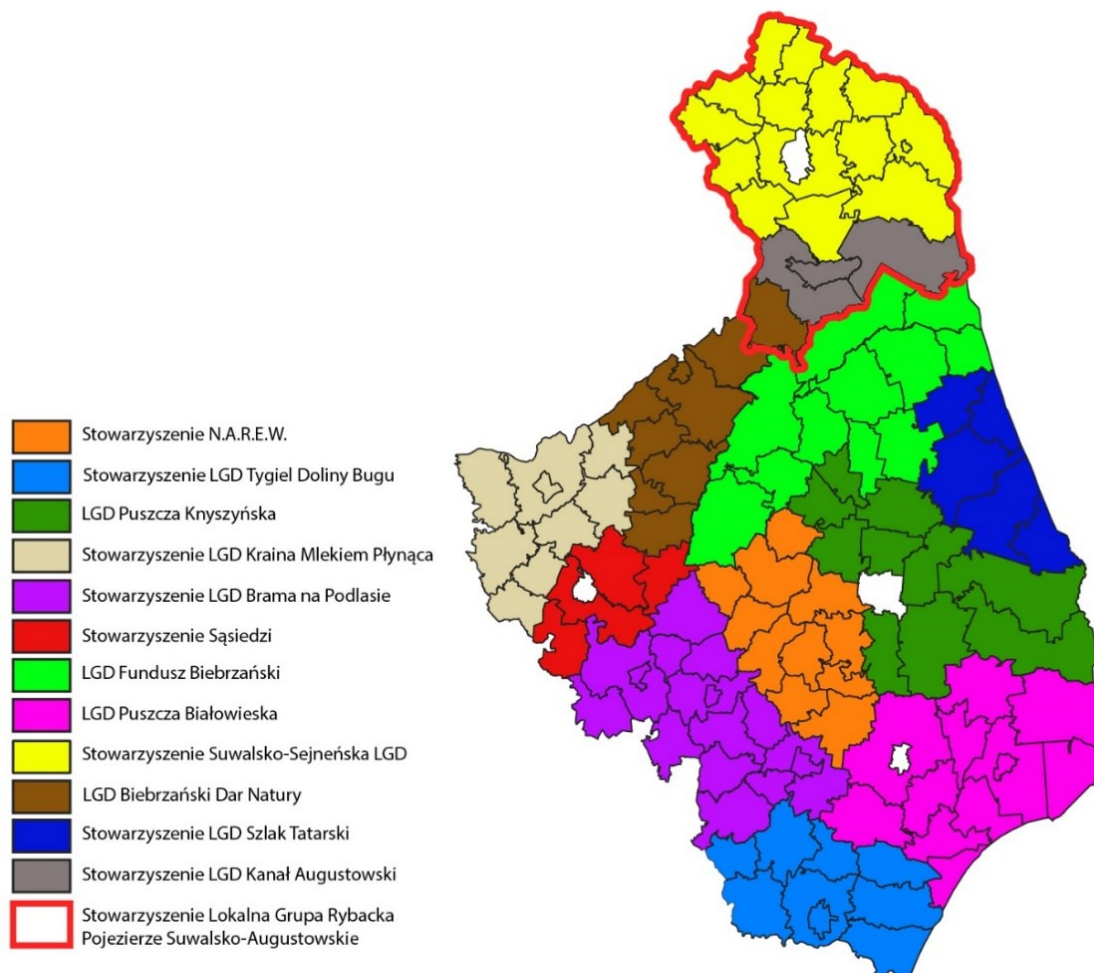
⁴⁰ Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, s. 182.

⁴¹ Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020.

⁴² Na terenie województwa realizowana jest również Lokalna Strategia Rozwoju „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”, która jednak nie jest beneficjentem RPOWP 2014-2020. Realizowana jest jako strategia jednofunduszowa dofinansowana ze środków Programu Operacyjnego “Rybacko i Morze” 2014-2020 w ramach instrumentu RLKS.

Każda z grup wdraża własną Lokalną Strategię Rozwoju. Obszar działania poszczególnych LGD został nakreślony na zamieszczonej w dalszej części dokumentu mapie. Jak ukazano, niemal cały obszar województwa podlaskiego jest objęty działaniem LGD.

Mapa 2. Obszar funkcjonowania Lokalnych Grup Działania w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Lokalnych Strategii Rozwoju* 13 Lokalnych Grup Działania.

Instrument, jakim jest RLKS ma wpływ również na zapewnienie zrównoważonego rozwoju. Sprzyja temu cel określony w Umowie Partnerstwa, jakim jest *przyczynienie się do poprawy spójności społecznej i terytorialnej kraju*⁴³. Współpraca w tym zakresie sprzyja wspólnemu definiowaniu *potrzeb i problemów oraz propozycji ich rozwiązań prowadzi do zintegrowanego/spójnego i zrównoważonego rozwoju danego obszaru poprzez lepszą mobilizację potencjału na szczeblu lokalnym*⁴⁴. Przyczynia się to również do budowy kapitału społecznego. Wielofunduszowość instrumentu (EFRR, EFS, EFRROW, EFMR) pozwala również

⁴³ Ocena systemu wdrażania i wstępny pomiar rezultatów instrumentu RLKS w województwie podlaskim, Białystok 2019, s. 56-57.

⁴⁴ Tamże.

na sporządzenie szeroko zakrojonej diagnozy, obejmującej zróżnicowane potrzeby danego obszaru, co stanowi podstawę do zapewnienia spójności terytorialnej oraz zrównoważonego rozwoju⁴⁵.

Biorąc z kolei pod uwagę **promowanie zasad horyzontalnych**, należy wskazać, że w proces ten zaangażowani są sami beneficjenci. Odbywa się to m.in. poprzez swój udział w **Dniach Otwartych Funduszy Europejskich**. Każdy spośród zainteresowanych beneficjentów może zgłosić swój projekt do ogólnopolskiej akcji, co pozwala na promocję zarówno Programu, jak i wdrażanego przez niego projektu. Cyklicznie odbywające się wydarzenie cieszy się dużym zainteresowaniem ze strony beneficjentów oraz uczestników.

Beneficjenci wskazali (w ramach przeprowadzonego badania ankietowego), że w realizację zasad horyzontalnych włączeni są również przedstawiciele podmiotów zajmujących się poszczególnymi kwestiami związanymi ze zrównoważonym rozwojem. Nie jest to jednak działanie powszechne. Zaangażowanie partnerów zajmujących się zasadami horyzontalnymi potwierdzono średnio w 5,8%-19% przypadków (w zależności od zasady, którą zajmują się zaangażowane organizacje i instytucje). Największe zaangażowanie dotyczyło przy tym organizacji zajmujących się partnerstwem międzyinstytucjonalnym, zaś najmniejsze – zasadą zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i ładu przestrzennego. Zaangażowanie partnerów przedstawiono poniżej⁴⁶:

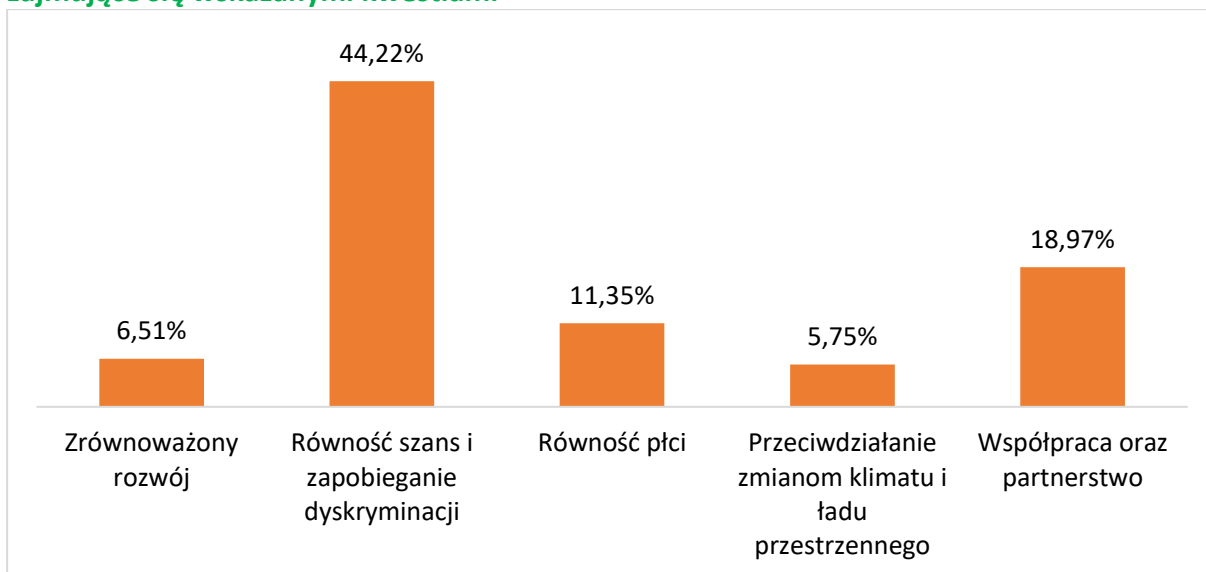
- Partnerów zajmujących się zasadą zrównoważonego rozwoju – odnotowano w przypadku 6,5% projektów.
- Partnerów zajmujących się zasadą przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowania ładu przestrzennego – odnotowano w przypadku 5,8% projektów.
- Partnerów zajmujących się zasadą równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnością – odnotowano w przypadku 10,3% projektów.
- Partnerów zajmujących się zasadą równości szans kobiet i mężczyzn – odnotowano w przypadku 11,4% projektów.
- Partnerów zajmujących się zasadą współpracy i partnerstwa – odnotowano w przypadku 19% projektów.

---

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z beneficjentami.

Wykres 8. Odsetek beneficjentów włączających do realizacji projektów podmioty zajmujące się wskazanymi kwestiami

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: Czy w realizację zasad horyzontalnych w ramach realizowanego projektu zaangażowani byli przedstawiciele podmiotów zajmujących się poniższymi kwestiami?

Beneficjenci wskazali również sposoby zaangażowania partnerów z organizacji zajmujących się poszczególnymi zasadami horyzontalnymi w proces realizacji, które opierały się o:

- Aktywny udział organizacji w promowaniu produktów powstałych w ramach projektu;
- Promowanie projektów na stronach internetowych poszczególnych organizacji;
- Zaangażowanie organizacji do prowadzenia szkoleń w ramach projektu;
- Wspólne opracowanie dokumentacji projektowej;
- Zaangażowanie partnerów w proces rekrutowania uczestników projektów;
- Współpracę z partnerami w celu prawidłowego oszacowania wartości wskaźników produktu i rezultatu;
- Partnerstwo mające na celu zapewnienie uczniom miejsc odbywania praktyk zawodowych.

Należy zatem wskazać, że zaangażowanie odbiorców działań w realizację zasad horyzontalnych było duże. Jednocześnie trzeba zauważyć wysoki stopień realizacji działań mających na celu wdrażanie zasady partnerstwa i współpracy.

5.5.3. PODSUMOWANIE⁴⁷

Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w realizację Programu pozwala na wzorcową realizację zasady partnerstwa i współpracy. Wpisuje się to również w uwzględnianie pozostałych zasad horyzontalnych, bowiem zaangażowanie przedstawicieli organizacji i partnerów społeczno-gospodarczych (zajmujących się równością szans i niedyskryminacją, niepełnosprawnością, równością szans płci oraz ochroną środowiska naturalnego) w realizację Programu pozwala na zapewnienie zróżnicowanego, wieloperspektywicznego postrzegania poruszanych w ramach poszczególnych gremiów działań. Sprzyja to wzbogaceniu dyskusji oraz zwiększa szanse na to, że podjęte ustalenia będą w pozytywny sposób oddziaływały na grupy docelowe.

5.6. REALIZACJA ZAPISÓW AGENDY DZIAŁAŃ NA RZECZ RÓWNOŚCI SZANS I NIEDYSKRYMINACJI W RAMACH FUNDUSZY UNIJNYCH 2014-2020

5.6.1. STOPIEŃ REALIZACJI DZIAŁAŃ WSKAZANYCH W AGENDZIE PRZEZ INSTYTUCJE WDRAŻAJĄCE PROGRAM

Jak wskazano w rozdziale 4 niniejszego dokumentu, *Agenda działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020* przewiduje wieloobszarowe działania mające na celu zapewnić sprawną realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości płci. W niniejszym podrozdziale zostanie dokonana analiza stopnia realizacji działań zawartych w Agendzie w ramach RPOWP 2014-2020. W analizie tej uwzględniono tylko te zadania, które skierowane są do instytucji, bądź gremiów wdrażających programy na poziomie regionalnym (pominięto zadania skierowane np. do IK UP).

OBSZAR I: SYSTEM INSTYTUCJONALNY

W ramach tego obszaru przewidziano następujące działania zmierzające do zapewnienia realizacji zasad:

---

⁴⁷ W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytania badawcze: 7. Czy Komitet Monitorujący jest w wystarczającym stopniu zaangażowany we wdrażanie zasad horyzontalnych? 8. Czy i na ile w realizację zasad horyzontalnych faktycznie zaangażowani są przedstawiciele środowiska użytkowników projektowanych rozwiązań (np. organizacje wspierające równość szans płci, środowiska działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami)? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: skuteczność, trafność.

1. Podniesienie świadomości pracowników instytucji zaangażowanych w realizację Programu nt. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami/zasady równości płci.

W zakresie podnoszenia świadomości pracowników instytucji w zakresie zasad horyzontalnych podjęto działania szkoleniowe. Szkolenie pn. Polityki horyzontalne 2014-2020 – ocena projektów współfinansowanych z EFS w świetle zmian z 2018 r., które zorganizowano dla osób zajmujących się wdrażaniem Programu, odbyło się w 2019 r.

2. Budowanie otoczenia instytucjonalnego realizacji zasady równości szans i dostępności/zasady równości płci.

Jak wykazała przeprowadzona analiza, zadanie to jest wypełniane w bardzo dużym stopniu przez instytucje zajmujące się wdrażaniem Programu. Na uwagę zasługują działania podejmowane zarówno przez IZ RPOWP 2014-2020, jak też przez IP RPOWP 2014-2020, PIFE oraz KM RPOWP 2014-2020.

Działania podejmowane przez **IZ RPOWP 2014-2020** obejmują:

- Bieżące monitorowanie realizacji zasad na podstawie sprawozdawczości, co przejawia się m.in. w gromadzeniu danych dot. uczestników projektów współfinansowanych ze środków EFS w podziale na płeć oraz gromadzenie danych dot. sytuacji uczestników (np. niepełnosprawności);
- Zapewnienie monitorowania zasad horyzontalnych na poziomie ewaluacji – poprzez uwzględnianie tematyki w ramach bieżących ewaluacji oraz poprzez zapewnienie realizacji ewaluacji w całości poświęconej tematyce zasad horyzontalnych;
- Zapewnienie szerokiego udziału przedstawicieli środowisk działających na rzecz równości płci oraz równości szans i niedyskryminacji w ramach gremiów partnerskich (grup roboczych – na etapie programowania interwencji, KM RPOWP 2014-2020– na etapie wdrażania i monitorowania RPOWP 2014-2020);
- Kontrolę przestrzegania zasad horyzontalnych na wszystkich etapach realizacji Programu (m.in. na etapie wyboru projektów do dofinansowania, sprawozdawczości, kontroli projektów);
- Przygotowanie dokumentacji konkursowej oraz innych dokumentów i treści (np. zamieszczonych na stronie internetowej) zgodnie z zasadami dostępności.

Nieco inny zakres działań z tego zakresu dotyczy **Instytucji Pośredniczących**. W przypadku RPOWP 2014-2020 należy wskazać na realizację przez IP następujących działań wpisujących się w ten obszar tematyczny Agendy:

- Informowanie i szkolenie beneficjentów oraz potencjalnych beneficjentów w zakresie praktycznej realizacji zasad;
- Bieżące monitorowanie przestrzegania realizacji zasady w ramach sprawozdawczości;

- Przygotowanie dokumentacji konkursowej oraz innych dokumentów i treści (np. zamieszczonych na stronie internetowej) zgodnie z zasadami dostępności.

KM RPOWP 2014-2020 zadania z analizowanego obszaru wypełnia poprzez:

- Weryfikację proponowanych kryteriów wyboru projektów pod kątem uwzględnienia zasad horyzontalnych;
- Funkcjonowanie grupy roboczej ds. efektywnego wykorzystania Europejskiego Funduszu Społecznego.

Działalność **Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich** działających w województwie podlaskim skupia się na organizacji szkoleń i spotkań informacyjnych dla beneficjentów, wnioskodawców oraz potencjalnych wnioskodawców. PIFE są również odpowiedzialne za przygotowywanie przekazów dot. Programu, m.in. do zamieszczenia na stronie internetowej Programu.

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu potwierdzili, że w zakresie wypełniania zadań wynikających z Agendy istotną rolę miały szkolenia dla pracowników. Ich występowanie odnotowano przez cały okres realizacji Programu.

OBSZAR 2: PODNIESIENIE ŚWIADOMOŚCI BENEFICJENTÓW

W ramach tego obszaru przewidziano następujące działania zmierzające do zapewnienia realizacji zasad:

1. Organizacja szkoleń specjalistycznych dla beneficjentów z zakresu przestrzegania zasad i uwzględniania ich w ramach projektów.

Jak ukazała przeprowadzona analiza, w ramach RPOWP 2014-2020 **przeprowadzone zostało jedynie jedno szkolenie dotyczące zasady równości szans i niedyskryminacji**. Liczba ta jest, zdaniem zespołu badawczego niewystarczająca. Zgodnie z informacjami zamieszczonymi w sprawozdaniach rocznych z realizacji Programu, w latach 2015-2018 odbyło się łącznie 75 szkoleń i spotkań informacyjnych dla beneficjentów i potencjalnych beneficjentów. Uwzględnianie tematyki zasad horyzontalnych w ramach innych szkoleń (np. dotyczących udzielania zamówień publicznych) choć oceniane pozytywnie, należy uznać za niewystarczające. **Konieczne jest zatem zwiększenie w ramach przyszłej perspektywy finansowej (2021-2027) liczby szkoleń obejmujących tę tematykę**. Z uwagi na zdiagnozowany wcześniej ograniczony poziom wiedzy beneficjentów w zakresie realizacji zasad horyzontalnych zasadne jest, by szkolenia miały charakter praktyczny, warsztatowy.

2. Udostępnianie informacji z tego zakresu na stronie internetowej Programu.

Zakres informacji dotyczących zasady równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości płci, które są udostępniane na stronie internetowej Programu należy ocenić pozytywnie. Na stronie znajdują się zarówno opracowania w formie analiz i raportów dotyczących

analizowanej problematyki, jak też materiały ze szkoleń. Należy również zwrócić uwagę na duży stopień dostosowania treści zamieszczonych na stronie internetowej oraz w plikach przeznaczonych do ściągnięcia ze strony do potrzeb osób o ograniczonych zdolnościach poznawczych (np. niedowidzących).

Pozytywnie należy również ocenić dostosowanie języka przekazywania informacji do potrzeb odbiorców. Język ten jest nieskomplikowany, przyjazny odbiorcy oraz nie zawiera elementów dyskryminujących (np. ze względu na płeć).

OBSZAR 3: DODATKOWE DZIAŁANIA NA RZECZ SYSTEMU WDRAŻANIA EFSI

W ramach tego obszaru przewidziano następujące działania zmierzające do zapewnienia realizacji zasad:

- 1. Przestrzeganie wytycznych dla instytucji zarządzających i wdrażających fundusze unijne na lata 2014-2020;**
- 2. Analiza dokumentacji pod kątem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami/równości płci.**

Realizacja obydwu zadań jest widoczna w działaniu IZ RPOWP 2014-2020. Przeprowadzona analiza nie dowiodła, by w ramach systemu wdrażania Programu dochodziło do naruszeń zapisów wytycznych. Dokumentacja powstała w ramach Programu jest również niedyskryminująca.

Należy uznać, że zadania przewidziane w Agendzie działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020 są realizowane na poziomie programowym w dużym stopniu. Jedynym aspektem, który należałoby poprawić, jest organizacja większej liczby szkoleń dla beneficjentów dotyczących zasady równości szans i niedyskryminacji oraz równości płci.

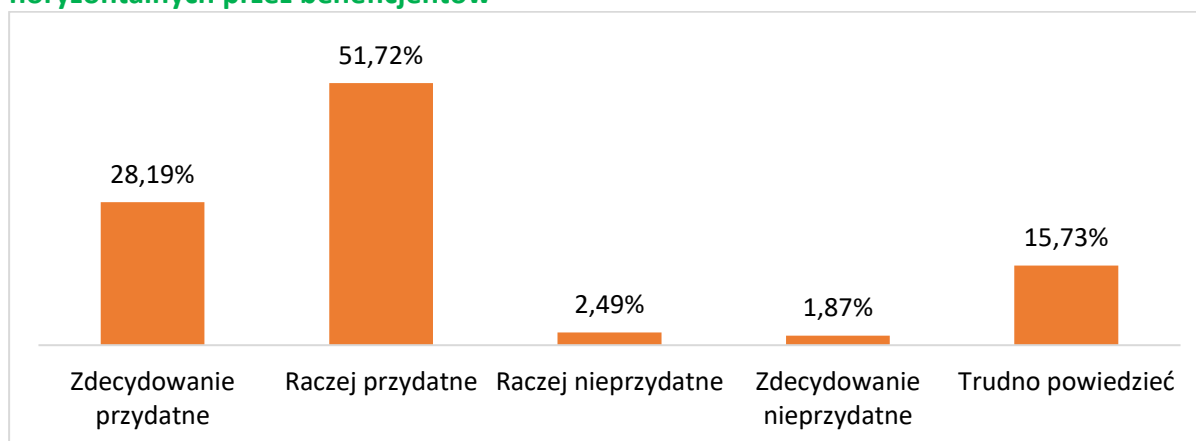
5.6.2. EFEKTY REALIZACJI DZIAŁAŃ ZASTOSOWANYCH W AGENDZIE

Beneficjenci zostali poproszeni o ocenę poszczególnych elementów służących realizacji zasad horyzontalnych, które zostały przewidziane w Agendzie. Większość beneficjentów pozytywnie oceniła poziom wiedzy pracowników instytucji w zakresie stosowania zasad horyzontalnych (79,9% - suma odpowiedzi „zdecydowanie przydatne” i „raczej przydatne”). Najgorsze oceny przyznali temu aspektowi beneficjenci realizujący projekty w ramach OP 4 (36,3% - suma odpowiedzi „zdecydowanie nieprzydatne” i „raczej nieprzydatne”). Najbardziej pozytywnie aspekty ten ocenili beneficjenci realizujący projekty w ramach OP 6, 7 i 10, w przypadku których żaden z badanych przedstawicieli nie wskazał na brak przydatności wiedzy pracowników instytucji. Zespół badawczy dokonując oceny eksperckiej nie odnotował ponadto istotnych korelacji pomiędzy ww. wynikami badania, a udziałem projektów neutralnych na realizację zasad horyzontalnych (warto jednak zauważyć, że ww. pozytywne oceny beneficjentów realizujących projekty w ramach OP 6 przypadają tym

samym na oś, w której odnotowano najwyższy udział projektów o neutralnym wpływie na realizację zasad horyzontalnych).

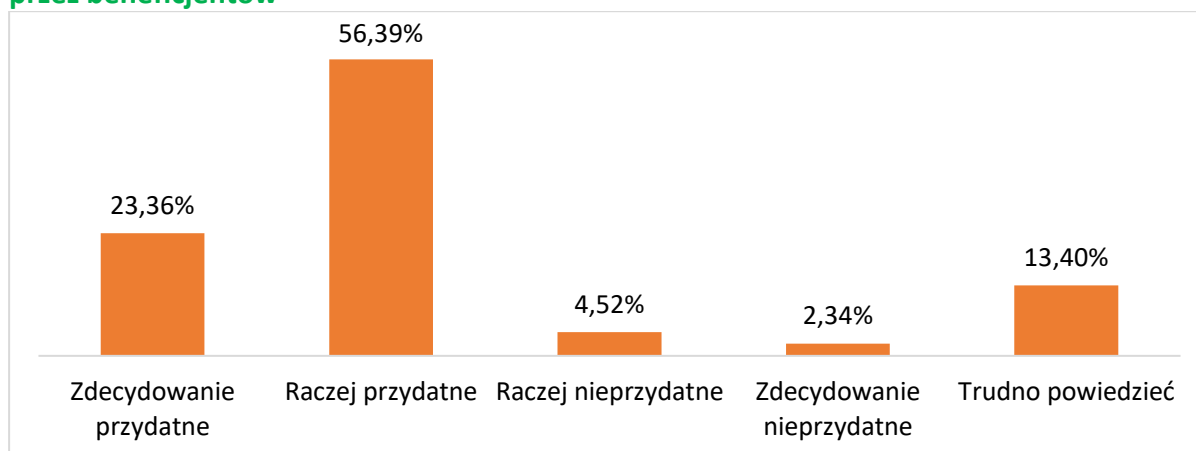
Przydatność publikacji dotyczących zasad horyzontalnych pozytywnie oceniła większość badanych beneficjentów (79,8% - suma odpowiedzi „zdecydowanie przydatne” i „raczej przydatne”). W przypadku tego aspektu odnotowano 6,9% beneficjentów, którzy uznali ten aspekt za nieprzydatny. Najbardziej pozytywne oceny przyznali beneficjenci realizujący projekty w ramach OP 7 i 10. Najbardziej negatywne oceny przyznali natomiast beneficjenci wdrażający projekty w ramach OP 4 (36,4%).

Wykres 9. Ocena poziomu wiedzy pracowników instytucji w zakresie stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Jak Pan(i) ocenia poszczególne elementy służące realizacji zasad horyzontalnych przewidziane w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji? (Poziom wiedzy pracowników instytucji w zakresie stosowania zasad horyzontalnych).*

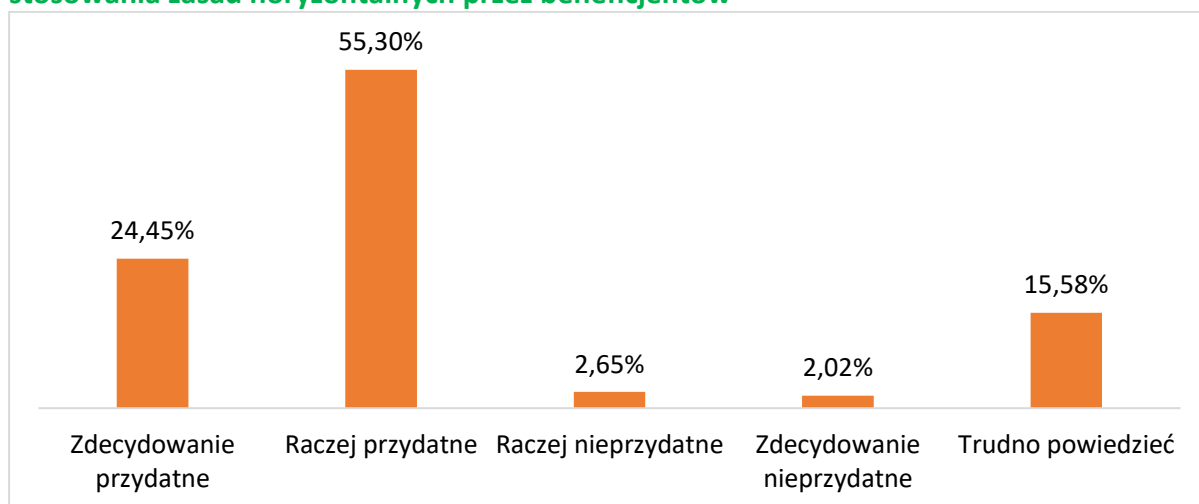
Wykres 10. Ocena przydatności publikacji dotyczących stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Jak Pan(i) ocenia poszczególne elementy służące realizacji zasad horyzontalnych przewidziane w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji? (Przydatność publikacji dot. stosowania zasad horyzontalnych).*

Przydatność informacji zawartych na stronie internetowej również oceniono bardzo pozytywnie – 79,8% badanych respondentów uznało, że aspekt ten jest zdecydowanie przydatny bądź raczej przydatny. Najbardziej pozytywnie ocenili ten aspekt beneficjenci wdrażający projekty w ramach OP 6 i 9 (odpowiednio 86,7% i 86,3%). Co ciekawe, w przypadku OP 6 odnotowano jednocześnie najwyższy udział projektów o neutralnym wpływie na realizację zasad horyzontalnych. Największy odsetek negatywnych odpowiedzi został odnotowany wśród beneficjentów OP 4 (36,4%).

Wykres 11. Ocena przydatności informacji na stronie internetowej Programu dotyczących stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów

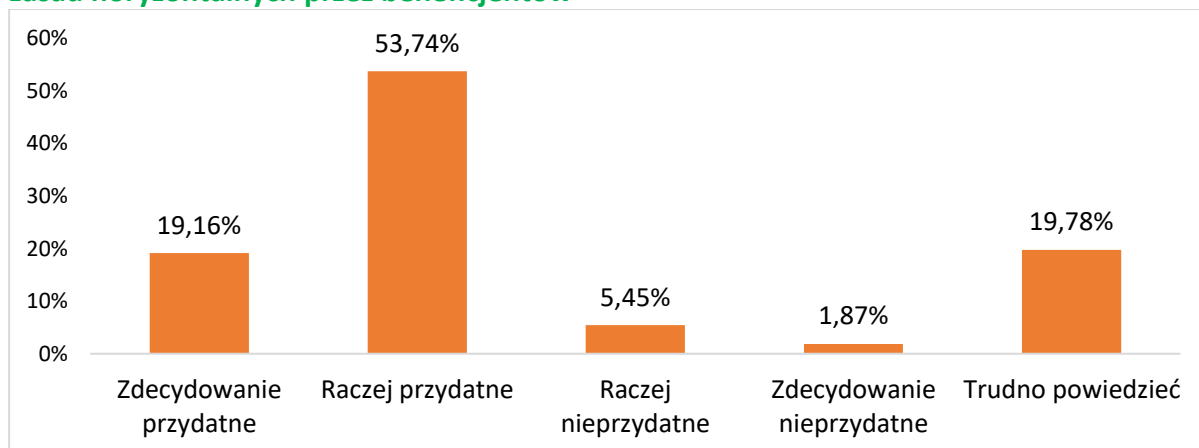
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Jak Pan(i) ocenia poszczególne elementy służące realizacji zasad horyzontalnych przewidziane w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji? (Przydatność informacji na stronie internetowej Programu dot. stosowania zasad horyzontalnych).*

Jak wynika z poniższego wykresu, w przypadku szkoleń i spotkań informacyjnych dot. stosowania zasad horyzontalnych za przydatne uznało je średnio 72,9% badanych (suma odpowiedzi „zdecydowanie przydatne” i „raczej przydatne”). Największy odsetek beneficjentów uznało ten aspekt za przydatny w ramach OP 2, 6 i 9. W przypadku OP 4 odnotowano największy odsetek osób negatywnie oceniających przydatność szkoleń i spotkań informacyjnych zakresu zasad horyzontalnych. Zdanie o przydatności szkoleń i pozostałych działań edukacyjnych wyrazili również przedstawiciele instytucji działających w obszarach tematycznych zbieżnych z zasadami horyzontalnymi.

Możliwość skorzystania z konsultacji internetowych dotyczących stosowania zasad horyzontalnych została oceniona równie pozytywnie, jak pozostałe aspekty. Blisko 70% beneficjentów (69,3% - suma odpowiedzi „zdecydowanie przydatne” i „raczej przydatne”) stwierdziło, że aspekt ten jest przydatny dla realizacji projektu. Jedynie 5,9% stwierdziło natomiast, że jest to nieprzydatne w celu właściwego uwzględniania zasad horyzontalnych

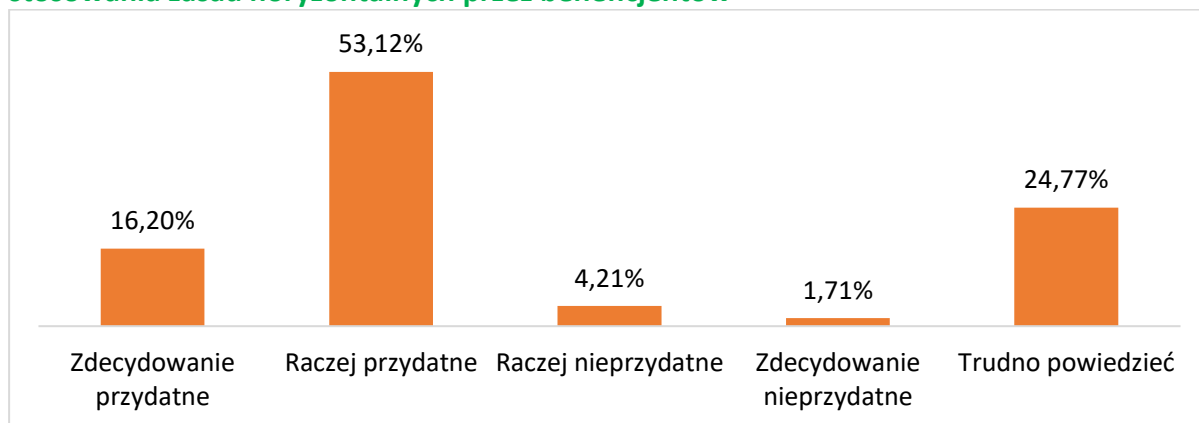
w projekcie. Podobnie, jak w przypadku poprzednich działań Agendy, najgorsze noty przyznali temu aspektowi beneficjenci OP 4, zaś najlepsze – beneficjenci OP 6 i 10.

Wykres 12. Ocena przydatności szkoleń i spotkań informacyjnych dotyczących stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Jak Pan(i) ocenia poszczególne elementy służące realizacji zasad horyzontalnych przewidziane w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji? (Przydatność szkoleń i spotkań informacyjnych dot. stosowania zasad horyzontalnych).*

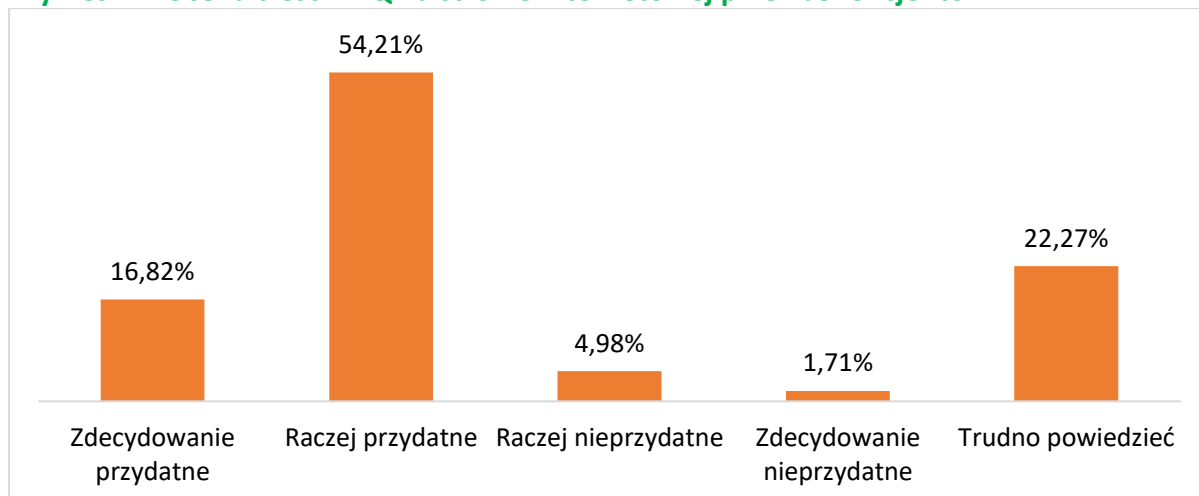
Wykres 13. Ocena możliwości skorzystania z konsultacji internetowych dotyczących stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Jak Pan(i) ocenia poszczególne elementy służące realizacji zasad horyzontalnych przewidziane w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji? (Możliwość skorzystania z konsultacji internetowych dot. stosowania zasad horyzontalnych).*

Treści FAQ na stronie internetowej zostały ocenione pozytywnie przez 71% beneficjentów. Najbardziej pozytywne oceny przyznali beneficjenci wdrażający projekty w ramach OP 6 (80%). Najniższe oceny przyznali beneficjenci OP 4 (27,3% - suma odpowiedzi „zdecydowanie nieprzydatne” i „raczej nieprzydatne”).

Wykres 14. Ocena treści FAQ na stronie internetowej przez beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Jak Pan(i) ocenia poszczególne elementy służące realizacji zasad horyzontalnych przewidziane w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji? (Treści FAQ na stronie internetowej).*

W opinii przedstawicieli KM RPOWP 2014-2020 efektem zastosowania działań przewidzianych w Agendzie jest zwiększenie stopnia dostępności Programu oraz projektów wdrażanych w jego ramach dla osób z grup narażonych na dyskryminację.

5.6.3. PODSUMOWANIE⁴⁸

Realizacja zapisów *Agendy działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020* pozwala na stwierdzenie, że IZ RPOWP 2014-2020 wypełnia nałożone na nią zobowiązania. Pomimo obserwowanych braków, dotyczących m.in. niewystarczającej liczby szkoleń specjalistycznych z zakresu uwzględniania zasad równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn należy dokonać pozytywnej oceny wdrażanych działań. Beneficjenci również pozytywnie ocenili przydatność podejmowanych działań. Pozwala to na stwierdzenie, że wdrażane przez instytucje systemu realizacji Programu działania (skierowane do beneficjentów), przewidziane *Agendą*, pozwalają na lepsze uwzględnianie przez nich zasad w projektach. Biorąc pod uwagę działania na poziomie instytucjonalnym, należy również wskazać, że oddziałują one pozytywnie na wiedzę przedstawicieli tych instytucji, co pozwala na lepsze uwzględnianie zasad horyzontalnych na poziomie programowym.

⁴⁸ W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytania badawcze: 13. Na ile działania zaplanowane w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020 zostały zrealizowane przez IZ, IP RPOWP 2014-2020? Jakie czynniki warunkowały zastosowanie lub nie przez IZ, IP RPOWP 2014-2020 poszczególnych rozwiązań z Agendy? 14. Jak oceniane są poszczególne rozwiązania służące realizacji zasad horyzontalnych przewidziane w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: skuteczność, trafność, użyteczność, efektywność.

5.7. REALIZACJA ZAPISÓW WYTYCZNYCH W ZAKRESIE REALIZACJI ZASADY RÓWNOŚCI SZANS I NIEDYSKRIMINACJI, W TYM DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI ORAZ ZASADY RÓWNOŚCI SZANS Kobiet I MĘŻCZYŹN W RAMACH FUNDUSZY UNIJNYCH NA LATA 2014-2020

5.7.1. ZGODNOŚĆ ROZWIĄZAŃ ZASTOSOWANYCH W PROJEKTACH Z ZAPISAMI WYTYCZNYCH

Minimalny zakres realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn określa załącznik nr 1 *Standard minimum realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS do Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*. W ramach tego dokumentu określono bowiem tzw. **standard minimum**. Jest to minimalny zakres działań, jakie wymagane są od wnioskodawcy i beneficjenta w celu zapewnienia realizacji zasady równości płci w projekcie. W załączniku tym, określających standard minimum wskazano szereg czynników, które definiują ten standard. Każdemu czynnikowi przyporządkowano punktację, zaś standard jest uznany za wypełniony w przypadku, gdy dany projekt uzyska co najmniej 3 punkty, a w przypadku projektów pozakonkursowych co do zasady 2 punkty. W zakres elementów ocenianych w ramach standardu wchodzi:

- Ujęcie we wniosku o dofinansowanie projektu informacji wskazujących na występowanie albo brak występowania barier równościowych w obszarze tematycznym objętym planowanym wsparciem/zasięgiem projektu;
- Ujęcie we wniosku o dofinansowanie projektu działań odpowiadających na zidentyfikowane bariery lub (w przypadku braku istnienia barier) działań zapewniających przestrzeganie zasady równości płci w celu zapobieżenia wystąpieniu barier równościowych na wszystkich etapach realizacji projektu;
- Ujęcie wskaźników realizacji w podziale na płeć lub opisanie, w jaki sposób rezultaty projektu przyczynią się do zniwelowania barier równościowych w obszarze tematycznym objętym planowanym wsparciem/zasięgiem projektu;
- Wskazanie we wniosku o dofinansowanie projektu sposobu zapewnienia równościowego zarządzania projektem⁴⁹.

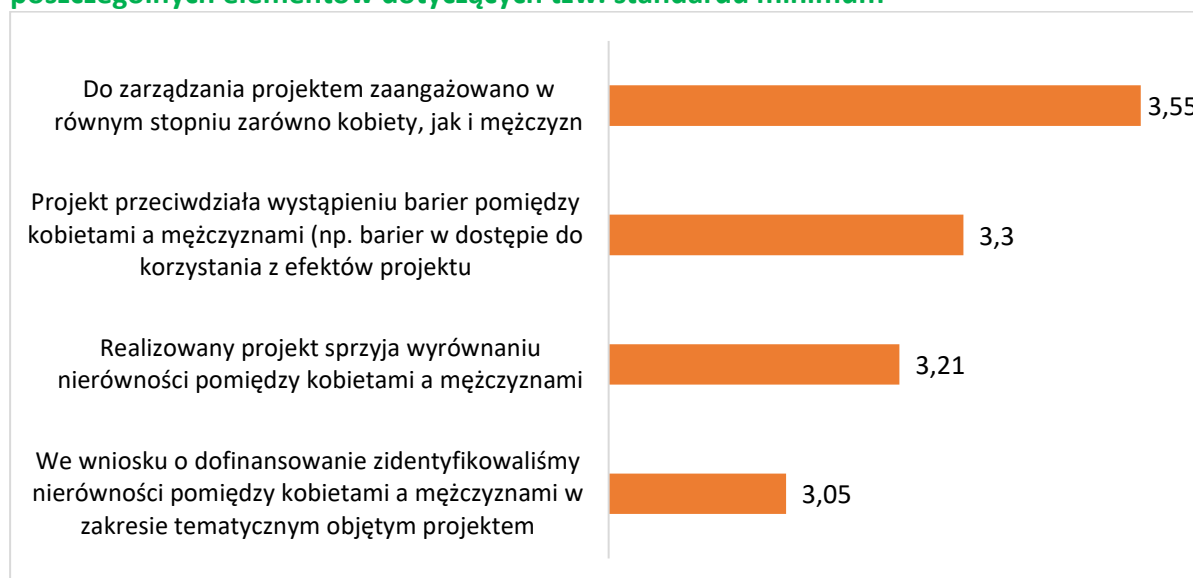
---

⁴⁹ Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, załącznik nr 1, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, nr MR/2014-2020/16(02), Warszawa, 05 kwietnia 2018 r.

Beneficjenci (w ramach przeprowadzonego badania ankietowego) ocenili stosowanie w ramach wdrażanego przez siebie projektu tzw. standardu minimum w zakresie uwzględnienia zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Najwyższe średnie noty przyznano aspektowi, jakim jest zaangażowanie do zarządzania projektem zarówno kobiet, jak i mężczyzn. Średnia ocena wyniosła 3,55 w pięciostopniowej skali, zaś w podziale na osie priorytetowe najwyższe noty przyznano temu aspektowi w ramach OP 4, 7 i 10. Oznacza to, że w tych osiach priorytetowych to ten aspekt dominował, jeśli chodzi o wypełnianie standardu minimum w zakresie uwzględnienia zasady równości szans kobiet i mężczyzn. W ramach OP 3, 7 i 10 odnotowano natomiast najwyższe średnie oceny, jeśli chodzi o sprzyjanie wyrównywaniu nierówności pomiędzy płciami.

Wykres 15. Ocena przez beneficjentów stopnia uwzględnienia w realizowanym projekcie poszczególnych elementów dotyczących tzw. standardu minimum

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Proszę ocenić, w jakim stopniu w Pana(i) projekcie uwzględniono następujące kwestie: Oceny proszę dokonać w skali 1-5, gdzie 1 oznacza „w ogóle nie uwzględniliśmy tej kwestii”, a 5 „uwzględniliśmy tę kwestię w bardzo dużym stopniu”.*

Beneficjenci uczestniczący w wywiadach pogłębionych wskazywali na to, że standard minimum został ujęty w ich projekcie poprzez umożliwianie wszystkim skorzystania z jego efektów. Jeden z beneficjentów nie potrafił też odnieść się do analizowanej kwestii wskazując, że działania polegające na tworzeniu miejsc przedszkolnych nie wymagają zastosowania standardu minimum. Należy przy tym wskazać, że uzyskane wyniki świadczą o braku wiedzy części beneficjentów w zakresie zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Eksperti oceniający wnioski o dofinansowanie deklarowali, że na poziomie wniosków o dofinansowanie zazwyczaj nie pojawiały się trudności w zakresie spełnienia standardu minimum wskazanego w załączniku nr 1 do *Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady*

równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020. Podkreślali jednak, że standard minimum jest zbyt ogólny, by właściwie ocenić wnioski o dofinansowanie pod kątem prawidłowego uwzględnienia zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

W odniesieniu do równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przedmiotowe wytyczne wskazują na sześć tzw. **standardów dostępności**:

Schemat 5. Standardy dostępności

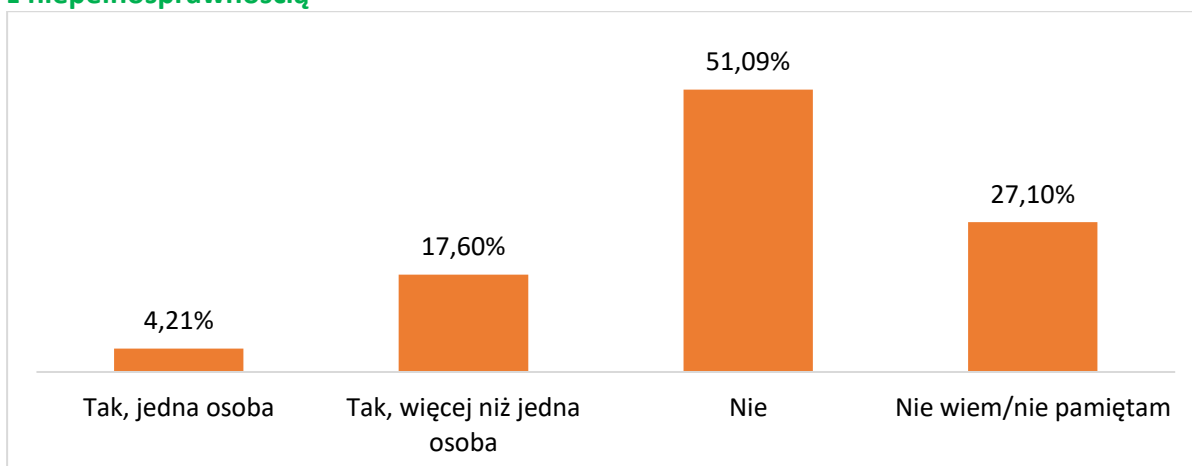

Źródło: opracowanie własne EU-CONSULT sp. z o.o.

Standardy te opisują rodzaje barier, na które napotykają osoby z niepełnosprawnościami oraz sposoby możliwych do podjęcia w poszczególnych obszarach działań w celu zapewnienia dostępności świadczonego wsparcia.

W celu oszacowania stopnia wykorzystania poszczególnych standardów przeprowadzono badanie ilościowe z beneficjentami wsparcia. Co piąty beneficjent (21,8% - suma odpowiedzi „Tak, jedna osoba” oraz „Tak, więcej niż jedna osoba”) przyznał, że w realizowanym przez niego projekcie brały udział osoby z niepełnosprawnościami. Największy odsetek takich osób odnotowano w ramach OP 7, 9 i 10.

Wykres 16. Deklaracje beneficjentów odnośnie uczestnictwa w ich projekcie osób z niepełnosprawnością

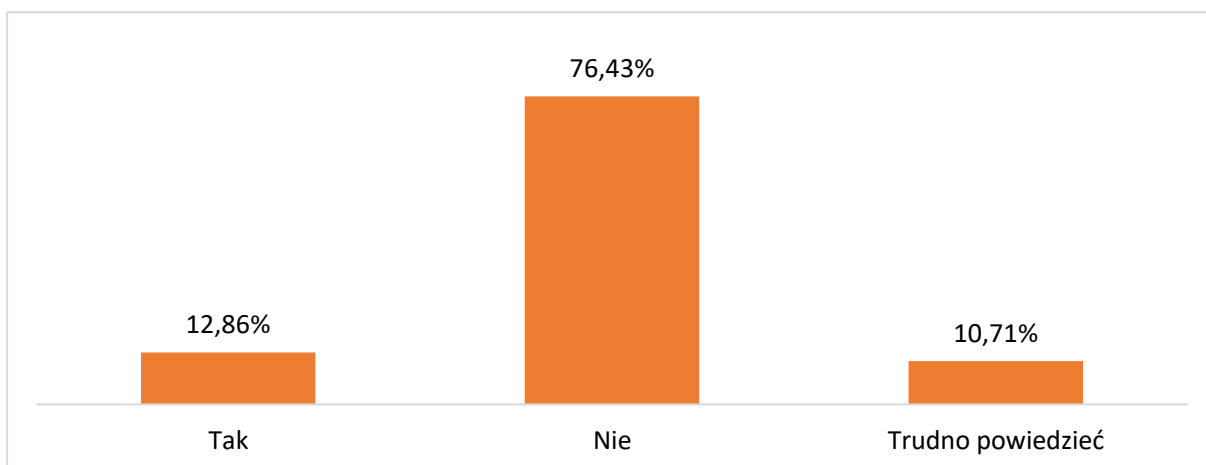

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: Czy w realizowanym przez Pana(ią) projekcie brały udział osoby z niepełnosprawnościami?

Niewielki odsetek beneficjentów wskazał, że uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w projekcie wiązało się z tym, że zgłaszały one szczególne potrzeby. Największy odsetek takich stwierdzeń dotyczył projektów wdrażanych w ramach OP 1 i 8 (odpowiednio 25% i 20%). Uczestnictwo takich osób w projekcie w 12,9% przypadków wiązało się z zgłoszeniem przez nie szczególnych potrzeb organizatorom. Zgłaszane potrzeby dotyczyły:

- Konieczności zapewnienia specjalistycznej diety;
- Konieczności zapewnienia dojazdu do miejsca realizacji wsparcia;
- Konieczności zapewnienia materiałów szkoleniowych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- Konieczności dostosowania miejsca przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami;
- Konieczności uczestnictwa w projekcie wraz z opiekunem.

Wykres 17. Deklaracje beneficjentów w zakresie zgłaszania przez osoby z niepełnosprawnością szczególnych potrzeb

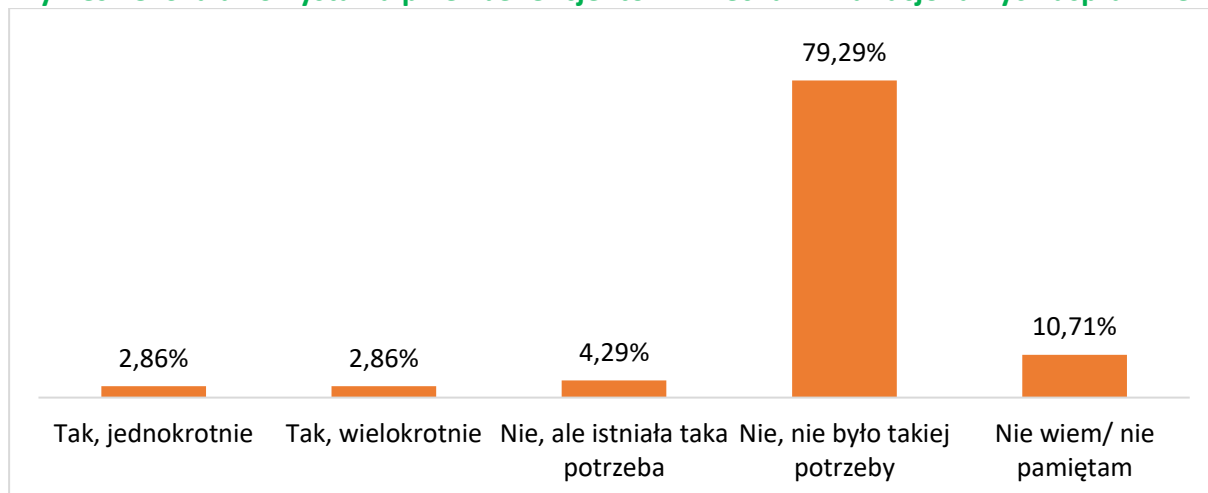

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=140); treść pytania: Czy w związku z uczestnictwem w projekcie osób z niepełnosprawnością ze strony tych osób były zgłaszane jakieś potrzeby?

Spośród beneficjentów, którzy zadeklarowali, że w ramach ich projektu wzięły udział osoby z niepełnosprawnościami przeważająca większość (79,3%) wskazała, że nie korzystała z mechanizmu racjonalnych usprawnień, gdyż nie było takiej potrzeby. Jedynie 4,3% beneficjentów przyznało, że pomimo zaistnienia takiej potrzeby z mechanizmu nie skorzystano. Zadeklarowali to beneficjenci OP 3, 7 oraz 9. Wskazali oni, że pomimo zgłoszenia potrzeby przez uczestnika projektu nie było konieczności korzystania z mechanizmu racjonalnych usprawnień. Działania zmierzające do ułatwienia takiej osobie udziału w projekcie były bowiem na tyle drobne, że były możliwe do zapewnienia przez beneficjenta samodzielnie (np. druk materiałów szkoleniowych z powiększoną czcionką).

Beneficjenci z OP 2, 3, 7 oraz 9 zadeklarowali korzystanie z mechanizmu. Mechanizm racjonalnych usprawnień wykorzystywano do: zatrudnienia asystenta wspomagającego osobę z niepełnosprawnościami w zakresie jej udziału w projekcie, załatwienia przez nią spraw urzędowych oraz zapewnienia materiałów dostosowanych do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

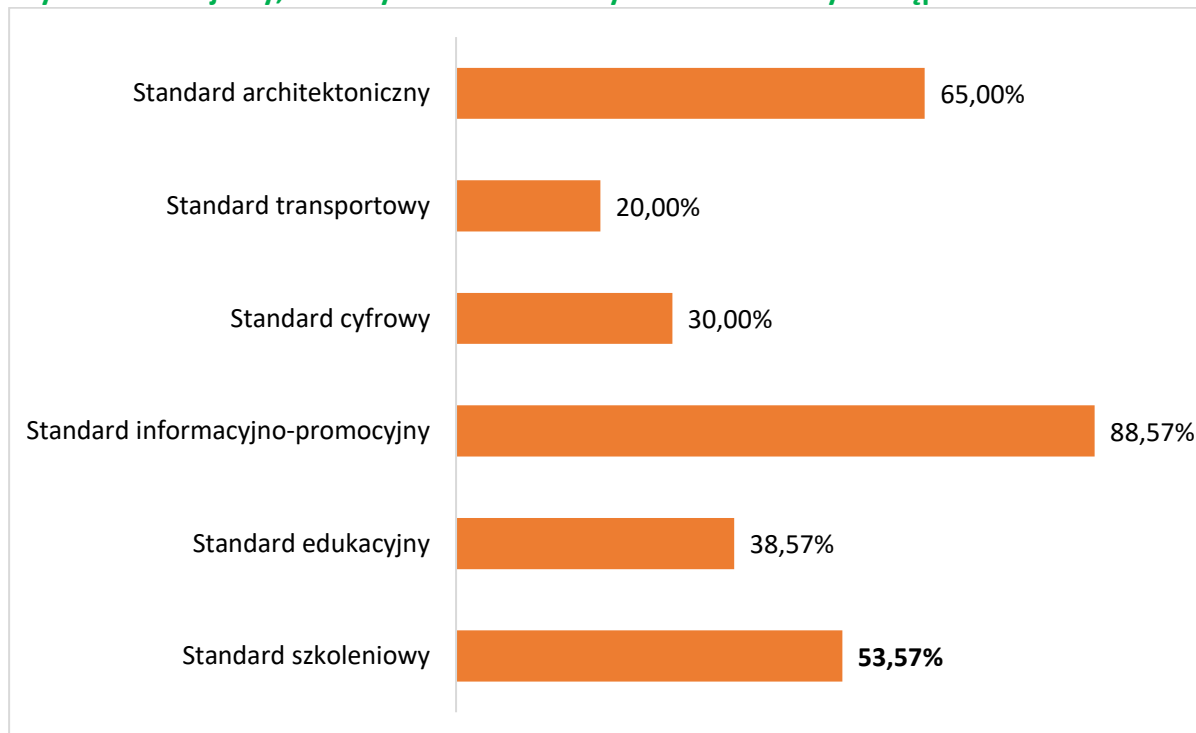
Wykres 18. Skala korzystania przez beneficjentów z mechanizmu racjonalnych usprawnień

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=140); treść pytania: *Czy w realizowanym przez Pana(ią) projekcie korzystano z mechanizmu racjonalnych usprawnień (tzn. z możliwości reagowania na potrzeby osób z niepełnosprawnością dopiero w sytuacji, gdy pojawi się taka konieczność)?*

Beneficjenci, którzy wskazali na uczestnictwo w ich projektach osób z niepełnosprawnością określili, z jakich standardów dostępności korzystali. Największy odsetek beneficjentów wykorzystywał standard informacyjno-promocyjny (88,6%), architektoniczny (65%) oraz szkoleniowy (53,6%), najmniejszy zaś – standard transportowy (20%).

Wykres 19. Projekty, w których stosowano wybrane standardy dostępności

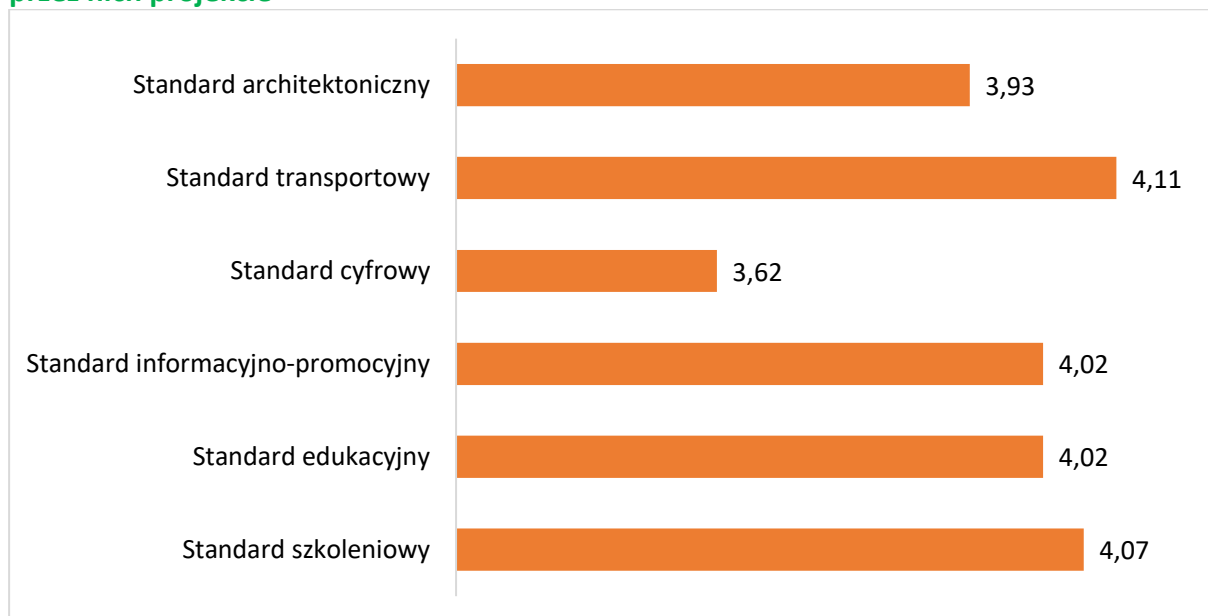

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=140), pytanie wielokrotnego wyboru, treść pytania: *Proszę określić, które standardy dostępności stosowali Państwo w ramach realizowanego projektu?*

Potrzeba wykorzystania standardu transportowego wynika głównie z braku mobilności osób z niepełnosprawnościami, na co zwrócili uwagę uczestnicy panelu ekspertów. Jednocześnie zauważalne jest niskie wykorzystanie standardu. Wynikać to może z faktu, że osoby z niepełnosprawnością uczestniczące w projektach korzystają z transportu zapewnianego przez instytucje i osoby, z którymi są związane (Domy Pomocy Społecznej, szkoły, opiekunowie, rodzina). Niemniej, co podkreślili uczestnicy panelu ekspertów, należy dążyć do promowania standardu – jest to szczególnie istotne w województwie podlaskim, które jest obszarem silnie zagranyzowanym. Tym samym ryzyko występowania zjawiska wykluczenia komunikacyjnego jest dużo większe, niż w przypadku obszarów miejskich. Ponadto, obszary wiejskie mogą być nieskomunikowane, stąd duża rola standardu, by zaktywizować i zreintegrować (społecznie, zawodowo) uczestników z grup narażonych na marginalizację. Przedstawiciele ekspertów zwrócili również uwagę na sztywne podejście osób oceniających wnioski o dofinansowanie w zakresie stosowania standardu transportowego. **Zwrócono uwagę na Wykaz dopuszczalnych stawek dla towarów i usług , który powoduje, że kierujący się nim przedstawiciele instytucji realizujących Program weryfikują projekt pod kątem oszczędności i racjonalności poniesionych wydatków.** Tak literalne odwoływanie się do zapisów dokumentacji powoduje, że niemożliwe jest zastosowanie standardu w przypadku projektów skierowanych do osób z niepełnosprawnością umysłową, które ze względu na swoje przypadłości powinny poruszać się nie zwartą grupą, a kilkoma autokarami, w mniejszych grupach. **Zaleca się zatem bardziej elastyczne podejście do oceny projektów przez przedstawicieli instytucji realizujących Program, uwzględniające specyfikę planowanych przedsięwzięć.**

Jednocześnie rekomenduje się intensyfikację działań szkoleniowych, kierowanych do przedstawicieli instytucji systemu realizacji Programu. Działania te powinny mieć formę praktyczną, warsztatową, dzięki której poszczególni przedstawiciele wielowymiarowo oceniliby kwestie związane z zasadami horyzontalnymi i szczególnymi rozwiązaniami stosowanymi w projektach w związku z ich specyfiką, w celu zapewnienia wyższego stopnia uwzględniania tych zasad.

Wykres 20. Ocena przez beneficjentów wpływu poszczególnych standardów dostępności na zwiększenie liczby osób z niepełnosprawnościami, które wzięły udział w realizowanym przez nich projekcie

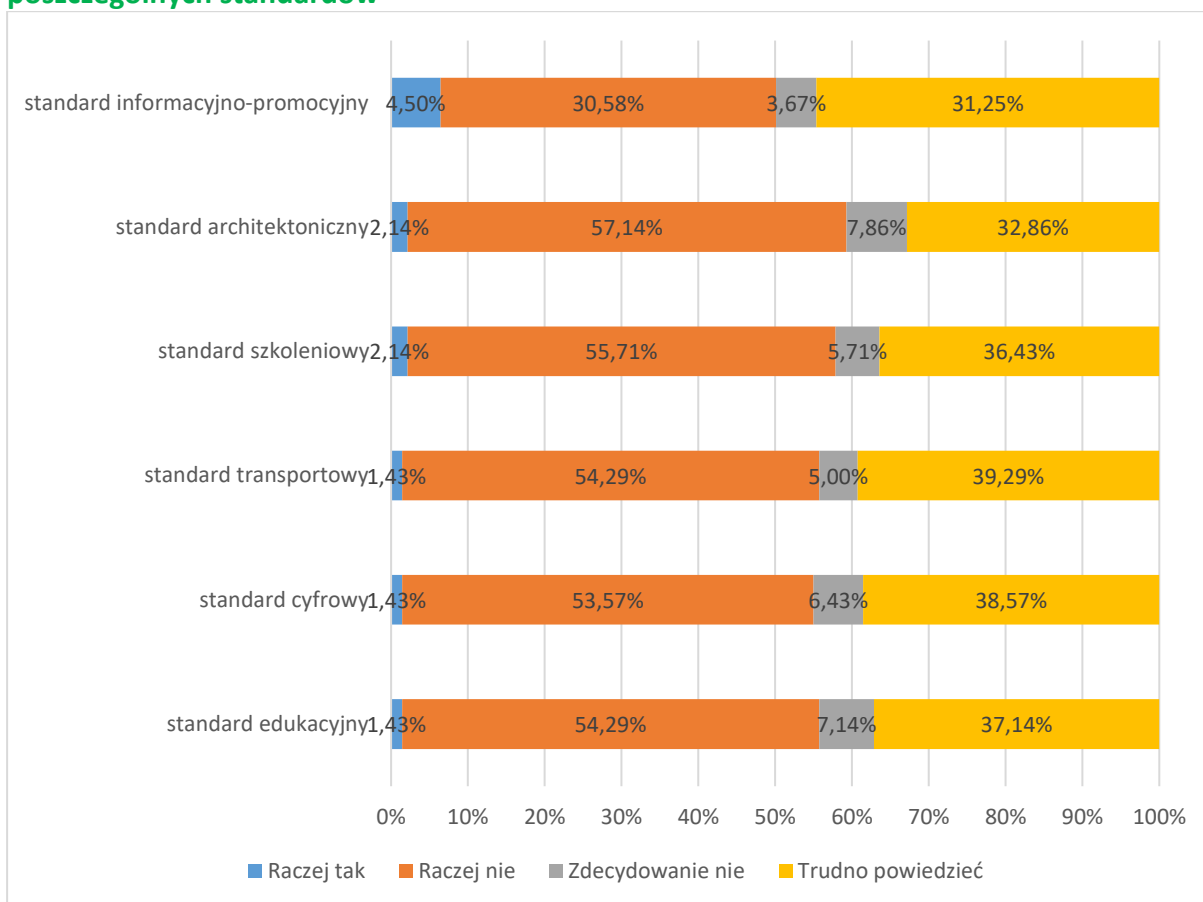

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=140); treść pytania: *W skali od 1 do 5 (gdzie „1” oznacza „zdecydowanie nie”, a 5 „zdecydowanie tak”) proszę ocenić, w jakim stopniu, Pana(i) zdaniem, poszczególne standardy dostępności wpłynęły na zwiększenie liczby osób z niepełnosprawnościami, które wzięły udział w realizowanym przez Pana(iq) projekcie?*

Większość beneficjentów, w ramach dalszej części badania, stwierdziło, że nie należy wprowadzać zmian do standardów dostępności. Wartości wskazań dla poszczególnych standardów przedstawia poniższy wykres.

Wykres 21. Opinie beneficjentów w zakresie konieczności wprowadzenia zmian w zakresie poszczególnych standardów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=140); treść pytania: Czy Pana(i) zdaniem należy wprowadzić jakieś zmiany do wskazanych niżej standardów dostępności?

Za wprowadzeniem zmian opowiedział się niewielki odsetek beneficjentów:

- W przypadku standardu informacyjno-promocyjnego: 4,5%;
- W przypadku standardu architektonicznego: 2,1%;
- W przypadku standardu szkoleniowego: 2,1%;
- W przypadku standardu transportowego: 1,4%;
- W przypadku standardu cyfrowego: 1,4%;
- W przypadku standardu edukacyjnego: 1,4%.

Należy przy tym zaznaczyć, że przytaczane przez beneficjentów przykłady proponowanych zmian były niepoprawne, tzn. dotyczyły elementów, które już dotychczas były realizowane w RPOWP 2014-2020, bądź odnosiły się do aspektów, które nie mogłyby zostać zaliczone do standardów dostępności.

Przedstawiciele organizacji wspierających równość szans kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminację, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami wskazali,

że ich zdaniem obecne standardy wydają się im wystarczające z punktu widzenia osób niepełnosprawnych i nie widzą sfer, które wymagałyby poszerzenia.

Eksperti wskazali, w jaki sposób wnioskodawcy z województwa podlaskiego najczęściej uwzględniali we wnioskach o dofinansowanie standardy dostępności wprowadzone w ramach *Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*. Wnioskodawcy wskazywali na szereg sposobów uwzględniania poszczególnych standardów dostępności, które wymienione zostały w poniższym zestawieniu.

Tabela 16. Sposoby uwzględnienia poszczególnych standardów dostępności we wnioskach o dofinansowanie projektów

Standardy dostępności	Sposoby uwzględnienia standardów we wnioskach o dofinansowanie projektów
Standard szkoleniowy	<ul style="list-style-type: none"> • udział tłumacza języka migowego w ramach organizowanych szkoleń; • zwiększenie liczby godzin doradczych w ramach projektu; • tworzenie odrębnych grup szkoleniowych dla osób potrzebujących specjalnego wsparcia szkoleniowego, np. osób z dysfunkcjami.
Standard edukacyjny	<ul style="list-style-type: none"> • likwidacja barier architektonicznych w szkołach (windy, podnośniki, podjazdy); • udogodnienia dla osób niesłyszących oraz niedowidzących i niewidomych; • dostosowanie form edukacyjnych do poziomu osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; • zapewnienie pomocy dydaktycznych dla uczniów wymagających dodatkowego wsparcia w zakresie nauczania; • realizacja zajęć w dużych i dostosowanych do potrzeb uczniów salach.
Standard informacyjno-promocyjny	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowywanie materiałów pisanych z wykorzystaniem ułatwień dostępu; • dostosowywanie tekstu pisanego dla osób słabowidzących (np. poprzez zastosowanie możliwości powiększenia czcionki lub kontrastowego trybu wyświetlania); • dostosowanie tablic informacyjnych do potrzeb osób niedowidzących oraz niewidomych (nakładki w języku Braille'a); • stosowanie języka wrażliwego, dostosowanego do możliwości percepcyjnych osób o specjalnych potrzebach

Standardy dostępności	Sposoby uwzględnienia standardów we wnioskach o dofinansowanie projektów
Standard cyfrowy	<ul style="list-style-type: none"> • stosowanie możliwości powiększenia czcionki w tekstach na stronie internetowej.
Standard transportowy	<ul style="list-style-type: none"> • określanie minimalnej szerokości chodników, ścieżek rowerowych, ciągów pieszo-jezdných; • budowa parkingów dla osób z niepełnosprawnościami; • oznakowanie przejść dla pieszych z punktu widzenia pieszego, nie pojazdu; • zapewnienie dojazdu do miejsca realizacji projektu dla osób pozbawionych możliwości skorzystania z transportu prywatnego lub z komunikacji publicznej.
Standard architektoniczny	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja szkoleń w miejscach pozbawionych barier architektonicznych; • organizacja konsultacji społecznych w formie zdalnej; • przystosowanie budynku biura projektu i parkingu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

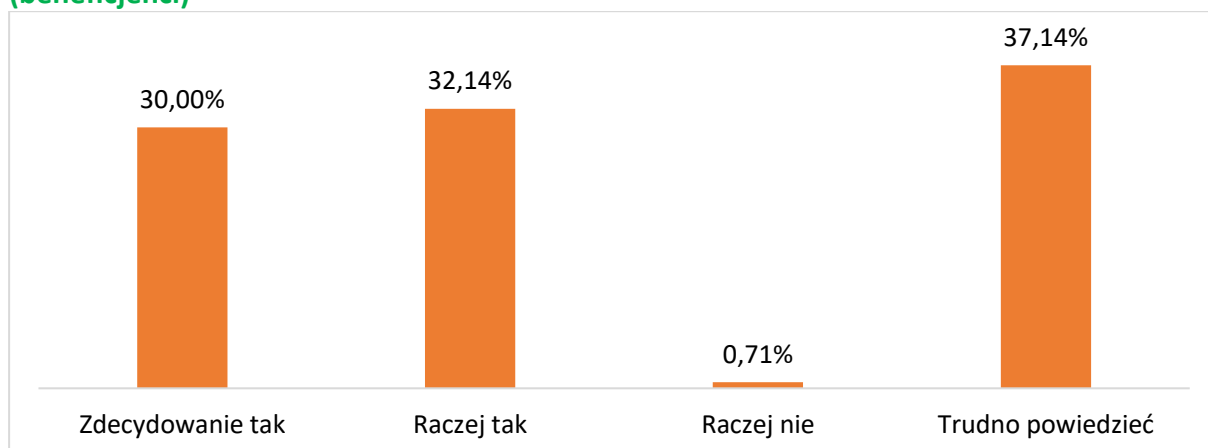
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CAWI/CATI oraz IDI z beneficjentami wsparcia.

Badani przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu uznali, że wszystkie standardy są ze sobą współzależne. Konieczność dostosowania projektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami powoduje, że konieczne jest zastosowanie wielu standardów – w przypadku poszczególnych projektów niektóre standardy będą miały większe znaczenie, a inne mniejsze, jednakże ograniczenie się tylko do jednego bądź dwóch standardów spowoduje, że użyteczność projektu dla osób z grup defaworyzowanych będzie ograniczona. Chęć realizacji projektu z uwzględnieniem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami wymaga holistycznego podejścia.

5.7.2. WPŁYW WYTYCZNYCH NA UDZIAŁ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W PROJEKTACH

Zdaniem większości beneficjentów (62,1% - suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”), realizowany przez nich projekt przyczynił się do wyrównania szans osób z niepełnosprawnościami. Najbardziej przekonani byli o tym beneficjenci wsparcia w ramach OP 8 (80%). W przypadku OP 9 odnotowano zaś najwyższy odsetek podmiotów, które stwierdziły, że realizowany przez nich projekt raczej nie przyczynił się do wyrównania szans osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 22. Ocena wpływu projektu na wyrównanie szans osób z niepełnosprawnościami (beneficjenci)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=140); treść pytania: Czy Pana(i) zdaniem realizowany przez Pana(ią) projekt przyczynił się do wyrównania szans osób z niepełnosprawnościami?

Beneficjenci, uzasadniając wpływ swoich projektów, zwrócili uwagę na samo objęcie wsparciem osób z niepełnosprawnościami, które przyczyniło się do zmiany ich sytuacji. Wskazywali, że dla takich osób barierą w reintegracji jest często sytuacja materialna, która nie pozwala im na samorozwój. Z tego względu istotna jest rola zapewnienia takim osobom wsparcia w ramach projektów, w tym wsparcia przewidującego m.in. dowóz osób z niepełnosprawnością na miejsce realizacji projektu. Dodatkowo konieczne jest podnoszenie świadomości rodziców w zakresie potrzeby zapewnienia dzieciom z niepełnosprawnością wsparcia nie tylko odnoszącego się do rehabilitacji i poprawy stanu ich zdrowia, ale również dotyczącego m.in. rozwoju ich zainteresowań. Beneficjenci zwrócili również uwagę na utrudnienia w dostępie do środków transportu dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Podobny problem dotyczy budynków i pomieszczeń, które często z uwagi na brak dostosowania architektonicznego, uniemożliwiają skorzystanie ze świadczonej w nich oferty osobom z niepełnosprawnościami. Dlatego też promowanie dostępności w ramach funduszy europejskich jest tak istotne.

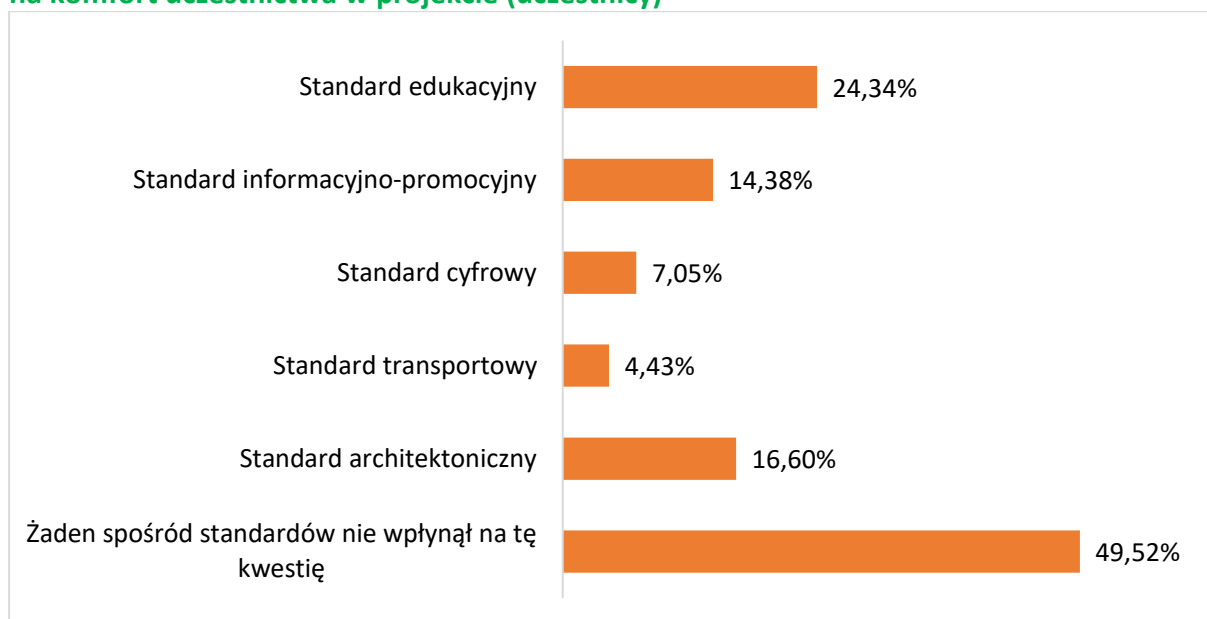
Uczestnicy projektów zadeklarowali, który spośród tzw. standardów dostępności, w największym stopniu wpłynął na to, że ich uczestnictwo w projekcie było bardziej komfortowe. Blisko połowa spośród badanych osób (49,5%) wskazała, że żaden spośród standardów nie wpłynął na uczestnictwo poprzez zagwarantowanie wyższego komfortu uczestnikom. Dla co czwartej osoby (24,3%) najbardziej istotny był **standard edukacyjny**. Badani uczestnicy wskazywali, że standard edukacyjny pozwolił na wybranie takiego miejsca odbywania szkolenia, które było przyjazne dla odbiorcy – umożliwiało skorzystanie z pomocy asystenta, bądź umożliwiało integrację osób z niepełnosprawnościami z osobami pełnosprawnymi.

W zakresie **standardu informacyjno-promocyjnego** zwracano uwagę na to, że treści były dostępne dla każdego i nie były ograniczane. Treści były też dostosowane do poziomu wiedzy uczestnika projektu, co zostało ocenione bardzo pozytywnie. Takie same aspekty poruszano, argumentując zasadność **standardu cyfrowego**. Uczestnicy projektów wskazywali, że zastosowanie standardu cyfrowego w projektach pozwoliło na promowanie projektu oraz informowanie o podejmowanych w jego ramach działaniach. Ułatwiło wzajemną komunikację uczestników, co było szczególnie ważne w perspektywie ograniczeń, jakie nałożono na społeczeństwo w związku z pandemią koronawirusa w I połowie 2020 roku.

Pozostałe standardy były istotne dla mniejszej części uczestników. Przy czym, według ich opinii, najmniejszy wpływ na komfort uczestnictwa w projekcie **standard transportowy**. Zauważa się nieco wyższy wpływ standardów na sytuację kobiet, niż na sytuację mężczyzn. Względnie wysoki wpływ obserwuje się również w stosunku do osób z niepełnosprawnością. Korelacje pomiędzy wiekiem badanych uczestników, a wpływem standardów nie są istotne statystycznie. Argumentując zasadność standardu transportowego oraz jego wpływ na komfort uczestników projektu wskazywano, że dzięki zastosowanym rozwiązaniom zwiększył się komfort psychiczny uczestników. Poprzez zapewnienie środka transportu w ramach projektu uczestnicy nie byli uzależnieni od transportu aranżowanego przez znajomych lub członków rodziny oraz nie byli narażeni na koszty związane z transportem. Wskazując na standard transportowy zwracano również uwagę na to, że miejsca realizacji projektu pozwalają na wygodny dojazd. Istotne było również usytuowanie w pobliżu miejsca realizacji projektu parkingu, co pozwoliło na wygodny dojazd przez uczestników środkami komunikacji indywidualnej.

Oceniając **standard architektoniczny** zwrócono uwagę na potrzeby osób z niepełnosprawnością – brak zastosowania rozwiązania uniemożliwiłby takim osobom uczestnictwo w projekcie, o czym wspomniano powyżej.

Wykres 23. Ocena projektów dotycząca wpływu poszczególnych standardów dostępności na komfort uczestnictwa w projekcie (uczestnicy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Które spośród tzw. standardów dostępności w największym stopniu wpłynęły na to, że uczestnictwo w projekcie było dla Pana(i) bardziej komfortowe?*

Zauważyć należy, że względem perspektywy finansowej 2007-2013 doszło do zwiększenia stopnia precyzji przy definiowaniu neutralności i pozytywnego wpływu projektów⁵⁰.

Ułatwia to beneficjentom zastosowanie zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach projektu. Równie istotne dla powodzenia wdrażania zasady w Programie jest uwzględnienie kryteriów premiujących skierowanie projektu do osób z grup narażonych na dyskryminację⁵¹. Pomimo tego w dalszym ciągu beneficjenci błędnie określają neutralność projektu, myląc ją z pozytywnym wpływem.

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu wskazali, że trudno ocenić wpływ standardów na udział osób z niepełnosprawnościami w ramach projektów. Wskazali jednak, że brak standardów uniemożliwiłby osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w projektach oraz korzystanie z ich efektów projektów. Zwrócono również uwagę na to, że coraz częściej obserwowana jest realizacja projektów skierowanych przede wszystkim do tej grupy odbiorców. W opinii przedstawicieli KM RPOWP 2014-2020, sama konieczność uwzględnienia możliwości udziału w projekcie osoby z niepełnosprawnością wpływa na to, że przedsięwzięcia są w większym stopniu przyjazne dla odbiorców z niepełnosprawnościami, którzy mogą zechcieć skorzystać z nich.

⁵⁰ Por. *Ocena stosowania zasady równości szans na wszystkich etapach realizacji RPOWP na lata 2007-2013. Raport końcowy*, wyk. Re-Source, Białystok 2016, s. 129-134.

⁵¹ Por. tamże.

5.7.3. PODSUMOWANIE⁵²

Zastosowane w projektach rozwiązania pozwalają na stwierdzenie, że realizowane projekty wpisują się w standardy dostępności. Same standardy zaś zostały uznane za potrzebne do właściwego oddziaływania na sytuację osób z grup narażonych na dyskryminację objętych wsparciem w ramach wdrażanych projektów.

Uwzględnieniu w projektach standardów dostępności (w tym głównie standardu transportowego) mogło nie sprzyjać kierowanie się przez przedstawicieli instytucji systemu realizacji Programu Wykazem dopuszczalnych stawek dla towarów i usług. Podejście to mogło powodować, że korzystanie ze standardów dostępności przez wnioskodawców było ograniczane w obawie przed odrzuceniem wniosku o dofinansowanie bądź nie uznaniu kwalifikowalności planowanych wydatków. Z tego względu zalecane jest położenie większego akcentu na elastyczność przedstawicieli instytucji realizujących Program w zakresie oceny projektów pod kątem efektywności kosztowej - poprzez zobowiązanie do uwzględniania specyfiki planowanych projektów i umożliwienie odstępstw w tym zakresie od stosowania wykazu. Ponadto, na uwzględnianie w projektach standardów dostępności niewątpliwie wpływ miała również (wskazywana w wywiadach z przedstawicielami instytucji realizujących Program) niechęć beneficjentów do korzystania z mechanizmu racjonalnych usprawnień.

---

⁵² W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytania badawcze: 10. Czy warunek pełnienia standardu minimum wskazanego w załączniku nr 1 do Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 jest przestrzegany w realizowanych projektach? 11. Czy wprowadzenie standardów dostępności wskazanych w załączniku nr 2 do Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 zmieniło dostępność projektów i produktów projektów UE dla osób z niepełnosprawnościami? Czy dzięki wprowadzeniu standardów dostępności, zwłaszcza szkoleniowych, informacyjno-promocyjnych, cyfrowych zwiększyła się liczba osób z niepełnosprawnościami biorących udział w projektach? Czy należy wprowadzić zmiany do standardów dostępności lub do praktyki ich wdrażania – jeśli tak, to do których standardów i jakie zmiany? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: skuteczność, trafność, użyteczność, efektywność.

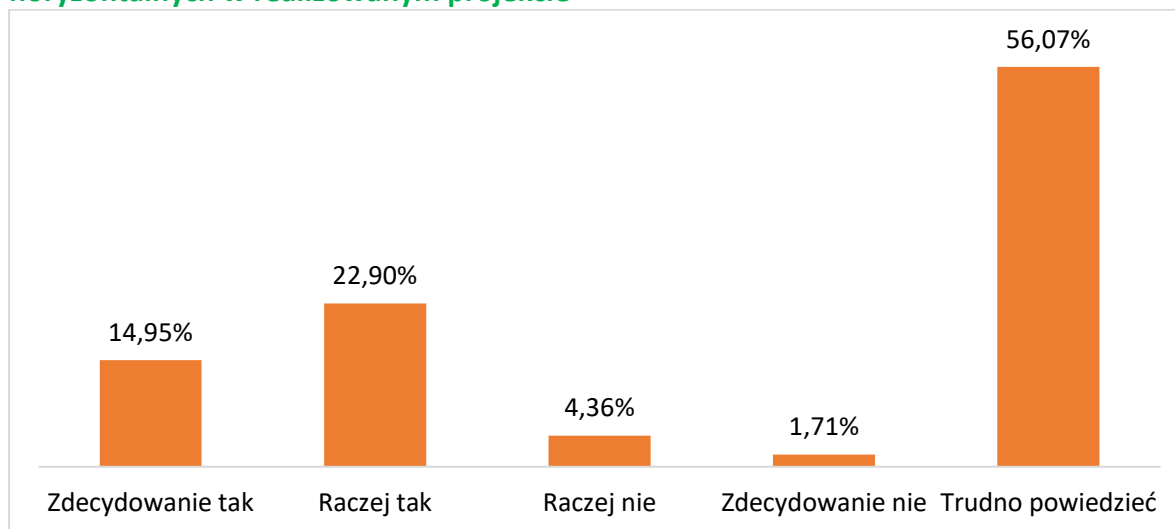

5.8. EFEKTY WSPARCIA W KONTEKŚCIE REALIZACJI ZASAD HORYZONTALNYCH

5.8.1. SKUTECZNOŚĆ I EFEKTYWNOŚĆ DZIAŁAŃ STOSOWANYCH W PROGRAMIE ORAZ TYPÓW WSPARCIA

Ponad połowa beneficjentów (56,1%) nie potrafiła odnieść się do kwestii, czy uwzględnianie przez nich zasad horyzontalnych w projekcie było potrzebne. Pozostali wskazywali, że uwzględnienie tych zadań było potrzebne – wskazało tak 37,9% beneficjentów (suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”). O braku przydatności przekonanych było 6,1% badanych (suma odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”). Za najbardziej przydatne uwzględnienie zasad uznali beneficjenci OP 2, 3 i 4, zaś za najbardziej nieprzydatne – beneficjenci OP 8. Beneficjenci, którzy uznali, że zastosowanie zasad było konieczne, wskazywali na konieczność przełamania stereotypów dotyczących m.in. płci i niepełnosprawności. Podmioty, które wskazywały, że uwzględnianie tych zasad nie było potrzebne wskazywali, że usługi w ramach projektu były świadczone niezależnie od czynników takich jak płeć, pochodzenie, światopogląd itp.

Wykres 24. Opinia beneficjentów dotycząca zasadności uwzględnienia zasad horyzontalnych w realizowanym projekcie

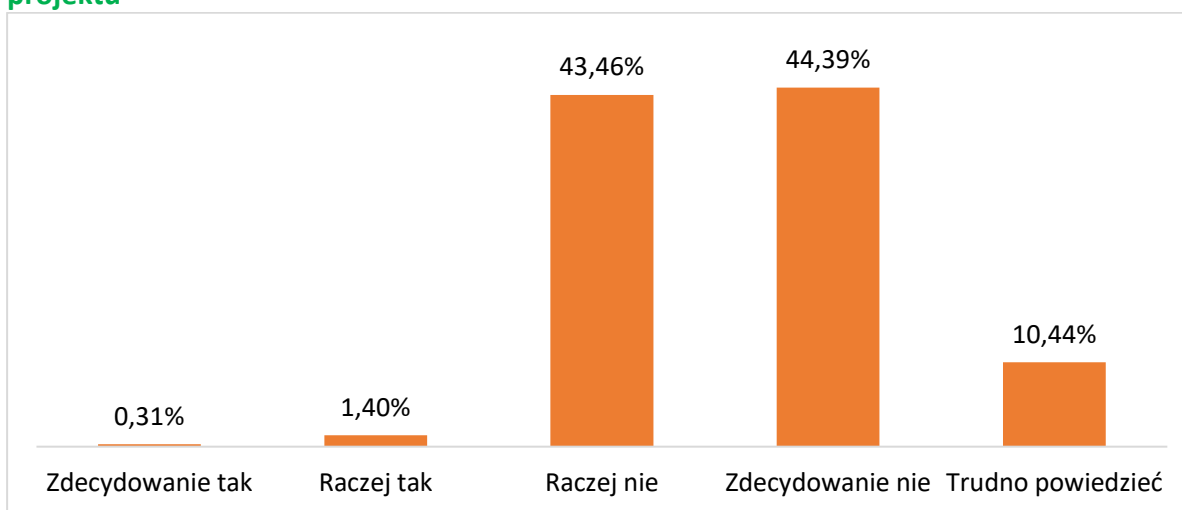

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: Czy Pana(i) zdaniem uwzględnianie zasad horyzontalnych w realizowanym projekcie jest/było potrzebne?

Beneficjenci uczestniczący w badaniu w zdecydowanej większości (87,9% - suma odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”) zaprzeczyli stwierdzeniu, że uwzględnienie zasad horyzontalnych w projekcie wymagało od nich modyfikacji pierwotnych założeń przyświecających planowanemu przez nich przedsięwzięciu. Konieczność dokonania zmian potwierdziło jedynie 1,7% beneficjentów (suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Najwyższy odsetek podmiotów, które stwierdziły, że uwzględnienie zasad wymagało

od nich modyfikacji założeń projektu dotyczył OP 2 (4,9%) oraz OP 6 (6,7%). Modyfikacje, które wprowadzono w celu uwzględnienia zasad horyzontalnych nie zmieniały bowiem kształtu projektu w sposób istotny – dotyczyły np. wdrożenia systemu zarządzania środowiskiem, bądź zmiany wskaźników w sposób uwzględniający większe zróżnicowanie płciowe uczestników oraz personelu projektu, niż pierwotnie zakładano. Można domniemywać, że zmiany te wynikały z procesu negocjacji w przypadku tych wnioskodawców, którzy na poziomie wniosku o dofinansowanie niewystarczająco szczegółowo uwzględnili opis zasad horyzontalnych.

Wykres 25. Wpływ konieczności uwzględnienia zasad horyzontalnych na założenia projektu

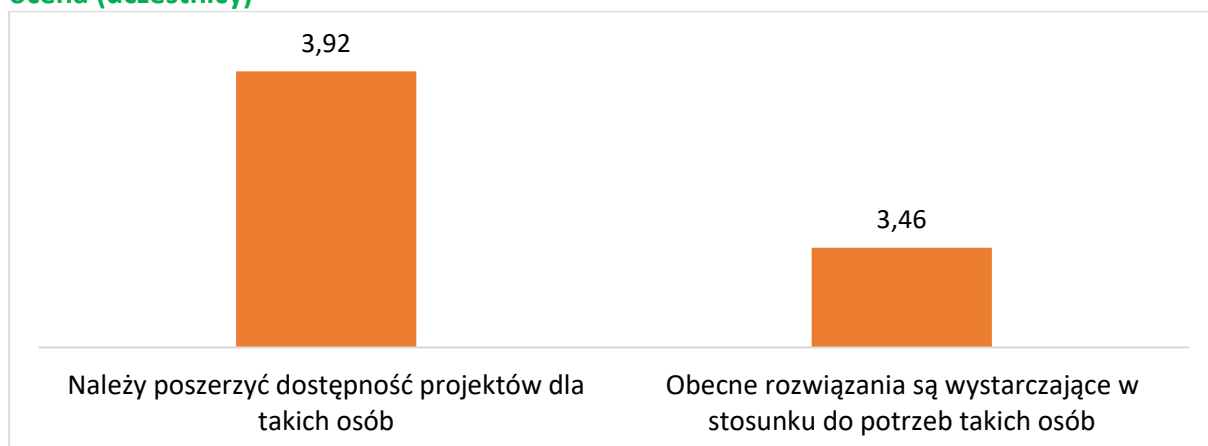

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: Czy konieczność uwzględnienia zasad horyzontalnych sprawiła, że musiał(a) Pan(i) zmodyfikować pierwotne założenia dotyczące realizacji projektu?

Uczestnicy wypowiedzieli się również na temat dostosowania projektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Należy zauważyć, że kobiety i osoby z niepełnosprawnościami częściej, niż mężczyźni i osoby pełnosprawne wyrażały zdanie, iż rozwiązania mające zapewnić dostępność projektów dla osób z niepełnosprawnością należy poszerzyć. Zdanie takie wyrażali przede wszystkim uczestnicy projektów realizowanych w ramach:

- *PI 8i - zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.*
- *PI 8iv - równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego.*
- *PI 10i - ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.*

Wykres 26. Ocena dostępności projektów dla osób z niepełnosprawnościami – średnia ocena (uczestnicy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan(i) z poniższymi stwierdzeniami dot. dostosowania projektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami? Proszę ocenić w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam”, a 5 – „zdecydowanie się zgadzam”.*

5.8.2. TRWAŁOŚĆ EFEKTÓW WDRAŻANIA ZASAD HORYZONTALNYCH

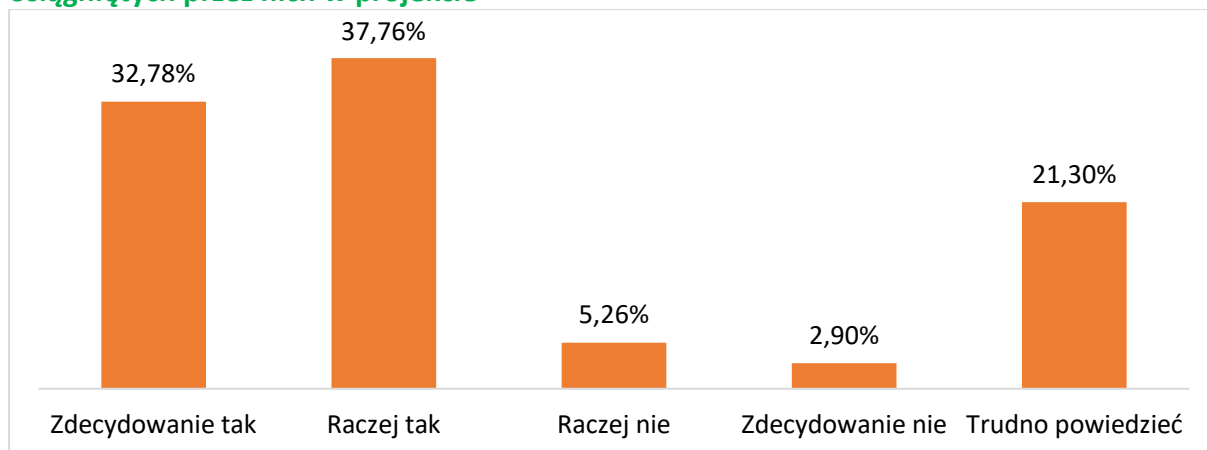
Badani uczestnicy projektów wyrazili także opinię odnośnie tego, czy ich zdaniem efekty osiągnięte w ramach projektów mają szansę być trwałe. Większość uczestników (70,5% - suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”) wyraziła przekonanie, że takie będą. Przeciwnego zdania było 8,2% badanych, zaś co piąty uczestnik (21,3%) nie potrafił jednoznacznie odpowiedzieć na tak zadane pytanie. Przekonanie o trwałości efektów żywiły przede wszystkim osoby z młodszych grup wiekowych (18-29 r.ż. i 30-39 r.ż.). Uczestnicy wskazywali, że długotrwałość efektów wynikać będzie przede wszystkim ze specyfiki wsparcia, które otrzymali. Uzyskana wiedza, a także certyfikaty i uprawnienia nabyte w ramach projektów będą mogły być wykorzystywane bezterminowo przez uczestników. Również zdobyte doświadczenie oraz umiejętności będą mogły być pogłębiane w ramach dalszego kształcenia, szkolenia i pracy zawodowej.

Takie same argumenty, jak uczestnicy projektów, zostały podniesione przez beneficjentów, przedstawicieli instytucji realizujących Program oraz członków KM RPOWP 2014-2020.

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu uznali ponadto, że efekty realizacji zasad horyzontalnych są trwałe, niezależnie od tego, która zasada jest wdrażana oraz w jakiego rodzaju projekcie. W przypadku projektów infrastrukturalnych za trwałością przemawia sam charakter przedsięwzięcia i jego produktów, w przypadku projektów miękkich zaś – zmiana sytuacji osób z grup dyskryminowanych oraz ich aktywizacja, co pozwala na zwiększenie poziomu wiedzy oraz świadomości w zakresie tego, dlaczego zasady te są istotne wśród beneficjentów, uczestników projektów, przedstawicieli instytucji systemu realizacji projektu oraz mieszkańców regionu. W przypadku partnerstwa oraz współpracy

należy zwrócić uwagę, iż współpraca ma szansę zaowocować kolejnymi wdrażanymi wspólnie pomiędzy partnerami przedsięwzięciami, również realizowanymi poza Programem.

Wykres 27. Deklaracje uczestników projektu w zakresie długotrwałości efektów osiągniętych przez nich w projekcie

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Czy Pana(i) zdaniem efekty, które udało się Panu(i) osiągnąć dzięki uczestnictwu w projekcie mają szansę być długotrwałe?*

Uczestnicy projektów zostali poproszeni o ocenę trwałości udzielonego im wsparcia i jego efektów. Osoby z niepełnosprawnością uznały, że ich zdaniem wpływ projektu jest trwały, ponieważ dzięki zdobytym doświadczeniom wciąż się rozwijają i podniosła się ich wartość na rynku pracy. Za trwałością efektów projektu w odczuciu uczestników (nie tylko tych z niepełnosprawnością) przemawiają następujące efekty:

- Projekt pozwolił na wykształcenie w uczestnikach dalszej chęci rozwoju, dzięki czemu zaczęli oni wierzyć we własne możliwości;
- Uczestnicy założyli działalność gospodarczą, która dobrze prosperuje, ma zadowolonych klientów, którzy do nich wracają;
- Uczestnicy uzyskali wiedzę i kwalifikacje zawodowe poświadczone formalnie, które przydają im się w codziennej pracy;
- Dzięki zdobytej wiedzy i doświadczeniu uczestnicy wprowadzają zmiany w swojej pracy, która staje się bardziej efektywna.

W opinii beneficjentów możliwe jest podniesienie trwałości efektów realizowanych przez nich przedsięwzięć. Wskazywali oni na wzbogacanie ścieżek edukacyjnych na obszarach chronionych (zasada zrównoważonego rozwoju oraz zasada przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowania ładu przestrzennego), a także konserwację istniejących infrastrukturalnych udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami (zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami).

Przedstawiciele organizacji działających na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji (w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami) za najbardziej skuteczne i trwałe typy działań w kwestii osób niepełnosprawnych uznali:

- fizjoterapię w przypadku osób niepełnosprawnych ruchowo;
- likwidację barier architektonicznych;
- wprowadzenie standardów cyfrowych;
- wprowadzenie standardów transportowych.

Jak zauważyli uczestnicy panelu ekspertów, trwałość efektów najtrudniej zachować w przypadku zasady zrównoważonego rozwoju. Zasada ta jest wdrażana przede wszystkim w ramach projektów infrastrukturalnych, tym samym po zakończeniu realizacji projektu pozostaje sprzęt, który jest wykorzystywany, jednak jego trwałość zależy od dalszych nakładów finansowych, m.in. na rozbudowę, konserwację itp.

Za najłatwiejsze uznano utrzymanie trwałości w projektach, w których pozytywne odzwierciedlenie znajduje zasada partnerstwa i współpracy. Wynika to z tego, że po zakończeniu wdrażania projektu często następuje dalsza współpraca na innych polach. Niezaprzeczalnie jednak, głównym czynnikiem decydującym o efektach i ich trwałości jest kontynuacja finansowania przedsięwzięć: zarówno z Programu, jak też z innych źródeł.

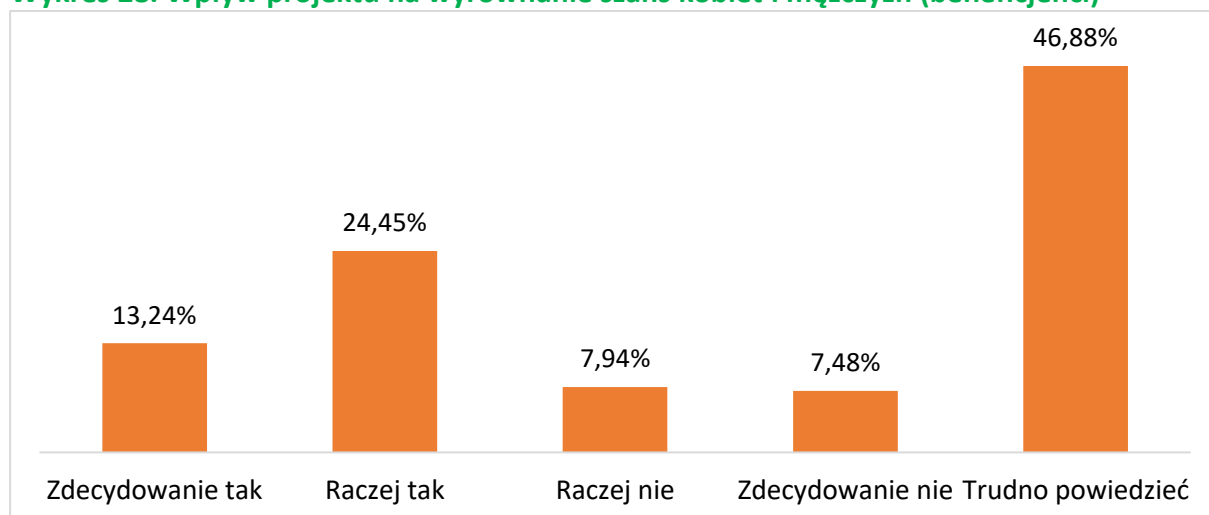
5.8.3. WPŁYW REALIZOWANYCH PROJEKTÓW NA WYRÓWNYWANIE SZANS OSÓB Z GRUP DYSKRYMINOWANYCH

Blisko połowa beneficjentów (46,9%) nie potrafiła się odnieść do kwestii, czy realizowany przez nich projekt przyczynił się do wyrównania szans kobiet i mężczyzn. Niemniej, 37,7% badanych (suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”) uznało, że projekt ten przyczynia się do wyrównywania szans pomiędzy kobietami i mężczyznami. Przeciwnego zdania było 15,4% (suma odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”). Najwyższy odsetek odpowiedzi świadczących o pozytywnym wpływie projektu na wyrównywanie szans pomiędzy kobietami a mężczyznami odnotowano w przypadku OP 3 oraz 10. O braku wpływu byli przekonani przede wszystkim beneficjenci OP 1 oraz 5 (co jednak w dużej mierze wynika z charakteru projektów realizowanych w tychże osiach, tj. wsparcia działalności badawczo-rozwojowej, wykorzystania innowacji, działania doradcze czy też rozwój gospodarki niskoemisyjnej).

Beneficjenci wskazywali, że projekt przyczynił się do wyrównywania szans poprzez zapewnienie równego dostępu do produktów projektu wszystkim, niezależnie od płci oraz występowania stereotypów dotyczących płci. Niektórzy beneficjenci wskazali, że w celu przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć zdecydowano się na przyznanie dodatkowych punktów podczas rekrutacji przedstawicielom/-kom płci dyskryminowanej. Beneficjenci, którzy informowali, że ich projekt nie przyczynia się do wyrównywania szans

kobiet i mężczyzn wskazywali, że w ramach projektu realizowane są działania, w których płeć odgrywa drugorzędne znaczenie bądź, że kobiety (lub mężczyźni – w zależności od projektu) nie zgłaszali się do udziału w projekcie.

Wykres 28. Wpływ projektu na wyrównanie szans kobiet i mężczyzn (beneficjenci)

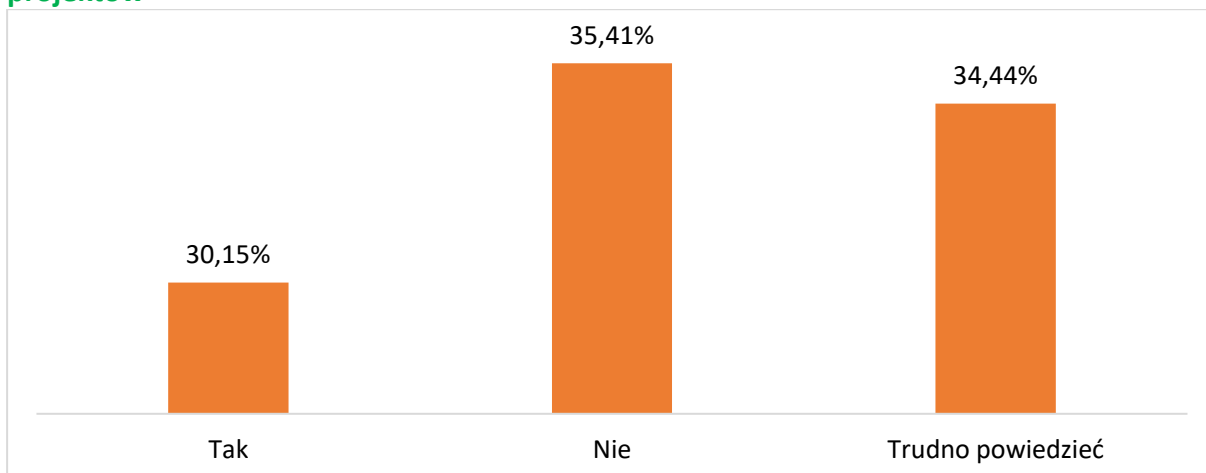
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: Czy Pana(i) zdaniem realizowany przez Pana(ią) projekt przyczynił się do wyrównania szans kobiet i mężczyzn?

Zdanie uczestników projektu na temat wpływu projektu na zmianę sytuacji społecznej (np. poprzez nawiązanie nowych znajomości, przezwyciężenie wstydu związanego np. z ubóstwem itp.) było bardzo zróżnicowane. Zauważalne jest, że w większym stopniu projekty przyczyniły się do zmiany **sytuacji społecznej** osób z niepełnosprawnością, niż osób z pozostałych grup. Zmiany były większe w przypadku osób młodych, w wieku 18-29 lat oraz 30-39 lat, niż w przypadku uczestników z pozostałych grup wiekowych.

Badani uczestnicy projektów wskazali, że projekt, w którym uczestniczyli, przyczynił się do zmiany ich sytuacji społecznej poprzez nawiązanie nowych znajomości, nabycie pewności siebie oraz rozwój kwalifikacji i kompetencji. Uczestnicy zwrócili uwagę na takie aspekty, jak:

- Wzrost poczucia własnej wartości;
- Poznanie nowych osób, w tym – w przypadku osób z niepełnosprawnościami – osób z takimi samymi problemami zdrowotnymi;
- Nabycie nowych kwalifikacji i umiejętności;
- Rozwinięcie umiejętności komunikacji interpersonalnej.

Wykres 29. Wpływ uczestnictwa w projekcie na zmiany sytuacji społecznej uczestników projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Czy uczestnictwo w projekcie przyczyniło się do zmiany Pana(i) sytuacji społecznej (np. poprzez nawiązanie nowych znajomości, przezwyciężenie wstydu związanego np. z ubóstwem itp.)?*

Uczestnicy projektów biorący udział w wywiadach pogłębionych potwierdzili, że udział w projektach pozytywnie wpłynął na zmianę ich sytuacji, zarówno w obszarze społecznym, jak i zawodowym. Według ich deklaracji wpływ ten był znaczący i dotyczył takich aspektów, jak:

- uzyskanie kwalifikacji zawodowych, wiedzy i umiejętności,
- uzyskanie dofinansowania działalności gospodarczej,
- aktywizacja społeczna, zdobycie nowych znajomości,
- uzyskanie zatrudnienia,
- rozwój osobisty.

Uczestnicy projektów wskazali również zróżnicowany wpływ uczestnictwa w projekcie na swoją **sytuację zawodową**. Co trzeci uczestnik projektów przyznał, że sytuacja na rynku pracy zmieniła się w wyniku udziału w projekcie. Przyczynami tego były:

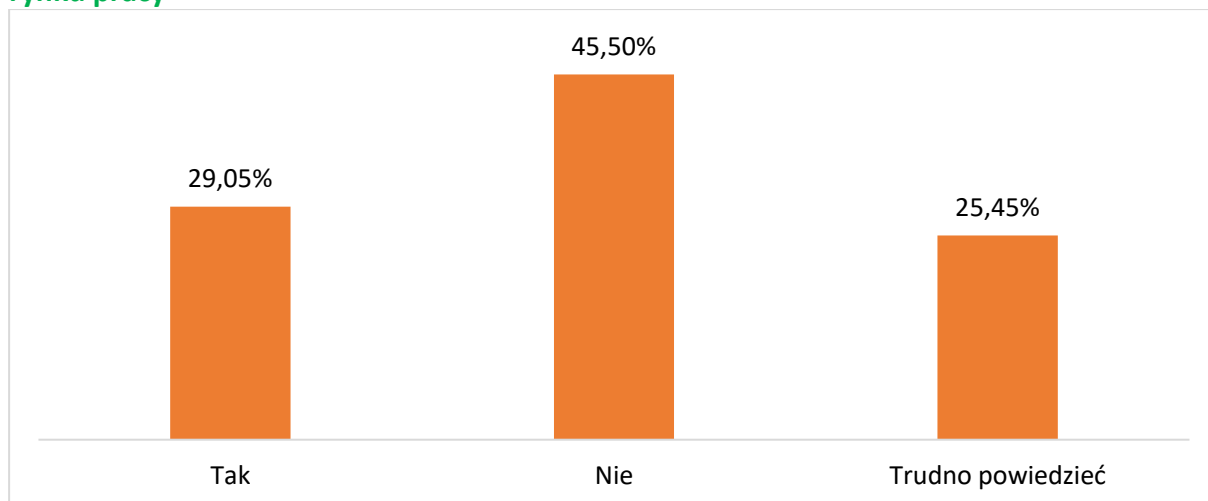
- Udział w kursach i szkoleniach podnoszących kwalifikacje i pozwalających na nabycie nowych umiejętności;
- Możliwość powrotu do pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka;
- Założenie własnej działalności gospodarczej;
- Uzyskanie wyższego stanowiska;
- Zdobycie zatrudnienia.

Największe efekty osiągnęli uczestnicy projektów realizowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego 8iii *samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy* oraz 8iv *równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego*. Zwracali oni uwagę na znalezienie zatrudnienia, poprawę relacji z innymi pracownikami w obecnej pracy,

nawiązanie znajomości i przyjaźni oraz poszerzenie umiejętności oraz kwalifikacji zawodowych, w tym nabycie nowej wiedzy i większego doświadczenia zawodowego.

Wykres 30. Wpływ uczestnictwa w projekcie na zmiany sytuacji uczestników projektów na rynku pracy

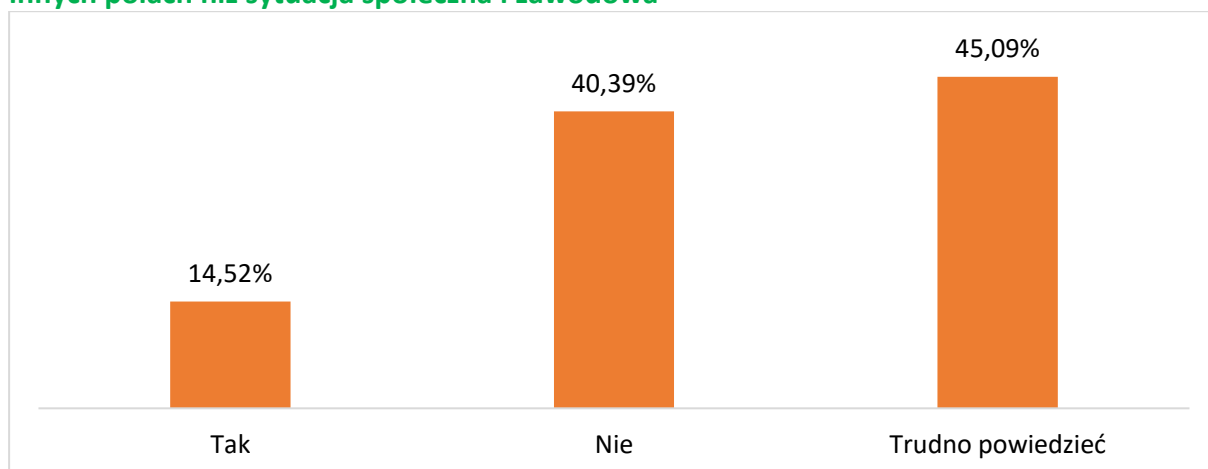

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Czy uczestnictwo w projekcie przyczyniło się do zmiany Pana(i) sytuacji na rynku pracy (np. znalezienie pracy, zmiana pracy na lepszą itp.)?*

Jedynie 14,5% uczestników projektów zauważa, że w wyniku ich uczestnictwa w projekcie zmiany zaszły również w innych obszarach ich życia, niż sfera społeczna i zawodowa. Zmiany te dostrzegają przede wszystkim uczestnicy projektów w ramach PI 10iii⁵³. Zmiany częściej obserwuje się wśród kobiet i osób z niepełnosprawnością. Uczestnicy wskazali m.in. na **kwestie związane z poszerzeniem wiedzy i samorozwojem**. Pojawiały się również opinie dotyczące tego, że udział w projekcie zapewnił **komfort psychiczny** związany z podniesieniem wartości danej osoby na rynku pracy i zmniejszeniem obaw o przyszłość. Udział w projekcie pozwolił również, w nielicznych przypadkach, dokonać rewizji planów zawodowych.

⁵³ Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.

Wykres 31. Wpływ uczestnictwa w projekcie na zmiany sytuacji uczestników projektów na innych polach niż sytuacja społeczna i zawodowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Czy uczestnictwo w projekcie przyczyniło się do zmiany Pana(i) sytuacji w innych obszarach, niż wymieniony wcześniej?*

W przypadku osób z niepełnosprawnościami odnotowano ponadto, że wpływ na sytuację miały:

- możliwość udziału w kursach i szkoleniach;
- uzyskanie dostępu do nowych technologii;
- aktywizacja (reintegracja) zawodowa.

Wszyscy uczestnicy projektów, zaangażowani do udziału w wywiadach pogłębionych uznali, że projekty te w sposób faktyczny wpłynęły na zmianę ich sytuacji.

Elementami wsparcia, które, zdaniem badanych, w największym stopniu przyczyniły się do zmiany ich sytuacji życiowej, były kursy przygotowawcze/zawodowe. Pozwoliły one bowiem na zdobycie nowej wiedzy i umiejętności przydatnych na rynku pracy, a w efekcie na uzyskanie zatrudnienia.

Należy również odnieść się do tego, że realizacja przedsięwzięć w ramach Programu nawet, gdy w projekcie nie uczestniczą osoby z grup narażonych na dyskryminację, wpływa na ogólną sytuację tych osób w regionie. Dostosowanie architektoniczne budynków do potrzeb osób o ograniczonej sprawności (osób z niepełnosprawnością, osób starszych) w ramach jednego projektu daje ograniczony efekt, biorąc jednak pod uwagę wszystkie przedsięwzięcia, w ramach których jest ono realizowane, wpływa istotnie na możliwość aktywizacji takich osób. Podobnie, w przypadku zasad zrównoważonego rozwoju oraz zapobiegania zmianom klimatu i zachowania ładu przestrzennego. O ile w przypadku zastosowania zasady zrównoważonego rozwoju efekt jest ograniczony, w skali całego Programu daje wymierny efekt i istotnie przyczynia się do zmiany sytuacji regionu. Przedstawiciele organizacji działających w obszarze równości szans i niedyskryminacji (w tym

dostępności dla osób z niepełnosprawnościami) oraz w obszarze równości szans kobiet i mężczyzn wskazali ponadto, że realizacja działań w ramach RPOWP 2014-2020 ma wpływ na upowszechnienie zasady równości szans i niedyskryminacji w województwie podlaskim dzięki podnoszeniu poziomu wiedzy u wnioskodawców i beneficjentów. Korzyści z realizacji projektów mających pozytywny wpływ na zasady horyzontalne odczuwają również osoby uczestniczące w tych projektach, a także, w zależności od charakteru projektu, szersze grupy społeczne.

W opinii przedstawicieli KM RPOWP 2014-2020 wdrażane projekty, uwzględniające zasady horyzontalne, w dużym stopniu wsparły osoby z grup narażonych na dyskryminację, m.in. poprzez zapewnienie możliwości uczestnictwa w projektach i korzystania z efektów projektu osobom z niepełnosprawnościami, seniorom, kobietom i mężczyznom. Przyczyniły się do tego zarówno projekty infrastrukturalne, jak i miękkie (np. szkolenia, wsparcie psychologiczne, aktywizacja zawodowa itp.).

5.8.4. POZIOM ŚWIADOMOŚCI DOTYCZĄCY OBOWIĄZKU STOSOWANIA ZASAD HORYZONTALNYCH WŚRÓD UCZESTNIKÓW SYSTEMU REALIZACJI RPOWP 2014-2020

Uczestnicy odnieśli się również do postrzegania przez nich zasad horyzontalnych w wyniku udziału w projekcie. Ponad połowa uczestników (50,5%) nie potrafiła odnieść się do treści pytania. Pozostali badani mieli podzielone zdanie w analizowanej kwestii. Co piąty uczestnik (19,5%) stwierdził, że udział w projekcie miał wpływ na zmianę postrzegania przez niego zasad horyzontalnych. Natomiast 30% wskazało jednak, że udział w projekcie nie przyniósł takiego efektu. Należy ponadto zauważyć, że w największym stopniu na zmianę postrzegania przez uczestników zasad horyzontalnych wpłynęły projekty wdrażane w ramach PI 10i⁵⁴. Ocena wpływu projektu na postrzeganie zasad horyzontalnych jest niezależna od płci oraz niepełnosprawności, jednak zauważa się wzrost znaczenia tychże zasad wraz z wiekiem uczestników projektów.

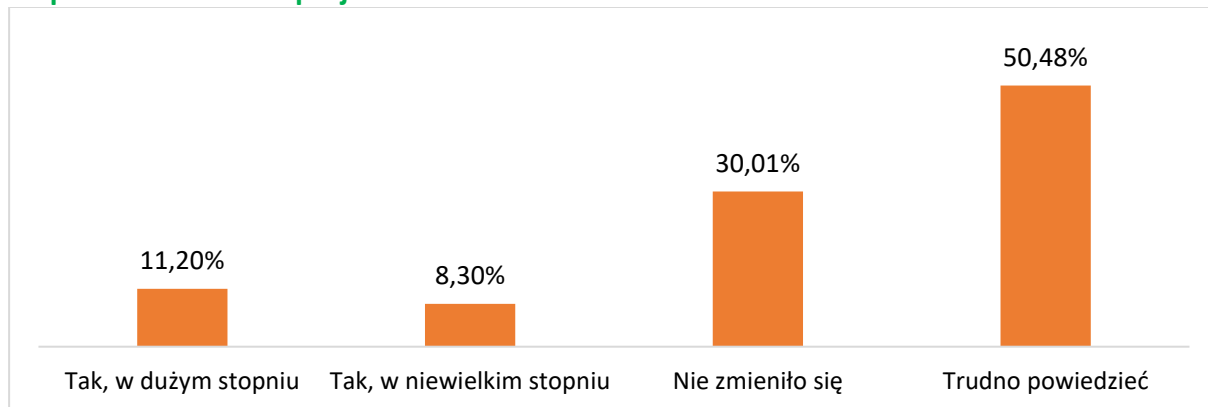
Uczestnicy wskazali, że poprzez udział w projekcie zwracają większą uwagę na potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz trudności, na jakie takie osoby napotykają w codziennym funkcjonowaniu, przestali stereotypowo podchodzić do osób starszych oraz z niepełnosprawnością. Wskazali również, że uzyskaną wiedzę oraz wykształcone postawy, zaprezentowane im w ramach udziału w projekcie będą przekazywać dalej w swoim środowisku rodzinnym oraz zawodowym.

---

⁵⁴ Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.

Osoby, które stwierdziły, że uczestnictwo w projekcie nie zmieniło ich postrzeżenia zasad horyzontalnych zwróciły uwagę, iż już wcześniej znały i kierowały się w życiu zasadami horyzontalnymi. Część spośród badanych uczestników projektów wskazywała jednak, że zasady wydają im się sztuczne i trudne do zastosowania w praktyce.

Wykres 32. Wpływ uczestnictwa w projekcie na zmianę postrzeżenia zasad horyzontalnych – opinie uczestników projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Czy uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zmianę postrzeżenia przez Pana(ią) zasad horyzontalnych?*

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji RPOWP 2014-2020 stwierdzili, że w przypadku EFS największe trudności dla beneficjentów generowały zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Na początku bieżącej perspektywy finansowej, to z uwagi na te zasady wnioski o dofinansowanie były najczęściej odrzucane. Wraz z upływem czasu wnioskodawcy zrozumieli, jak właściwie opisywać te zasady, co spowodowało, że niewłaściwy opis wspomnianych zasad dużo rzadziej stawał się przyczyną odrzucenia wniosku o dofinansowanie. Na przestrzeni lat zaszła zatem zmiana w rozumieniu zasad horyzontalnych przez wnioskodawców.

Beneficjenci uczestniczący w wywiadach pogłębionych wskazywali, że są świadomi konieczności uwzględniania zasad horyzontalnych oraz dostrzegają ich znaczenie. Niemniej jednak, w części przypadków zaplanowanie projektu w sposób pozytywnie oddziałujący na poszczególne zasady horyzontalne było niemożliwe z uwagi na sam charakter projektu. Analiza ekspercka członków zespołu badawczego potwierdza, że w ramach Programu występują osie, działania i poddziałania, które z uwagi na swoje założenia mają charakter neutralny względem niektórych zasad horyzontalnych.

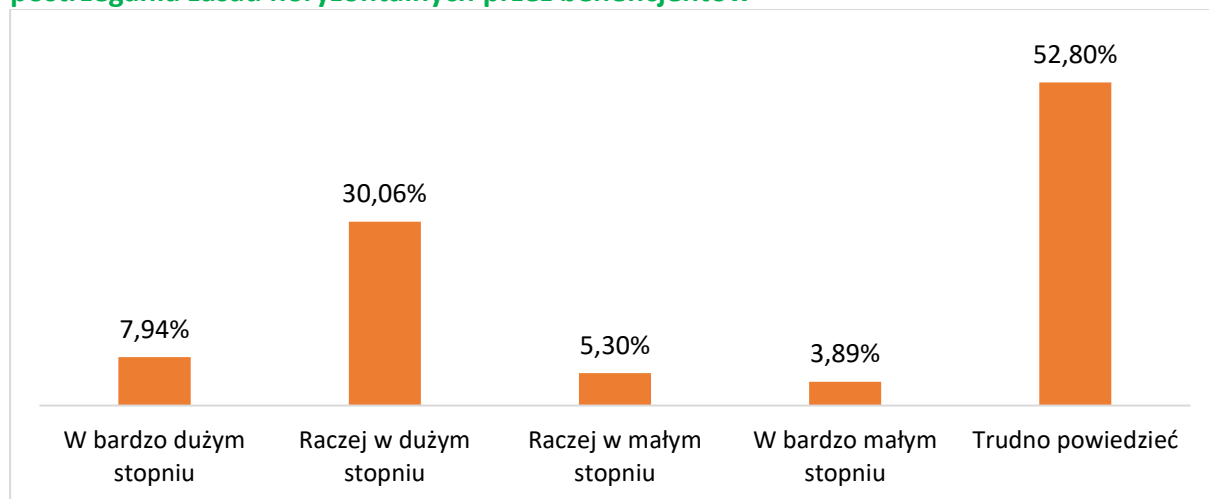
Wiedza na temat znaczenia zasad horyzontalnych, chociaż nie do końca uświadomiona, występuje również wśród uczestników projektów i osób korzystających z efektów projektów. Poprzez to, że mogą oni korzystać z produktów projektu (np. z podjazdów dla osób z niepełnosprawnościami), zwiększa się świadomość problemów towarzyszących na co dzień

osobom z grup dyskryminowanych oraz ich funkcjonowania w społeczności lokalnej. Z tego też względu należy uznać, że już samo wprowadzenie zasad horyzontalnych do realizacji projektów przyczyniło się do wzrostu świadomości społecznej odnośnie analizowanej problematyki.

5.8.5. WPŁYW DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH NA POZIOMIE INSTYTUCJONALNYM NA ZMIANĘ PERCEPCJI POSTRZEGANIA ZASAD HORYZONTALNYCH

Beneficjenci wskazywali, że działania instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie Programu wpłynęły w dużym stopniu na ich postrzeganie zasad horyzontalnych – stwierdziło tak 38% badanych (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „raczej w dużym stopniu”). Przeciwnego zdania był co dziesiąty beneficjent (9,2% - suma odpowiedzi „raczej w małym stopniu” i „w bardzo małym stopniu”). Należy jednak wskazać, że ponad połowa badanych (52,8%) nie potrafiła jednoznacznie odnieść się do analizowanej kwestii. Najbardziej pozytywnie wpływ działań instytucji programowych na postrzeganie zasad horyzontalnych ocenili przedstawiciele beneficjentów realizujących projekty w ramach OP 1 (57,7% - suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „raczej w dużym stopniu”) oraz w OP 10 (100%), zaś najbardziej negatywnie – w ramach OP 4 (18,2% - suma odpowiedzi „raczej w małym stopniu” i „w bardzo małym stopniu”).

Wykres 33. Wpływ działań podejmowanych na poziomie instytucjonalnym na zmianę postrzegania zasad horyzontalnych przez beneficjentów

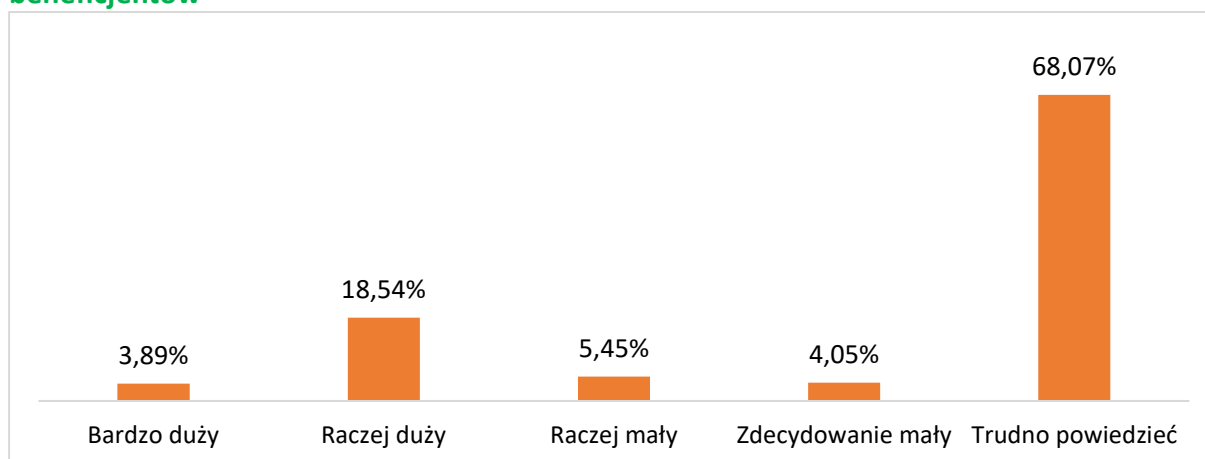

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *W jakim stopniu działania podejmowane na poziomie instytucjonalnym Programu miały wpływ na zmianę postrzegania przez Pana(ią) zasad horyzontalnych?*

Beneficjenci nie byli przekonani co do tego, jak duży wpływ na upowszechnianie zasad horyzontalnych miała realizacja ich projektu. Blisko 70% badanych nie potrafiło odpowiedzieć na tak zadane pytanie. Co piąty badany (- suma odpowiedzi „bardzo duży” i „raczej duży”) uznał, że realizacja projektu wywarła duży wpływ na upowszechnienie zasad,

zaś 9,5% beneficjentów uznało, że wpływ ten był mały (suma odpowiedzi „raczej mały” i „zdecydowanie mały”). O dużym wpływie byli przekonani przede wszystkim beneficjenci realizujący projekty w ramach OP 3, zaś o małym – w ramach OP 1 i 4.

Wykres 34. Wpływ projektu na upowszechnianie zasad horyzontalnych – opinie beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Jaki wpływ Pana(i) zdaniem na upowszechnianie zasad horyzontalnych miała realizacja Państwa projektu?*

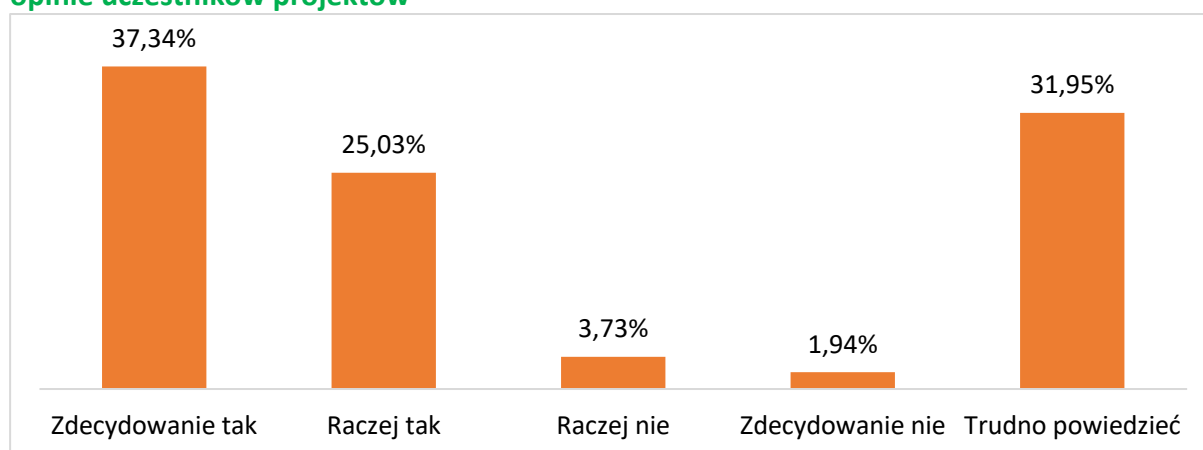
Uczestnicy projektów byli podzieleni, jeśli chodzi o to, czy ich zdaniem uwzględnienie zasad horyzontalnych w ramach projektu, w którym uczestniczyli, było potrzebne. 63,4% uczestników wskazało, że zauważa taką potrzebę (suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”), jednak aż 32% uczestników nie miało zdania w tej kwestii. Niemniej, jedynie 5,6% uczestników wskazało, że nie zauważa takiej potrzeby (suma odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”). Potrzeba taka częściej była zauważana przez kobiety, niż przez mężczyzn. Niemniej jednak, to osoby pełnosprawne częściej dostrzegają potrzebę uwzględnienia zasad horyzontalnych, niż osoby z niepełnosprawnością. Biorąc pod uwagę analizowaną kwestię nie zauważa się korelacji pomiędzy wiekiem uczestników a ich opiniami. Osoby uczestniczące w projektach wskazywały, że potrzeba uwzględniania zasad horyzontalnych w ramach projektu wynika z konieczności przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na takie cechy, jak płeć, wiek czy niepełnosprawność.

Podejmowane działania wpłynęły również na zmianę postrzegania zasad horyzontalnych na poziomie instytucjonalnym. W tym kontekście duże znaczenie miały szkolenia organizowane przez spółdzielnię socjalną FADO z Łodzi, które były prowadzone w formie praktycznych warsztatów przez osoby z niepełnosprawnościami⁵⁵. Dodatkowo była możliwość konsultacji zapisów dokumentacji projektowej z osobami współpracującymi ze Spółdzielnią. Pozwoliło to na poznanie barier oraz trudności, z jakimi spotykają się najczęściej osoby

⁵⁵ Szkolenia zorganizowane zostały dla przedstawicieli WUP w Białymstoku, na zlecenie Ministerstwa Rozwoju.

z niepełnosprawnością. To z kolei pozwoliło na sporządzenie dokumentów programowych w taki sposób, by w jak największym stopniu uwzględnić potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 35. Postrzeganie potrzeby uwzględniania zasad horyzontalnych w projektach – opinie uczestników projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Czy Pana/Pani zdaniem uwzględnianie zasad horyzontalnych w projekcie, w którym Pan(i) uczestniczył(a), było potrzebne?*

Ekspertki oceniający wnioski o dofinansowanie wskazali, że przedsięwzięcia, które mają pozytywny wpływ na zasady horyzontalne powodują duże zmiany w otoczeniu mieszkańców regionu, w tym przede wszystkim beneficjentów i uczestników projektów. W związku z powyższym wiedza i świadomość mieszkańców regionu również ulegają zmianie, a tym samym zasadne jest twierdzenie o większej powszechności tych zasad.

Ekspertki uznali ponadto, że upowszechnienie to wpływa również na działania realizowane poza Programem, co wynika ze wzrostu świadomości mieszkańców w zakresie tych zasad. Z jednej strony wiąże się to z przekazywaniem informacji przez wnioskodawców, beneficjentów czy uczestników projektów innym osobom z ich środowiska, z drugiej z tym, że część mieszkańców ma kontakt z produktami będącymi efektem działań podejmowanych w ramach projektów (np. inwestycje w OZE, likwidacja barier architektonicznych, etc.). Rosnąca świadomość na temat zasad horyzontalnych u niektórych mieszkańców prowadzi z kolei do zwiększenia ich aktywności w tych sferach i mobilizuje do powielania dobrych postaw i podejmowania kolejnych działań w tym zakresie. Podobne zdanie wyrazili przedstawiciele organizacji wspierających równość szans kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminację (w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami). Wskazywali oni ponadto, że jeżeli projekty wpisują się w polityki horyzontalne dotyczące równości szans i zapobiegania dyskryminacji, ich wymiar jest zwykle bardzo szeroki, pomaga się bowiem nie tylko samemu uczestnikowi, ale również jego rodzinie i dalszemu otoczeniu (np. poprzez

wspieranie osób z niepełnosprawnościami). Osoby z większą świadomością są ponadto w stanie edukować kolejne osoby ze swojego środowiska.

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu wskazali, że każdorazowo, ogłaszając nabór wniosków zastanawiają się nad tym, czy tematyka działania lub poddziałania, w ramach którego organizowany jest konkurs, pozwala na uwzględnienie pozytywnego wpływu na zasady horyzontalne, czy też projekty będą wobec zasad horyzontalnych neutralne. Poprzez takie działania instytucja zarządzająca wymaga, by wpływ projektu był w przypadku konkretnych zasad pozytywny. Pozwala to zwiększyć skalę oddziaływania Programu, a także zwiększa świadomość wnioskodawców w zakresie konieczności realizacji przedsięwzięć zgodnie z zasadami horyzontalnymi. Jednocześnie, podejście takie – które nie występowało na początku perspektywy finansowej – pozwala na wskazanie, że również świadomość przedstawicieli instytucji systemu realizacji Programu w analizowanym zakresie uległa zmianie. Na rozumienie i percepcję zasad horyzontalnych na poziomie instytucjonalnym wpłynęło również samokształcenie – zapoznawanie się z przepisami prawnymi dotyczącymi realizacji zasad horyzontalnych oraz ich interpretacją. W miarę upływu czasu zasady te były coraz lepiej rozpoznawane i trafniej interpretowane przez przedstawicieli instytucji wdrażających wsparcie.

Uczestnicy projektów biorący udział w wywiadach pogłębionych wskazali, że dostrzegają znaczenie zasad równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W przypadku tej drugiej grupy na postrzeganie znaczenia zasady wpłynęła własna sytuacja życiowa (niepełnosprawność). Niezależnie od tego, wszyscy uczestnicy wskazali na konieczność dalszego uwzględniania zasad horyzontalnych w ramach projektów, gdyż dostrzegali nierówności pomiędzy poszczególnymi grupami. Uczestnicy wskazali, że na zmianę percepcji zasad horyzontalnych w ich przypadku wpłynęły własna sytuacja życiowa, zawodowa oraz wzrost poziomu świadomości znaczenia zasad horyzontalnych w wyniku udziału w projekcie.

Przedstawiciele organizacji wspierających równość szans kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminację, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami potwierdzili, że uwzględnienie zasady równości szans oraz niedyskryminacji w sposób realny prowadzą do poprawy sytuacji oraz wyrównania szans zarówno jeśli chodzi o osoby z niepełnosprawnością, jak i kobiety i mężczyzn na poziomie województwa.

5.8.6. PODSUMOWANIE⁵⁶

Biorąc pod uwagę efekty uwzględniania zasad horyzontalnych w Programie, należy odnieść się do różnych grup – odbiorców wsparcia (uczestników projektów) oraz beneficjentów. Beneficjenci zadeklarowali, że uwzględnienie zasad horyzontalnych w projektach nie wymagało od nich modyfikacji założeń projektów. W przypadku uczestników projektów należy zwrócić uwagę na bardzo duży wpływ zasad horyzontalnych dla dopasowania świadczonego wsparcia do potrzeb uczestników, czego dowiodły zarówno badania ilościowe z beneficjentami i uczestnikami projektów, jak również sporządzone na potrzeby niniejszego badania *case studies*. Projekty w dużym stopniu przyczyniły się do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, kobiet, mężczyzn oraz innych osób narażonych na dyskryminację.

Uwzględnienie zasad horyzontalnych w projekcie miało wpływ również na zwiększenie świadomości beneficjentów oraz uczestników projektu. Obcowanie z osobą z niepełnosprawnością pozwalało na poznanie jej potrzeb oraz trudności, z jakimi osoba taka mierzy się na co dzień. Jednocześnie, pozwalało to na zauważenie, że osoby takie funkcjonują w społeczeństwie. Wiedza ta kaskadowo była przekazywana innym osobom, z najbliższego otoczenia, przez co zwiększyła się wrażliwość na kwestie dotyczące osób z niepełnosprawnością również wśród osób niezwiązanych bezpośrednio z danym projektem. W efekcie zakres oddziaływania interwencji publicznej realizowanej w ramach RPOWP 2014-2020 uległ znacznemu rozszerzeniu. Dla samych osób z niepełnosprawnością wpływ projektów był generowany poprzez zwiększenie pewności siebie oraz zmianę własnej sytuacji życiowej lub zawodowej.

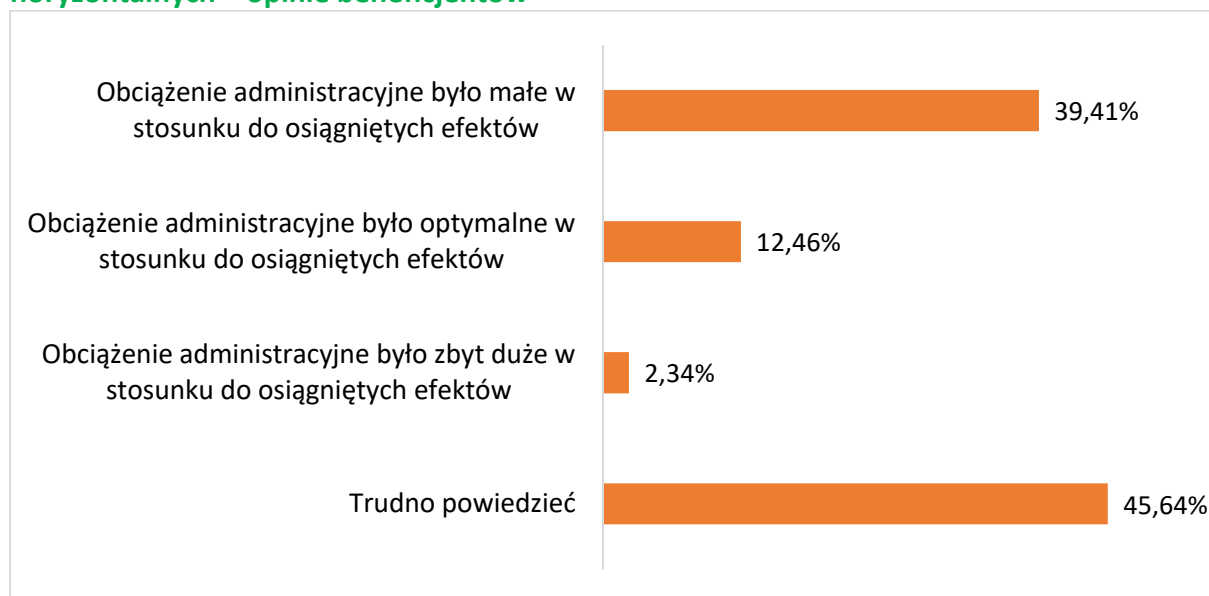
⁵⁶ W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytania badawcze: 15. Czy rozwiązania stosowane w systemie zarządzania i wdrażania RPOWP 2014-2020 są skuteczne? 16. Czy rozwiązania stosowane w systemie zarządzania i wdrażania RPOWP 2014-2020 są efektywne? 17. Na ile i w jakim zakresie efekty wdrażania zasad horyzontalnych są długotrwałe? 18. Jakie efekty przyniosła realizacja działań zaplanowanych w Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020? 19. Jaki jest wpływ realizowanych projektów na poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami, osób znajdujących w gorszej sytuacji ze względu na płeć? Czy realizowane projekty przyczyniają się do wyrównywania szans tych grup? 20. Jak wygląda poziom świadomości dotyczący obowiązku stosowania zasad horyzontalnych wśród beneficjentów i innych uczestników systemu realizacji RPOWP 2014-2020? 21. Czy i jak podejmowane działania na poziomie instytucjonalnym oraz realizacja wsparcia wpływa na zmianę percepcji postrzegania zasad horyzontalnych wśród instytucji, beneficjentów i uczestników projektów? 22. Jaki rodzaj wsparcia oferowany w RPOWP 2014-2020 okazał się najbardziej skuteczny i efektywny w kontekście wdrażanych zasad horyzontalnych (ze szczególnym uwzględnieniem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn)? A który najmniej i dlaczego? Jakie czynniki miały na to wpływ? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: skuteczność, trafność, użyteczność, trwałość, efektywność.

5.9. BARIERY ORAZ CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE UWZGLĘDNIANIU ZASAD HORYZONTALNYCH

5.9.1. OBCIĄŻENIE ADMINISTRACYJNE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ DZIAŁAŃ DOTYCZĄCYCH WDRAŻANIA ZASAD HORYZONTALNYCH NA POZIOMIE PROGRAMU I PROJEKTÓW

Biorąc pod uwagę obciążenie administracyjne związane z upowszechnieniem zasad horyzontalnych należy wskazać, że 39,4% beneficjentów uznało je za małe w stosunku do osiągniętych efektów, zaś 12,5% - jako optymalne. Za duże obciążenie uznało jedynie 2,3% badanych. Obciążenie było najmniejsze w opinii beneficjentów z OP 1 oraz 10. Za optymalne postrzegali je przede wszystkim beneficjenci OP 2 oraz 3. Za duże uznał je niewielki odsetek respondentów w ramach różnych osi priorytetowych – największy odsetek w ramach OP 2.

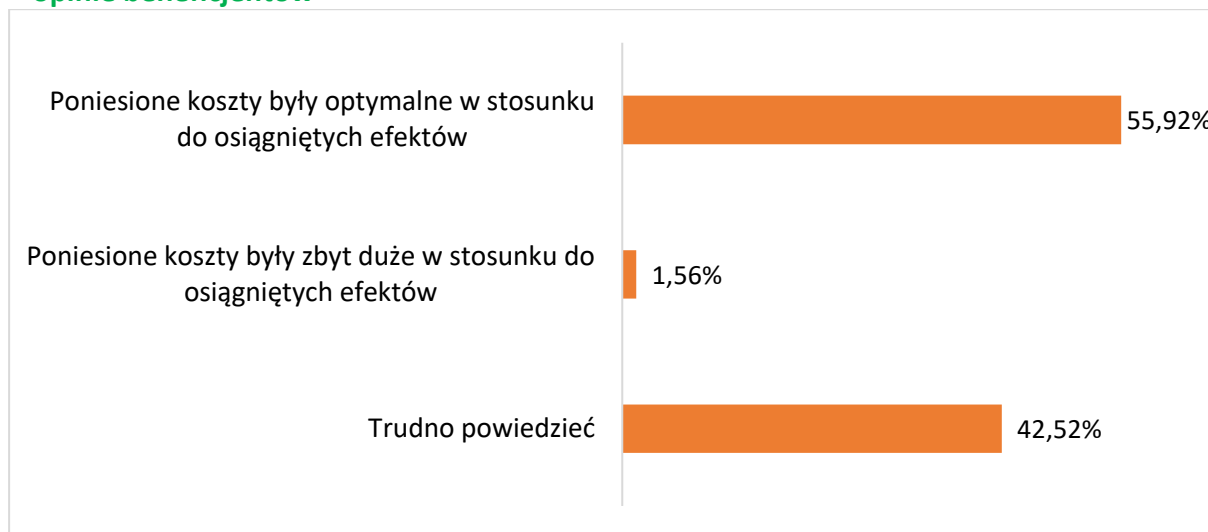
Wykres 36. Obciążenie administracyjne związane z uwzględnieniem w projekcie zasad horyzontalnych – opinie beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Proszę wybrać zdanie, które odpowiada temu, jak postrzega Pan(i) obciążenie administracyjne związane z uwzględnieniem w projekcie zasad horyzontalnych.*

Większość badanych beneficjentów (55,9%) uznała ponadto, że koszty związane z uwzględnieniem zasad horyzontalnych w projekcie były optymalne w stosunku do osiągniętych efektów. Niewielu badanych (1,6%) uznało, że koszty te były zbyt wysokie.

Wykres 37. Kosztochłonność związana z uwzględnieniem w projekcie zasad horyzontalnych – opinie beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: *Proszę wybrać zdanie, które odpowiada temu, jak postrzega Pan(i) kosztochłonność związaną z uwzględnieniem w projekcie zasad horyzontalnych.*

Zdaniem ekspertów oceniających wnioski o dofinansowanie, uczestniczących w wywiadach pogłębionych, konieczność oceny zasad horyzontalnych przy wyborze projektów nie miała istotnego wpływu na wzrost obciążenia administracyjnego podczas weryfikacji wniosków projektowych oraz ich oceny. W praktyce zadanie to sprowadza się do obligatoryjnej weryfikacji kilku dodatkowych kryteriów na karcie oceny projektu. Błąd popełniony przez projektodawcę wymaga natomiast wpisania dodatkowej uwagi do karty oceny projektu, na którą wnioskodawca zobowiązany jest odpowiedzieć lub w odpowiedni sposób skorygować wniosek.

Eksperti stwierdzili, że są przygotowani do dokonywania podobnych ocen, dlatego zadanie to nie jest dla nich nadmiernie angażujące. Wielu badanych uznało, że zadanie to trudno nazwać mianem obciążenia administracyjnego, gdyż jest to jedno ze stosowanych kryteriów oceny. Wszyscy eksperci zgodzili się z twierdzeniem, że czas przeznaczony na ocenę zasad horyzontalnych jest zdecydowanie adekwatny do uzyskanego efektu w postaci wyboru projektów odnoszących się w sposób pozytywny lub neutralnych względem zasad horyzontalnych.

Również zdaniem przedstawicieli instytucji realizujących Program uwzględnianie zasad horyzontalnych na poziomie programowym nie powoduje wystąpienia nadmiernych obciążeń administracyjnych. Należy jednak wskazać, że konieczność uwzględnienia zasad oraz weryfikacji poprawności ich opisu rodzi pewne dodatkowe czynności (zapoznanie się z opisami, w przypadku niewłaściwego odniesienia się przygotowanie i wysłanie pisma do wnioskodawcy, zapoznanie się z wyjaśnieniami wnioskodawcy itp.).

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu wskazali, że obciążenie administracyjne wystąpiło na początku perspektywy finansowej 2014-2020. Wynikało ono z tego, że konieczne było zapoznanie się przedstawicieli poszczególnych referatów z zasadami oraz przepisami je regulującymi. Było to jednak obciążenie czasowe, które zaowocowało lepszym wdrażaniem Programu. Pomimo jego wystąpienia konieczność zapoznania się z zasadami przez pracowników instytucji zarządzającej oraz instytucji pośredniczących nie spowodowała paraliżu prac poszczególnych referatów.

Jako przyczynę tego, że obciążenie administracyjne związane z uwzględnieniem w ramach Programu zasad horyzontalnych nie wystąpiło, bądź wystąpiło w bardzo ograniczonym zakresie wskazywano fakt, że zasady te funkcjonowały już w poprzedniej perspektywie finansowej. Tym samym zasady te, nie stanowiły *novum* dla pracowników realizujących wsparcie.

Przedstawiciele ekspertów uczestniczący w panelu potwierdzili, że obciążenie administracyjne wynikające z uwzględniania w projektach zasad horyzontalnych jest niewielkie. Wskazano, że obciążenie może wiązać się jedynie z czynnikami nieprzewidywanymi przez beneficjenta, np. zgłoszenie się do udziału w projekcie osoby z niepełnosprawnością i konieczność zastosowania wobec tej osoby mechanizmu racjonalnych usprawnień. W innych przypadkach obciążenie to nie jest odczuwalne.

5.9.2. CZYNNIKI PRZYCZYNIAJĄCE SIĘ DO REALIZACJI ZASAD HORYZONTALNYCH

Eksperti oceniający wnioski o dofinansowanie mieli trudności ze wskazaniem czynników, które sprzyjały uwzględnieniu zasad horyzontalnych we wnioskach o dofinansowanie. Wielu z nich nie potrafiło wymienić żadnych konkretnych czynników, które sprzyjały realizacji tychże zasad. Niemniej, eksperci wskazywali na **wiedzę oraz doświadczenie wnioskodawców, zakres tematyczny projektu oraz dostęp do informacji dotyczących zasad horyzontalnych**, jako na kluczowe elementy wpływające na skuteczne uwzględnienie zasad horyzontalnych w planowanym przedsięwzięciu. W celu zidentyfikowania czynników mających wpływ na realizację zasad horyzontalnych, przeprowadzono badanie zarówno ilościowe, jak i jakościowe z beneficjentami wsparcia. Beneficjentów zapytano o to, jakie czynniki sprzyjały uwzględnieniu przez nich poszczególnych zasad horyzontalnych. Potwierdzili oni opinie ekspertów oceniających wnioski o dofinansowanie w ramach Programu.

Zrównoważony rozwój oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowanie ładu przestrzennego

W przypadku zasad zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowania ładu przestrzennego beneficjenci (w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) wskazywali na **cel projektu**, który był w dużym stopniu nastawiony na realizację zasady. Specyfika wsparcia była zatem na tyle zbieżna z zasadami horyzontalnymi,

że sama w sobie determinowała uwzględnienie poszczególnych zasad. Prócz tego wskazywano na **społeczną odpowiedzialność**, którą kierowali się beneficjenci, uwzględniając zasadę zrównoważonego rozwoju oraz **dobrą współpracę** z Wykonawcami zadań w ramach projektu, opiekunami projektów, uczestnikami oraz partnerami, która sprzyjała wdrażaniu zasady. Coraz większa **powszechność zasady** oraz **świadomość społeczna** związana z koniecznością rozwoju z uwzględnieniem równowagi społeczno-gospodarczo-środowiskowej również sprzyjały realizacji zasady. W przypadku projektów wypełniających zasadę przeciwdziałania zmianom klimatu i ładu przestrzennego prócz wspomnianych już czynników wskazywano **kwestie ekonomiczne**, związane z chęcią uniknięcia kosztów dostosowania do zmian klimatu oraz z oszczędnościami wynikającymi z realizacji zasady w ramach projektu.

Dodatkowo wskazywano, że uwzględnianiu zasad sprzyjało wdrażanie projektu na obszarze objętym Programem Natura2000. Na stan środowiska naturalnego wpłynęło również pozytywnie wybieranie pod inwestycje terenów zdegradowanych. Poddanie ich rewitalizacji oraz adaptacja na nowe funkcje wpłynęły zatem pozytywnie na stan środowiska naturalnego oraz zachowanie ładu przestrzennego.

Równość szans kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami

Beneficjenci (w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) wskazali, że uwzględnieniu zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn sprzyjały **czytelna, zrozumiała dokumentacja konkursowa** oraz **bieżąca diagnoza potrzeb** wynikających z uwzględnienia zasady. Podobnie, jak w przypadku zasady zrównoważonego rozwoju, również w przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji wskazywano na **odpowiedzialność społeczną** beneficjentów oraz **chęć wsparcia społeczności lokalnej**. Wskazywano także na **cel projektu**, który determinował zastosowanie zasady. Istotnym czynnikiem, który sprzyjał uwzględnieniu zasady równości szans i niedyskryminacji było również **doświadczenie beneficjenta** związane z realizacją wcześniejszych projektów. Tożsame czynniki uwzględniano w przypadku zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Przedstawiciele organizacji działających na rzecz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami wskazali, że dla skutecznej realizacji tej zasady potrzebne jest również **zaangażowanie najbliższego otoczenia osoby z niepełnosprawnością**, uczestniczącej w projekcie.

W przypadku zasady równości płci wskazywano ponadto na **skierowanie działań związanych z ułatwieniem godzenia życia rodzinnego z życiem zawodowym w stosunku do mężczyzn**. Działanie takie sprzyjało uwzględnieniu zasady z uwagi na stereotypowo postrzeganą rolę kobiety jako opiekunki oraz osoby odpowiedzialnej za prowadzenie domu. W tym znaczeniu

promowanie wśród mężczyzn elastycznego czasu pracy oraz korzystania z urlopu ojcowskiego/tacierzyńskiego sprzyjało eliminowaniu stereotypów powiązanych z płcią.

Współpraca i partnerstwo

Odnosząc się do czynników, które pozytywnie wpłynęły na zasadę partnerstwa i współpracy w ramach realizowanych projektów beneficjenci (w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) wskazali m.in. na:

- Wcześniejszą pozytywną współpracę;
- Możliwość podziału kosztów związanych z realizacją projektu pomiędzy partnerów;
- Możliwość nawiązania współpracy, która może zaowocować w przyszłości innymi wspólnymi przedsięwzięciami;
- Wymóg konkursowy w zakresie partnerstwa.

5.9.3. BARIERY UTRUDNIAJĄCE REALIZACJĘ ZASAD HORYZONTALNYCH

Zrównoważony rozwój oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowanie ładu przestrzennego

Beneficjenci (w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) odnieśli się ponadto do pytania o czynniki utrudniające uwzględnianie każdej spośród zasad w ich projekcie. W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju wskazano na **relatywnie niewielką świadomość społeczną**. Większość beneficjentów wskazała jednak, że nie nastąpiły trudności związane z uwzględnianiem zasady. Pojawiające się głosy dotyczące trudności związanych z uwzględnieniem zasady były natomiast jednostkowe. Na **niską świadomość społeczną** oraz **utrwalone przyzwyczajenia mieszkańców** zwrócono również uwagę w odniesieniu do zasady zapobiegania zmianom klimatu i ładu przestrzennego.

Równość szans kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami

W przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji trudnością (zidentyfikowaną przez beneficjentów w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) wpływającą na uwzględnienie zasady była **bierność niektórych grup społecznych**, przede wszystkim marginalizowanych, **ich niechęć do udziału w projekcie** oraz **brak świadomości społecznej na oczekiwanym poziomie, jeśli chodzi o konieczność wsparcia niektórych grup zagrożonych marginalizacją społeczną**. Wskazywano również, że część spośród uczestników nie przekazuje informacji o posiadanych dysfunkcjach w obawie przed wykluczeniem i dyskryminacją, co z jednej strony wpływa na stopień realizacji wskaźników w ramach projektu, z drugiej zaś uniemożliwia zastosowanie rozwiązań, które w optymalny sposób byłyby dopasowane do potrzeb uczestnika (np. poprzez zastosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień). Beneficjenci zwrócili również uwagę na relatywnie niewielką

dostępność obiektów pozbawionych barier architektonicznych, w których można by było organizować wydarzenia w ramach projektów.

Odnosząc się do zasady równości płci wskazywano, że **niektóre zawody są zdominowane przez kobiety** (np. nauczyciele przedszkolni, pielęgniarki) lub mężczyzn (np. operatorzy maszyn budowlanych, mechanicy), co utrudnia uwzględnienie proporcji płciowych w ramach projektów. Wskazywano również na nadal **silne stereotypy płciowe**.

Przedstawiciele organizacji zajmujących się równością szans kobiet i mężczyzn oraz równością szans i niedyskryminacją, w tym dostępnością dla osób z niepełnosprawnościami wskazali na podobne czynniki będące barierami w uwzględnianiu zasad horyzontalnych.

Współpraca i partnerstwo

Wśród czynników negatywnie wpływających na możliwość realizacji zasady partnerstwa i współpracy wskazywano (przez beneficjentów w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) na:

- Oddalenie siedziby lidera projektu od siedziby partnera;
- Niewielkie doświadczenie partnerów w realizacji projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych;
- Niechęć ze strony potencjalnych partnerów do współpracy;
- Trudności w porozumieniu się z partnerem i znalezieniu wspólnego rozwiązania kwestii spornych.

Pomimo wskazanych trudności należy zwrócić uwagę na to, że były one incydentalne. Większość beneficjentów zaprzeczyła bowiem występowaniu trudności w odniesieniu do każdej z zasad.

5.9.4. TRUDNOŚCI I WYZWANIA ZWIĄZANE ZE WDRAŻANIEM ZASAD HORYZONTALNYCH ORAZ SPOSOBY RADZENIA SOBIE Z NIMI

Równość szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami

W przypadku **zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami** zwrócono uwagę (w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) na odgórnie określone kryteria uczestnictwa w projektach. Powodowało to, że nie istniały nieporozumienia co do możliwości udziału konkretnej osoby w projekcie – zapobiegało równocześnie faworyzowaniu bądź dyskryminowaniu pewnych grup osób. Zwrócono również uwagę na materiały informacyjne i promocyjne, które nie powielają istniejących w świadomości stereotypów oraz uwzględniały zróżnicowanie uczestników i ich potrzeb. Całość dokumentacji była również dostępna on-line, co ułatwiało skorzystanie z niej osobom z dysfunkcjami (np. poprzez możliwość wielokrotnego powracania do treści dokumentów, powiększenia czcionki itp.). Uczestnicy wskazywali na dostosowanie miejsca realizacji projektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Wskazywali również, że osoby z niepełnosprawnościami miały zapewnioną pomoc ze strony realizatorów wsparcia. Zwracali uwagę na życzliwą atmosferę, która panowała wśród realizatorów projektów, co pozwoliło im – pomimo braku poczucia własnej wartości – na postrzeganie bycia równoprawnym uczestnikiem projektu.

Równość szans kobiet i mężczyzn

W przypadku **zasady równości kobiet i mężczyzn** zwrócono uwagę (w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) na kwestie rekrutacji, które uwzględniały udział w projekcie zarówno kobiet, jak i mężczyzn. Ponadto uczestnicy projektów wskazali na to, że działania nie powielają stereotypów ani nie zawierały treści dyskryminujących daną płć w jakimkolwiek wymiarze.

Współpraca i partnerstwo

W przypadku **zasady partnerstwa i współpracy** uczestnicy projektów zwrócili uwagę na możliwość współpracy z innymi grupami projektowymi. Współpraca następowała zatem zarówno na poziomie projektowym, jak i wewnątrzprojektowym i międzyprojektowym. Ponadto, uczestnicy zwracali uwagę na możliwość bieżącego kontaktu z personelem projektu, co w ich rozumieniu wyczerpywało przesłanki do wypełniania zasady współpracy.

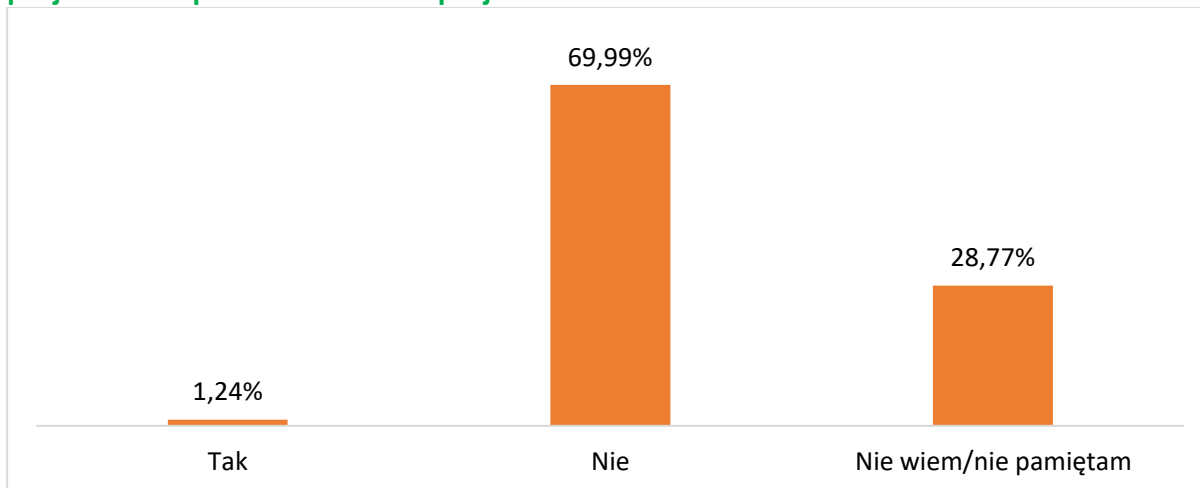
Uczestnicy zostali również poproszeni o wskazanie, czy w ramach projektu, w którym uczestniczyli, napotkali na trudności. Większość uczestników nie napotkała na trudności. Wystąpienie trudności potwierdziło jedynie 1,2% badanych. Częściej na trudności napotykali mężczyźni, niż kobiety oraz osoby z niepełnosprawnością⁵⁷. Nie obserwuje się istotnych

---

⁵⁷ Jak zauważyli uczestnicy panelu ekspertów, wynikać to może z faktu, że projekty w ramach EFS są skierowane do kobiet, jako płci postrzeganej jako dyskryminowana w życiu społeczno-zawodowym oraz do osób

różnic pomiędzy wiekiem uczestników a napotykaniami przez nich trudnościami. Należy jednak nadmienić, że największy odsetek uczestników zidentyfikował trudności w ramach PI 9i *Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie*.

Wykres 38. Występowanie trudności związanych z zasadami horyzontalnymi na poziomie projektów – opinie uczestników projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=723); treść pytania: *Czy w trakcie Pana(i) uczestnictwa w projekcie pojawiły się trudności z przestrzeganiem zasad horyzontalnych?*

Uczestnicy projektów zostali również zapytani o to, czego dotyczyły trudności, na które napotkali w trakcie uczestnictwa w projekcie. Największy odsetek badanych, który napotkał na trudności zwrócił uwagę na **brak równości w zakresie możliwości udziału w projekcie kobiet i mężczyzn (0,6%)**. Zwrócono również uwagę na brak zapewnienia uczestnictwa w projekcie osobom z niepełnosprawnościami oraz brak dostosowania efektów projektu do potrzeb takich osób. Wśród innych kwestii niż wskazane w kafeterii zwracano uwagę na brak możliwości rejestracji na wybrane szkolenie – wynikało to z dużego zainteresowania szkoleniami. Zwracano również uwagę na to, że w projektach uczestniczyły zarówno osoby z niepełnosprawnością, jak i osoby pełnosprawne. Sytuacja ta wskazana została ze strony osoby z niepełnosprawnością. Zdaniem członków zespołu badawczego, zakwalifikowanie takiej sytuacji w kategorii problemu jest po części wynikiem izolacji osób z niepełnosprawnościami oraz barier, jakie mają te osoby z nawiązywaniem kontaktów z osobami pełnosprawnymi.

z niepełnosprawnością. Bardzo niewiele jest projektów, których celem jest aktywizacja i reintegracja społeczna lub zawodowa mężczyzn. Z tego też względu mogą oni doświadczać pewnych trudności w ramach swojego uczestnictwa w projekcie (np. w ramach rekrutacji uczestników projektu).

Wykres 39. Rodzaje trudności w ramach projektów – opinie uczestników projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z uczestnikami projektów (n=11); treść pytania: *Czego dotyczyły trudności związane z przestrzeganiem zasad horyzontalnych, które pojawiły się podczas Pana(i) uczestnictwa w projekcie?*

Beneficjenci (w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębionych) wskazali ponadto, jak radzili sobie z trudnościami, które wystąpiły. Wśród rozwiązań, które sprzyjały pokonywaniu trudności wymieniono:

- Opracowywanie stosownej dokumentacji, w tym procedur;
- Bieżące nadzorowanie sytuacji w projekcie;
- Informowanie pracowników zatrudnionych do obsługi projektu o pojawiających się trudnościach oraz ustalanie wspólnych rozwiązań;
- Współpraca z opiekunem projektu;
- Korzystanie z usług zewnętrznej firmy doradczej.

Wśród czynników utrudniających uwzględnianie zasad horyzontalnych eksperci oceniający wnioski o dofinansowanie wskazali m.in. na niską świadomość wnioskodawców z zakresu zasad horyzontalnych, brak objęcia zasad diagnozą problemową przygotowywaną na potrzeby projektu, jak również na brak kreatywności i sztapowe podejście do tematyki zasad horyzontalnych. Z wypowiedzi ekspertów wynika, że wnioskodawcy radzili sobie z czynnikami utrudniającymi uwzględnianie zasad horyzontalnych na kilka sposobów. Po pierwsze – angażowali dodatkowe środki finansowe w celu uwzględnienia zasad horyzontalnych w wymaganym zakresie. W przypadku braków odpowiedniego odniesienia się do zasad horyzontalnych we wniosku o dofinansowanie, dokumentacja kierowana była do tzn. trybu negocjacji, w którym wnioskodawcy otrzymywali możliwość złożenia wyjaśnień i uzupełnień w zakresie odniesienia się do zasad horyzontalnych. Ostatnim sposobem było określanie neutralności projektu w sytuacji, gdy wnioskodawcy nie potrafili uzasadnić

pozytywnego wpływu projektu na daną zasadę, co pozwalało na uniknięcie błędów we wniosku o dofinansowanie i uzyskanie pozytywnej oceny w zakresie wpływu projektu na zasady horyzontalne.

Zdaniem przedstawicieli organizacji zajmujących się równością szans kobiet i mężczyzn oraz równością szans i niedyskryminacją (w tym dostępnością dla osób z niepełnosprawnościami) wystąpienie czynników, które sprzyjają realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji zależy m.in. od:

- postawy obywateli, ich otwartości na zmianę;
- zaangażowania otoczenia osób z niepełnosprawnością;
- stanu wiedzy i świadomości społeczności lokalnych;
- czynników ekonomicznych;
- obciążeń administracyjnych.

Zdaniem przedstawicieli instytucji systemu realizacji Programu największe trudności stanowił właściwy opis zasady równości szans i niedyskryminacji, co zauważalne było przede wszystkim na początku perspektywy finansowej 2014-2020. Duży odsetek projektów, które były odrzucane z tej przyczyny, spowodował, że przedstawiciele Instytucji Zarządzającej zdecydowali o wprowadzeniu zmiany, polegającej na możliwości dokonania wyjaśnień i uzupełnień w związku z zasadami horyzontalnymi.

Należy jednak wskazać, że zdaniem przedstawicieli instytucji realizujących Program, zasady horyzontalne są przez wnioskodawców traktowane jako przymus, wymóg biurokratyczny. Wnioskodawcy nie znajdowali dla poszczególnych zasad horyzontalnych odzwierciedlenia w planowanym projekcie. Błędy, które początkowo się pojawiały, dotyczyły braku uwzględnienia wskaźników w podziale na płeć, braku zapisów dotyczących tego, w jaki sposób zasady horyzontalne zostaną zapewnione oraz prezentowania danych statystycznych niespójnych z wyciąganymi wnioskami dotyczącymi sytuacji osób z niepełnosprawnością, kobiet i mężczyzn.

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu wskazali, że w przypadku projektów infrastrukturalnych (współfinansowanych z EFRR) największe trudności w opisie zasad horyzontalnych dotyczą równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, równości szans kobiet i mężczyzn oraz partnerstwa i współpracy. Taki stan rzeczy w dużej mierze wynika z przeświadczenia wnioskodawców o pozytywnym wpływie ich projektu na realizację tychże zasad, w sytuacjach w których powinni wskazać na jego neutralny wpływ. Wnioskodawcy próbują przekonać wówczas (za pośrednictwem zapisów we wniosku o dofinansowanie), że projekt infrastrukturalny ma pozytywny wpływ np. na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, wskazując jednak jedynie na szeroki dostęp do projektowanej infrastruktury. Brakuje więc wśród wnioskodawców świadomości, że zapewnienie zasad

uniwersalnego projektowania w projekcie infrastrukturalnym nie jest wystarczające, do zapewnienia pozytywnego wpływu projektu na realizację zasad horyzontalnych (brak indywidualnych rozwiązań, które pozwoliłyby na korzystanie przez daną grupę społeczną - szczególnie osoby z niepełnosprawnościami, z projektowanej infrastruktury). W przypadku projektów wdrażanych ze środków EFS problematyczny dla wnioskodawców jest opis zasad zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i zapewnienia ładu przestrzennego (wnioskodawcy często byli zdania, że projekty o charakterze „miękkim” nie mają wpływu na te zasady).

Przedstawiciele uczestniczący w panelu ekspertów zwrócili uwagę, że barierą w uwzględnianiu zasad horyzontalnych może być **konieczność uwzględnienia Wykazu dopuszczalnych stawek dla towarów i usług**. Poprzez konieczność uwzględnienia tego czynnika możliwość zastosowania najlepszych rozwiązań jest ograniczona. Najlepsze rozwiązania charakteryzują się bowiem wysoką kosztochłonnością. Na etapie oceny wniosku o dofinansowanie zastosowanie rozwiązań, które cechują się wyższym kosztem, niż opisane w ww. wykazie może być zakwestionowana przez członków KOP, co spowoduje odrzucenie lub zmniejszenie punktacji danego wniosku. Z tego względu przedstawiciele ekspertów uczestniczących w panelu wskazywali, że zasadne byłoby zniesienie wykazu dopuszczalnych stawek dla towarów i usług. Członkowie zespołu badawczego stoją na stanowisku, że sam wykaz jest elementem pozytywnie oddziałującym na oszczędność działań podejmowanych w ramach projektów. Zaleca się jednak, by członkowie KOP z większą uwagą podchodzili do oceny wniosków, przede wszystkim tych, w których występują odstępstwa od wykazu. Dzięki takiemu elastycznemu podejściu nie będzie konieczności rezygnacji z wykazu, zaś w przypadku wystąpienia odstępstw przypadki zastosowania bardziej kosztochłonnych rozwiązań będą szczegółowo analizowane pod kątem zasadności poniesienia wydatku (przy czym warto zauważyć, że wnioskodawcę obowiązuje sporządzenie szczegółowego uzasadnienia poziomu proponowanych kosztów, nawet w sytuacji zastosowania dopuszczalnych stawek dla towarów i usług, tj. niewykraczających poza ww. wykaz).

5.9.5. PODSUMOWANIE⁵⁸

Uwzględnienie zasad horyzontalnych w ramach Programu i projektów generowało niewielkie obciążenie administracyjne. Potwierdzili to zarówno przedstawiciele instytucji realizacji Programu, jak też beneficjenci wsparcia. Jednocześnie wskazali na szereg czynników, które

⁵⁸ W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytania badawcze: 4. Jakie czynniki przyczyniają się do realizacji zasad horyzontalnych, a jakie bariery utrudniają realizację przedmiotowych zasad? 12. Jakie trudności i wyzwania związane ze wdrażaniem zasad horyzontalnych napotykają podmioty zarządzające i wdrażające RPOWP 2014-2020 (IZ, IP, beneficjenci)? Jak sobie z nimi radzą? 23. Jakie było obciążenie administracyjne związane z realizacją działań dotyczących wdrażania zasad horyzontalnych (ze szczególnym uwzględnieniem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn) na poziomie programu i projektów w stosunku do osiągniętych efektów? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: skuteczność, trafność, użyteczność, efektywność.

sprzyjały uwzględnieniu zasad horyzontalnych w projektach, przy czym należy zwrócić uwagę na zwiększenie świadomości na temat zasadności wdrażania tych zasad przez społeczność lokalną jako na główny czynnik sprzyjający realizacji zasad.

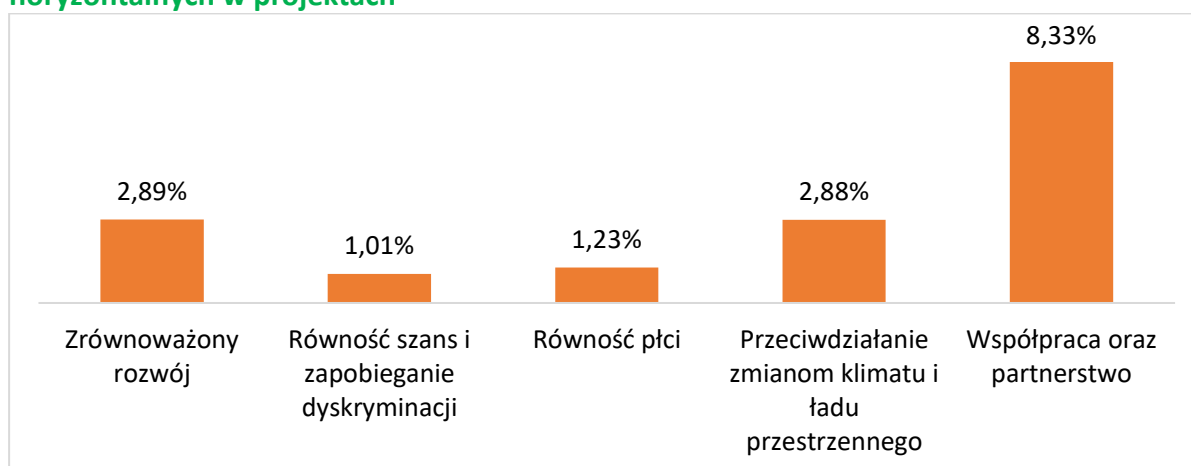
5.10. MODELOWE DZIAŁANIA W ZAKRESIE UWZGLĘDNIANIA ZASAD HORYZONTALNYCH

5.10.1. DZIAŁANIA WARTE KONTYNUACJI W RAMACH PRZYSZŁEJ PERSPEKTYWY FINANSOWEJ

Beneficjenci zostali również poproszeni o odniesienie się do tego, czy w ich projektach należałoby zapewnić jakieś dodatkowe rozwiązania/działania mające na celu ułatwienie realizacji zasad horyzontalnych. W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju stwierdziło tak jedynie 2,9% beneficjentów. Wskazywali tak beneficjenci realizujący projekty w ramach OP 1, 3, 5, 8 i 9, przy czym największy odsetek beneficjentów oczekujących dodatkowych rozwiązań występował w ramach OP 9 (8%). Beneficjenci wskazywali, że oczekiwane przez nich rozwiązania obejmują w zakresie zasady zrównoważonego rozwoju:

- Przejście z formy papierowej wniosku o dofinansowanie na wersję elektroniczną;
- Opracowanie katalogu dobrych praktyk;
- Mocniejsze umocowanie zasady zrównoważonego rozwoju we wskaźnikach projektowych;
- Zwiększenie nacisku na działania edukacyjne, przyczyniające się do zmiany sposobu myślenia społeczności.

Wykres 40. Odsetek beneficjentów twierdzących, że należy zapewnić dodatkowe rozwiązania/działania mające na celu ułatwienie realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych w projektach

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: Czy Pana(i) zdaniem należy zapewnić jakieś dodatkowe rozwiązania/działania mające na celu ułatwienie realizacji wymienionych poniżej zasad horyzontalnych w projektach? – odsetek wskazań odpowiedzi „tak”.

W przypadku zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji dodatkowych działań oczekiwał średnio jedynie 1% beneficjentów – przede wszystkim wdrażających projekty w ramach OP 9 (2,1%). Poza tym na konieczność podjęcia takich działań wskazywali

beneficjenci OP 3, 5 i 8. Dodatkowych działań w odniesieniu do zasady równości płci oczekiwali średnio 1,2% beneficjentów – wdrażających projekty w ramach OP 3, 5, 8 i 9. Odnosząc się do zasady przeciwdziałania zmianom klimatu i ładu przestrzennego należy wskazać, że dodatkowych działań oczekuje aż 22,2% beneficjentów wdrażających projekty w ramach OP 9 oraz 9,1% beneficjentów wdrażających projekty w ramach OP 1. Poza tym niewielki odsetek beneficjentów oczekujących dodatkowych działań w tym zakresie występował w ramach OP 3, 5 oraz 8. Biorąc pod uwagę zasadę współpracy oraz partnerstwa należy wskazać, że aż 11,1% beneficjentów wdrażających projekty w ramach OP 10 oczekuje dodatkowych działań. Ponadto odnotowano niewielki odsetek wskazań, że potrzebne są dodatkowe działania w ramach OP 4 (4,7%) oraz 9 (1,8%). W odniesieniu do zasady współpracy i partnerstwa beneficjenci wskazali, że oczekują premiowania na etapie oceny wniosku o dofinansowanie projektów multipartnerskich (obejmujących co najmniej 3 podmioty).

Uczestnicy wskazali, że w ich opinii należy kontynuować uwzględnianie zasad horyzontalnych w ramach projektów. Zwrócili uwagę na wszystkie zasady horyzontalne, przy czym najsilniej została przez nich zaakcentowana zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy projektów wskazywali, że zasadę tę należy kontynuować również w odniesieniu do zapewnienia równości szans i niedyskryminacji seniorów, osób innych narodowości oraz o innym kolorze skóry, a także homoseksualnych. Badani nie dostrzegli natomiast działań, z których można byłoby zrezygnować w przyszłości bez szkody dla zasad horyzontalnych.

Eksperti oceniający wnioski, uczestniczący w wywiadach pogłębionych, nie sugerowali zmian w zakresie samych zasad horyzontalnych realizowanych w ramach przyszłej perspektywy finansowej. Zdaniem ekspertów należy kontynuować realizowanie wszystkich zasad, ponieważ wciąż należy podejmować działania nakierowane na podnoszenie świadomości społeczności lokalnych w tych obszarach. Szczególnie mocno podkreślano kwestie dotyczące zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, jak również zasad zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałania zmianom klimatu i zapewnienia ładu przestrzennego.

Wątpliwości ekspertów dotyczyły standardów dostępności wprowadzonych w ramach zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji. W ich opinii obszerność tych zagadnień może być przytłaczająca dla wielu potencjalnych beneficjentów. Podkreślono jednak, że standardy powinny być realizowane, jednak należałoby wprowadzić zmianę w zakresie usytuowania informacji na ich temat we wniosku o dofinansowanie. Zmiana miałaby także dotyczyć sposobu opisu zastosowania standardów dostępności, który jest za mało klarowny dla wielu projektodawców.

Jako przykład działania, które należy kontynuować, eksperci oceniający wnioski o dofinansowanie wskazali zastosowanie wymogu opisów, tj. odniesienie się do każdej

zasady przez odpowiednie treści w ramach wniosku o dofinansowanie i egzekwowanie poprawności opisu na etapie oceny merytorycznej. Należy jednak wskazać, że działanie takie byłoby nadmiernym obciążeniem wnioskodawców. Spowodowałyby również dużo wyższe obciążenia na etapie oceny wniosków o dofinansowanie. Dlatego też, bardziej zasadnym rozwiązaniem wydaje się **utworzenie katalogu typów projektów, które powinny w sposób bezwzględny odnosić się pozytywnie do poszczególnych zasad horyzontalnych oraz takich, które z założenia będą neutralne względem poszczególnych zasad horyzontalnych.** **Rozwiązanie takie zostało poparte przez przedstawicieli instytucji systemu realizacji Programu uczestniczących w wywiadach pogłębionych.** Wprowadzenie katalogu typów projektów, które z uwagi na swój charakter są neutralne wobec poszczególnych zasad horyzontalnych spowodowałyby, że wnioskodawcy zaprzestaliby usilnego uzasadniania, iż planowany przez nich do realizacji projekt wpisuje się w sposób pozytywny w daną zasadę. Stanowiłoby to zarówno uproszczenie administracyjne dla wnioskodawców, jak również wpłynęłoby na sprawniejszy proces oceny wniosku o dofinansowanie. Jednocześnie, **zasadne byłoby premiowanie pozytywnego wpisywania się projektu w zasadę horyzontalną w sytuacji, gdy dany typ projektu będzie znajdował się w katalogu typów przedsięwzięć, które z założenia są neutralne wobec danej zasady.** Kwestię tę podnieśli też przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za realizację Programu oraz członkowie KM RPOWP 2014-2020 uczestniczący w wywiadach pogłębionych przeprowadzanych na potrzeby sporządzenia niniejszego dokumentu.

Eksperti wskazywali również na konieczność ciągłego podnoszenia wiedzy i świadomości beneficjentów i wnioskodawców w zakresie zasad horyzontalnych poprzez organizację działań informacyjnych, promocyjnych i szkoleniowych.

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu wskazali, że dobrym rozwiązaniem, ułatwiającym wnioskodawcom oraz beneficjentom uwzględnianie zasad horyzontalnych w ramach projektów jest upraszczanie zapisów aktów prawnych oraz przedstawianie wymogów przewidzianych przepisami prawa w prostszej, bardziej zrozumiałej formie. Wskazano ponadto, że duże znaczenie miały **przewodniki po kryteriach**, które ułatwiały wnioskodawcom zrozumienie oraz właściwe uwzględnienie zasad horyzontalnych w projekcie. Również w opinii członków zespołu badawczego działania z tego zakresu należy uznać za zasadne.

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu wskazali, że za dobrą praktykę należy wskazać **współpracę z organizacjami** działającymi w zakresie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn. W ramach tej współpracy osoby z tych organizacji uczestniczyły w organizacji wydarzeń (konferencji, seminariów, spotkań) poprzez świadczenie usług tłumaczenia treści na język migowy. **Działanie takie wzmacnia dostępność działań w ramach Programu dla osób z niepełnosprawnościami, ale również promuje sam Program jako**

przyjazny i otwarty na osoby z niepełnosprawnościami. Dodatkowo przyczynia się do wzmocnienia zasady partnerstwa i współpracy oraz promuje działalność organizacji współpracujących z IZ oraz IP. Daje to też dobry przykład beneficjentom w zakresie tego, jak należy rozumieć i wdrażać zasady horyzontalne w ramach realizowanych przez nich projektów. Z tego względu współpracę tę należy kontynuować tak na poziomie programowym, jak i projektowym.

W ramach przyszłej perspektywy finansowej warto zwrócić m.in. na **plany przeprowadzenia audytu dostępności architektonicznej pomieszczeń instytucji pośredniczącej**, na co zwrócili uwagę przedstawiciele IP WUP w trakcie wywiadów pogłębionych. **Działanie takie stanowiłoby dobry przykład dla beneficjentów oraz wnioskodawców w zakresie postrzegania i realizacji zasady. Pozwoliłoby to również na nabycie przez przedstawicieli instytucji systemu realizacji Programu pogłębionej wiedzy, która byłaby przydatna w ramach przyszłej perspektywy finansowej, m.in. do opracowania dokumentacji programowej.**

Przedstawiciele instytucji systemu realizacji Programu, jak również członkowie KM RPOWP 2014-2020 uczestniczący w wywiadach pogłębionych wskazali, że utworzenie jednego, zbiorczego dokumentu prezentującego przepisy dotyczące zasad horyzontalnych oraz sposoby wdrażania zasad w poszczególnych projektach pozwoliłaby na zwiększenie jakości ujmowania zasad w Programie. Pozwoliłaby na poszerzenie wiedzy wnioskodawców, a przez to – na lepsze ujęcie poszczególnych zasad w przygotowywanym przedsięwzięciu. O zdanie w tej kwestii zostali również zapytani beneficjenci w trakcie wywiadów pogłębionych. Stwierdzili jednak, że dokument taki byłby bardzo obszerny oraz cechowałby się dość ogólnym charakterem, co nie sprzyjałoby lepszemu uwzględnianiu zasad horyzontalnych, niż obecnie. Bardziej zasadne w odczuciu beneficjentów byłoby opracowanie zbioru (katalogu) dobrych praktyk dotyczących zasad horyzontalnych). Z tego też względu zasadne jest:

- Kontynuowanie prac nad przewodnikami po zasadach horyzontalnych;
- Opracowanie książki dobrych praktyk dotyczących zasad horyzontalnych w ramach Programu;
- Opracowanie katalogu typów projektów, które obligatoryjnie powinny wpisywać się pozytywnie w poszczególne zasady horyzontalne oraz tych, które z założenia są neutralne wobec poszczególnych zasad.

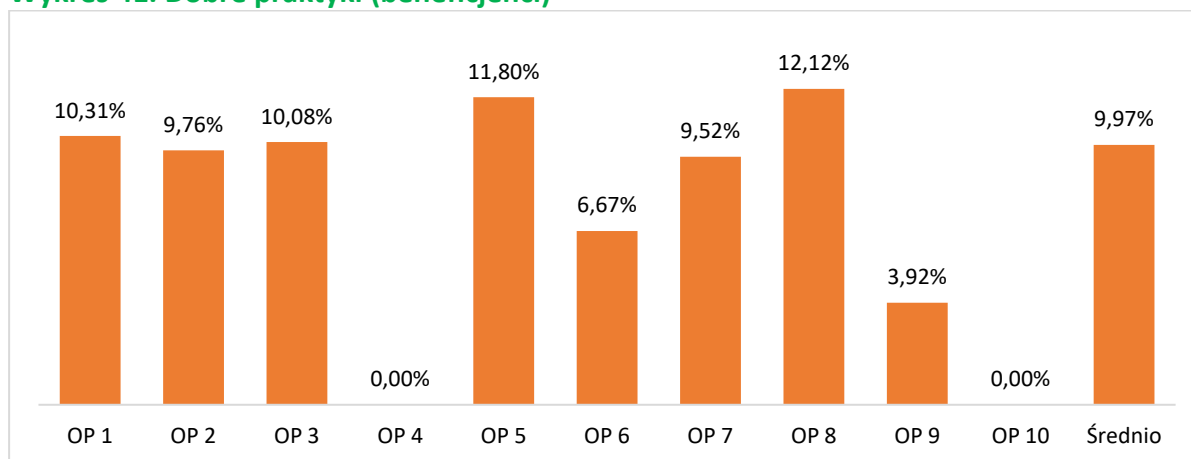
W kwestii działań, które należy kontynuować, wypowiedzieli się również uczestnicy projektów w ramach wywiadów pogłębionych. Działaniami z zakresu równości szans i niedyskryminacji, które zdaniem respondentów należałoby kontynuować są kursy i szkolenia oraz doradztwo zawodowe, dzięki którym uczestnicy, w tym osoby niepełnosprawne, mogą się zaktywizować, zarówno społecznie, jak i zawodowo, dzięki

czemu nie czują się wykluczone. Podkreślono jednak, że wszystkie formy pomocy oferowane w ramach projektów są potrzebne i powinny być kontynuowane.

5.10.2. DOBRE PRAKTYKI DOTYCZĄCE REALIZACJI ZASAD HORYZONTALNYCH W RAMACH PROJEKTÓW

Beneficjenci zostali zapytani o to, czy w ramach realizowanego projektu wystąpiły jakieś działania, które można by było uznać za dobrą praktykę. Średnio działania takie dostrzegali co dziesiąty beneficjent, przy czym najwięcej beneficjentów dostrzegło takie praktyki w ramach OP 1, 3, 5 oraz 8.

Wykres 41. Dobre praktyki (beneficjenci)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z beneficjentami (n=642); treść pytania: Czy Pana(i) zdaniem należy zapewnić jakieś dodatkowe rozwiązania/działania mające na celu ułatwienie Czy jakieś działania realizowane w Pana(i) projekcie w ramach zasad horyzontalnych mógłby/mogłaby wskazać Pan(i) jako dobrą praktykę?

Beneficjenci wskazali ponadto, że działania takie polegają m.in. na:

- **Angażowaniu kobiet do zawodów zwyczajowo uznawanych za typowo męskie** (np. operator koparko-ładowarki) lub mężczyzn do zawodów uznawanych za typowo damskie (np. opiekun dziecięcy);
- **Doposażaniu w innowacyjne i nowoczesne sprzęty bazy techniczno-dydaktycznej służącej do praktycznej nauki zawodu**, co przyczynia się do wysokiej jakości edukacji i nabycia kompetencji zawodowych związanych z kierunkiem kształcenia oraz ma pozytywny wpływ na wyrównanie szans edukacyjnych młodzieży z obszarów wiejskich i zagrożonych wykluczeniem;
- **Współpracy z lokalnym środowiskiem** pracodawców, dzięki której uczniowie odbywają praktyki zawodowe i staże w wiodących przedsiębiorstwach i instytucjach rynku regionalnego;
- **Kontrolowaniu przekształceń krajobrazu objętego różnymi formami ochrony przyrody;**

- **Nawiązaniu współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami** działającymi w środowisku lokalnym by kompleksowo wesprzeć uczestników projektu;
- **Wysztalceniu postaw, które można przenieść na dalsze pole edukacji;**
- **Angażowaniu lokalnej społeczności** w powstanie treści do tabliczek informacyjnych. Działania takie mają pozytywny charakter na budowanie wspólnoty oraz dawanie szans na rozwój społeczny wszystkich mieszkańców;
- **Wybieraniu pod inwestycje w pierwszej kolejności terenów zdegradowanych,** inwestycje typu *brownfield*.

Spośród dobrych praktyk wskazanych przez beneficjentów uczestniczących w badaniach na potrzeby przeprowadzenia *case studies* należy wymienić:

W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju:

- Pozostawienie przez beneficjenta mieszkańcom (odbiorcom projektu) możliwości wyboru wykonawcy instalacji fotowoltaicznych. Beneficjent pozyskał informację na temat przedsiębiorstw zajmujących się takim montażem, po czym zorganizował spotkania informacyjne z przedstawicielami poszczególnych Wykonawców. Każdy z mieszkańców mógł samodzielnie zdecydować, czy bardziej istotny jest dla niego koszt wykonania, czy też inne kwestie (np. okres gwarancji). Dzięki zastosowaniu takiego rozwiązania zapewniono mieszkańcom partycypację w wyborze rozwiązania, z którego będą korzystać. Rozwiązanie to miało również swój wymiar psychologiczny – wdrażany projekt stał się dla lokalnej społeczności istotny, gdyż stali się po części decydentami wdrażanych przedsięwzięć.
- Wdrożenie innowacyjnego rozwiązania pozwalającego na diagnostykę i wczesne wykrywanie chorób nowotworowych. Realizowany projekt oddziaływał tym samym na zasadę zrównoważonego rozwoju na wielu polach:
  - W aspekcie środowiskowym – poprzez zmniejszenie emisji szkodliwych substancji do atmosfery, a tym samym zmniejszenie presji działalności człowieka na środowisko naturalne;
  - W aspekcie ekonomicznym (gospodarczym) – poprzez oszczędności wygenerowane w wyniku zastosowania innowacyjnego, energooszczędnego rozwiązania diagnostycznego;
  - W aspekcie społecznym – poprzez oddziaływanie na zdrowie publiczne i umożliwienie dostępu do badań diagnostycznych mających na celu wczesne wykrywanie chorób nowotworowych.

W przypadku zasady przeciwdziałania zmianom klimatu i zachowania ładu przestrzennego:

- Przeprowadzenie w trakcie opracowywania studium wykonalności analizy wrażliwości przystosowania produktów projektu do funkcjonowania w rzeczywistości narażonej na zmianę klimatu i klęski żywiołowe.

- Uwzględnienie w projekcie rozwiązań dostosowanych do występujących zmian klimatu w zakresie związanym ze środowiskiem.
- Realizacja kompleksowych działań przyczyniających się do zmian w budynku administracji publicznej objętym projektem. Wydatki w ramach projektu zostały poczynione na termomodernizację budynku, zaś w ramach własnych środków beneficjent zdecydował się na dostosowanie budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Tym samym poprzez realizację projektu przyczyniono się do pozytywnego oddziaływania na więcej niż jedną zasadę horyzontalną.

W przypadku zasady równości szans kobiet i mężczyzn

- Brak stosowania ograniczeń w zakresie doboru tematyki kursów przez uczestników, tj. brak rozgraniczenia na zawody „męskie” bądź „żeńskie”.

W przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnością:

- Realizacja projektu w budynku pozbawionym barier architektonicznych oraz w czasie odpowiadającym uczestnikom.
- Współpraca na poziomie projektu z pracownikami socjalnymi. Osoby będące odbiorcami projektu bardzo trudno zmobilizować do zmiany swojej sytuacji życiowej. Często są one bierne, zaś odpowiedzialność za swoją sytuację życiową przenoszą na inne osoby. W tym kontekście istotne jest zaangażowanie pracowników socjalnych, którzy znają sytuację życiową poszczególnych osób oraz mogą wpłynąć na nie i zmobilizować do korzystania ze wsparcia.
- Organizacja spotkań informacyjnych z uczniami oraz z nauczycielami szkoły, w której był realizowany projekt. W spotkaniu mogli uczestniczyć wszyscy zainteresowani niezależnie od tego, czy zostali zakwalifikowani do udziału w projekcie, czy też nie. Pozwoliło to wszystkim osobom pozyskać wiedzę dotyczącą założeń projektu, w tym zasad horyzontalnych.

W przypadku zasady współpracy i partnerstwa:

- Zaangażowanie w realizację projektu innych podmiotów. Zaangażowanie to następowało począwszy od etapu projektowania przedsięwzięcia. Współpraca beneficjenta, realizatora projektu, Lokalnej Grupy Działania Szlak Tatarski oraz podmiotów prywatnych pozwoliło na dogłębną diagnozę potrzeb placówki realizującej projekt. Tym samym budżet był doszacowany, zaś wszystkie istotne elementy wyposażenia zostały ujęte we wniosku o dofinansowanie, a następnie zakupione w ramach projektu. Współdecydowanie w ramach projektu przełożyło się na wzrost zaufania poszczególnych podmiotów zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia.

Przedstawiciele organizacji działających na rzecz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn wskazali, że za dobrą praktykę należy uznać również angażowanie osób z niepełnosprawnością w skład zespołów realizujących działania projektowe jako specjalistów, doradców, konsultantów. Takie działanie pozwala na aktywizowanie i włączanie osób z niepełnosprawnością do realizacji przedsięwzięć, ale również stanowi wartość dodaną dla współpracujących z tą osobą – daje to możliwość dogłębnego zrozumienia sytuacji osób, które są zagrożone dyskryminacją w swoim środowisku.

5.10.3. PODSUMOWANIE⁵⁹

Uwzględnienie zasad horyzontalnych jest na tyle ważne, że większość badanych przedstawicieli instytucji systemu realizacji Programu, beneficjentów oraz uczestników uznała za zasadne kontynuację ich wdrażania w przyszłej perspektywie finansowej (lata 2021-2027). W ramach realizowanych projektów generowane są również liczne dobre praktyki. Ich wartość jest zwiększana poprzez stosowanie rozwiązań oddziałujących pozytywnie jednocześnie na wiele zasad horyzontalnych oraz wiele grup docelowych. Pozwala to na uzyskanie wymiernych efektów przez wdrażane projekty. Z tej przyczyny, zidentyfikowane dobre praktyki powinny stanowić element rekomendowanej do stworzenia książki dobrych praktyk, gdyż z uwagi na swoje oddziaływanie i unikatowość zasługują na wyróżnienie, promowanie i powielanie.

---

⁵⁹ W rozdziale uzyskano odpowiedź na pytania badawcze: 5. Czy w odniesieniu do projektów służących realizacji zasad horyzontalnych można wskazać dobre praktyki? Jeśli tak, to jakie? 24. Jakie działania, w kontekście wyrównywania szans, należałoby kontynuować, a z których zrezygnować w nowej perspektywie finansowej 2021-2027? Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w rozdziale: trafność, użyteczność, efektywność.

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA

6. Wnioski i rekomendacje

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
1.	Dostęp do informacji w zakresie zasad horyzontalnych jest łatwy, jednak wnioskodawcy nie wykorzystują informacji, które mają szansę zdobyć, by lepiej realizować te zasady w swoim projekcie. Zasady horyzontalne są traktowane formalnie, jako element, który musi znaleźć się we wniosku	Zaleca się stworzenie księgi dobrych praktyk dotyczących zasad horyzontalnych, które są wdrażane w ramach projektów współfinansowanych z Programu.	IZ RPOWP	Należy ramach przyszłej perspektywy finansowej przeprowadzić prace zmierzające do wyodrębnienia, skatalogowania oraz zaprezentowania w formie księgi dobrych praktyk dotyczących zasad horyzontalnych, które są	IV kwartał 2021 r.	Programowa, operacyjna	Polityki horyzontalne	RPOWP 2014-2020

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	o dofinansowanie, jednak nie dostrzegają przełożenia zasad na projekty (s. 35-36, 48).			wdrażane przez beneficjentów. Działanie takie będzie służyło zarówno promocji Programu, jak i poszczególnych projektów. Będzie również pogłębiało wiedzę wnioskodawców w zakresie zasad horyzontalnych i ich praktycznego uwzględnienia w projektach. Może to również stanowić				

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
				inspirację dla wnioskodawców w zakresie tego, w jaki sposób dokonać modyfikacji w realizowanym projekcie, realizując zasady horyzontalne.				
2.	Zauważalna jest mała liczba szkoleń i spotkań informacyjnych poświęconych zasadom horyzontalnym. Jednocześnie, należy zwrócić uwagę na ograniczoną wiedzę beneficjentów	Zaleca się intensyfikację działań szkoleniowych i informacyjno-promocyjnych poświęconych zasadom horyzontalnym, skierowanym do wnioskodawców.	IZ RPOWP	W ramach przyszłej perspektywy finansowej zaleca się kontynuację działań szkoleniowych oraz ich intensyfikację. Należy przyjąć	IV kwartał 2021 r.	Programowa, operacyjna	Polityki horyzontalne	RPOWP 2014-2020

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	i wnioskodawców w zakresie uwzględnienia zasad horyzontalnych w ramach wdrażanego/planowanego projektu. Zasady te są traktowane przez część wnioskodawców jako element zbędny, który nie jest powiązany z realizowanym projektem (s. 51, 53-54, 65).			formę warsztatową, która, z uwagi na swój praktyczny charakter, może przynieść większe efekty, niż szkolenia teoretyczne.				
3.	Stosowane obecnie wskaźniki programowe pozwalają na	Zalecane jest zastosowanie wskaźników, które pozwolą na	IZ RPOWP	Podczas przygotowań do kolejnej perspektywy	IV kwartał 2022 r.	Programowa, operacyjna	Polityki horyzontalne	RPOWP 2014-2020

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	skuteczne monitorowanie sytuacji osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnością oraz kobiet i mężczyzn. W przypadku niektórych grup (np. osób powyżej 50 r.ż.) pozwalają jednak jedynie na monitorowanie liczby osób objętych wsparciem, bez możliwości zaobserwowania zmiany, którą	monitorowanie zmian sytuacji osób znajdujących się w szczególnej sytuacji (kobiet powracających na rynek pracy po przerwie związanej z macierzyństwem, rodziców samotnie wychowujących dzieci, osób po 50 r.ż.), w tym osób należących do grup narażonych na dyskryminację. Zastosowanie		finansowej (w ramach konsultowania WLWK) należy wziąć pod uwagę możliwość monitorowania zmian w sytuacji osób znajdujących się w szczególnej sytuacji, w tym należących do grup narażonych na dyskryminację. Powinno się to odbywać na poziomie wskaźników				

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	projekty przyniosły w życiu uczestników (s. 45, 51).	wskaźników odnoszących się do sytuacji takich osób pozwoli na modyfikację takich elementów kształtujących kierunki interwencji, jak kryteria oceny projektów – co będzie zależne od osiągniętych w ramach projektów efektów.		horyzontalnych, dla OP wdrażanych w ramach EFS. Pozwoli to na zbadanie rzeczywistego wpływu projektów, a nie tylko liczby osób objętych wsparciem. Zastosowanie wskaźnika powinno być opatrzone zastosowaniem określonej metodologii pomiaru wskaźnika.				

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
4.	Bardzo duży odsetek beneficjentów, którzy zaprzeczyli temu, by otrzymywali informacje na temat zasad horyzontalnych, dotyczył osi, w których wdrażany jest instrument RLKS, w ramach którego koordynacja leżała po stronie Lokalnych Grup Działania. Uzyskane wyniki sugerują zatem konieczność położenia większego nacisku na działalność	Zaleca się uzupełnienie zapisów regulaminów konkursu (bądź „Wezwania do złożenia wniosku o dofinansowanie projektu” w zakresie działań skierowanych do LGD odnośnie realizacji zasad horyzontalnych. Dotychczasowe zapisy warto bowiem uzupełnić o zalecenia w zakresie potrzeby	IZ RPOWP	Uzupełnienie zapisów dokumentacji konkursowej w zakresie działań skierowanych do LGD odnośnie realizacji zasad horyzontalnych. Dotychczasowe zapisy należy uzupełnić o zalecenia w zakresie potrzeby przekazywania beneficjentom informacji dot. zasad horyzontalnych.	IV kwartał 2021 r.	Programowa, operacyjna	Polityki horyzontalne	RPOWP 2014-2020

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	informacyjną i edukacyjną kierowaną do przedstawicieli Lokalnych Grup Działania (s. 48).	przekazywania beneficjentom informacji dot. zasad horyzontalnych.						
5.	Za dobrą praktykę na poziomie programowym należy uznać współpracę z organizacjami działającymi w zakresie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet	Zaleca się, w miarę możliwości, prowadzenie współpracy z organizacjami działającymi na rzecz równości szans i niedyskryminacji i w ramach działań prowadzonych przez instytucje w systemie	IZ RPOWP IP RPOWP	Współpraca stanowiłaby dobry przykład dla beneficjentów oraz wnioskodawców w zakresie postrzegania i realizacji zasady. Pozwoliłoby to również na nabycie przez przedstawicieli	IV kwartał 2021 r.	Programowa, operacyjna	Polityki horyzontalne	RPOWP 2014-2020

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	<p>i mężczyzn.</p> <p>W ramach tej współpracy osoby z tych organizacji uczestniczyły w organizacji wydarzeń (konferencji, seminariów, spotkań) poprzez świadczenie usług tłumaczenia treści na język migowy.</p> <p>Działanie takie wzmacnia dostępność działań w ramach Programu dla osób z niepełnosprawnościami, ale również promuje sam</p>	<p>realizacji Programu.</p>		<p>instytucji systemu realizacji Programu pogłębionej wiedzy, która byłaby przydatna w ramach przyszłej perspektywy finansowej, m.in. do opracowania dokumentacji programowej.</p>				

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	<p>Program jako przyjazny i otwarty na osoby z niepełnosprawnościami. Dodatkowo przyczynia się do wzmocnienia zasady partnerstwa i współpracy oraz promuje działalność organizacji współpracujących z IZ oraz IP. Daje to też dobry przykład beneficjentom w zakresie tego, jak należy rozumieć i wdrażać zasady horyzontalne w ramach realizowanych przez</p>							

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	nich projektów. Z tego względu współpracę tę należy kontynuować tak na poziomie programowym, jak i projektowym (s. 128 - 130).							

7. Spis elementów graficznych

7.1. SPIS TABEL

Tabela 1. Struktura próby badawczej – beneficjenci	22
Tabela 2. Struktura próby badawczej – pełnoletni uczestnicy projektów	23
Tabela 3. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości płci	39
Tabela 4. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźniki dotyczące osób z niepełnosprawnościami	40
Tabela 5. Wskaźnik sprzyjający monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźnik dotyczący osób powyżej 50 roku życia	41
Tabela 6. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźniki dotyczące osób bezrobotnych lub biernych zawodowo	42
Tabela 7. Wskaźnik sprzyjający monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźnik dotyczący osób o niskich kwalifikacjach	42
Tabela 8. Wskaźnik sprzyjający monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźnik dotyczący osób pracujących, będących w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy	42
Tabela 9. Wskaźnik sprzyjający monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźnik dotyczący osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka	43
Tabela 10. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźniki dotyczące osób wchodzących na rynek pracy	43
Tabela 11. Lista wskaźników sprzyjających monitorowaniu zasady równości szans i niedyskryminacji – wskaźniki dotyczące osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	44
Tabela 12. Wykaz priorytetów inwestycyjnych, w ramach których stosowane są wskaźniki monitorujące sytuację poszczególnych grup osób	46
Tabela 13. Projekty finansowane ze środków EFRR neutralne wobec zasady równości szans kobiet i mężczyzn w podziale na osie priorytetowe	56
Tabela 14. Projekty finansowane ze środków EFRR neutralne wobec zasady równości szans kobiet i mężczyzn w podziale na działania i poddziałania	57
Tabela 15. Alokacja przeznaczona na wdrażanie ZIT w podziale na Działania i Priorytety Inwestycyjne [w EUR]	68

Tabela 16. Sposoby uwzględnienia poszczególnych standardów dostępności we wnioskach o dofinansowanie projektów	91
--	----

7.2. SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Odsetek beneficjentów deklarujących otrzymywanie informacji dotyczących zasad horyzontalnych w ramach RPOWP 2014-2020	48
Wykres 2. Źródła wiedzy beneficjentów na temat zasad horyzontalnych	49
Wykres 3. Ocena zapisów dotyczących stosowania zasad horyzontalnych zawartych w dokumentacji konkursowej oraz Wytycznych [średnie oceny beneficjentów].....	50
Wykres 4. Odsetek projektów o pozytywnym i neutralnym oddziaływaniu na zasady horyzontalne	61
Wykres 5. Konieczność uwzględnienia szczególnych potrzeb, które ułatwiłyby udział w projekcie	62
Wykres 6. Stopień uwzględnienia przez beneficjentów zgłaszanych przez uczestników szczególnych potrzeb – oceny uczestników	63
Wykres 7. Korzystanie z mechanizmu racjonalnych usprawnień przez beneficjentów.....	64
Wykres 8. Odsetek beneficjentów włączających do realizacji projektów podmioty zajmujące się wskazanymi kwestiami	73
Wykres 9. Ocena poziomu wiedzy pracowników instytucji w zakresie stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów	78
Wykres 10. Ocena przydatności publikacji dotyczących stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów	78
Wykres 11. Ocena przydatności informacji na stronie internetowej Programu dotyczących stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów.....	79
Wykres 12. Ocena przydatności szkoleń i spotkań informacyjnych dotyczących stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów	80
Wykres 13. Ocena możliwości skorzystania z konsultacji internetowych dotyczących stosowania zasad horyzontalnych przez beneficjentów.....	80
Wykres 14. Ocena treści FAQ na stronie internetowej przez beneficjentów	81

Wykres 15. Ocena przez beneficjentów stopnia uwzględnienia w realizowanym projekcie poszczególnych elementów dotyczących tzw. standardu minimum	83
Wykres 16. Deklaracje beneficjentów odnośnie uczestnictwa w ich projekcie osób z niepełnosprawnością	85
Wykres 17. Deklaracje beneficjentów w zakresie zgłaszania przez osoby z niepełnosprawnością szczególnych potrzeb	86
Wykres 18. Skala korzystania przez beneficjentów z mechanizmu racjonalnych usprawnień	87
Wykres 19. Projekty, w których stosowano wybrane standardy dostępności	87
Wykres 20. Ocena przez beneficjentów wpływu poszczególnych standardów dostępności na zwiększenie liczby osób z niepełnosprawnościami, które wzięły udział w realizowanym przez nich projekcie	89
Wykres 21. Opinie beneficjentów w zakresie konieczności wprowadzenia zmian w zakresie poszczególnych standardów	90
Wykres 22. Ocena wpływu projektu na wyrównanie szans osób z niepełnosprawnościami (beneficjenci).....	93
Wykres 23. Ocena projektów dotycząca wpływu poszczególnych standardów dostępności na komfort uczestnictwa w projekcie (uczestnicy)	95
Wykres 24. Opinia beneficjentów dotycząca zasadności uwzględnienia zasad horyzontalnych w realizowanym projekcie.....	97
Wykres 25. Wpływ konieczności uwzględnienia zasad horyzontalnych na założenia projektu	98
Wykres 26. Ocena dostępności projektów dla osób z niepełnosprawnościami – średnia ocena (uczestnicy).....	99
Wykres 27. Deklaracje uczestników projektu w zakresie długotrwałości efektów osiągniętych przez nich w projekcie	100
Wykres 28. Wpływ projektu na wyrównanie szans kobiet i mężczyzn (beneficjenci).....	102
Wykres 29. Wpływ uczestnictwa w projekcie na zmiany sytuacji społecznej uczestników projektów	103
Wykres 30. Wpływ uczestnictwa w projekcie na zmiany sytuacji uczestników projektów na rynku pracy.....	104
Wykres 31. Wpływ uczestnictwa w projekcie na zmiany sytuacji uczestników projektów na innych polach niż sytuacja społeczna i zawodowa.....	105

Wykres 32. Wpływ uczestnictwa w projekcie na zmianę postrzegania zasad horyzontalnych – opinie uczestników projektów	107
Wykres 33. Wpływ działań podejmowanych na poziomie instytucjonalnym na zmianę postrzegania zasad horyzontalnych przez beneficjentów	108
Wykres 34. Wpływ projektu na upowszechnianie zasad horyzontalnych – opinie beneficjentów.....	109
Wykres 35. Postrzeganie potrzeby uwzględniania zasad horyzontalnych w projektach – opinie uczestników projektów	110
Wykres 36. Obciążenie administracyjne związane z uwzględnieniem w projekcie zasad horyzontalnych – opinie beneficjentów.....	113
Wykres 37. Kosztochłonność związana z uwzględnieniem w projekcie zasad horyzontalnych – opinie beneficjentów	114
Wykres 38. Występowanie trudności związanych z zasadami horyzontalnymi na poziomie projektów – opinie uczestników projektów.....	120
Wykres 39. Rodzaje trudności w ramach projektów – opinie uczestników projektów.....	121
Wykres 40. Odsetek beneficjentów twierdzących, że należy zapewnić dodatkowe rozwiązania/działania mające na celu ułatwienie realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych w projektach.....	125
Wykres 41. Dobre praktyki (beneficjenci).....	129

7.3. SPIS MAP

Mapa 1. Białostocki Obszar Funkcjonalny.....	69
Mapa 2. Obszar funkcjonowania Lokalnych Grup Działania w województwie podlaskim	71

7.4. SPIS SCHEMATÓW

Schemat 1. Kryteria ewaluacyjne zastosowane w badaniu	20
Schemat 2. Obszary działań przewidziane w ramach <i>Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020.</i> ..	29
Schemat 3. Etapy realizacji RPOWP 2014-2020	33

Schemat 4. Lokalne Grupy Działania funkcjonujące w ramach RPOWP 2014-2020.....	70
Schemat 5. Standardy dostępności	84

8. Bibliografia

AKTY PRAWNE:

- *Agenda działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020, Warszawa, 22 kwietnia 2015 r.;*
- *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, styczeń 2020;*
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE);*
- *Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 60, ze zm.);*
- *Wytyczne w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020, Minister Inwestycji i Rozwoju, Warszawa, 10 października 2018 r.;*
- *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, nr MR/2014-2020/16(02), Warszawa, 05 kwietnia 2018 r.;*
- *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, nr MR/2014-2020/16(02), Warszawa, 05 kwietnia 2018 r., Załącznik nr 1. Standard minimum realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS;*
- *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Inwestycji*

i Rozwoju, nr MR/2014-2020/16(02), Warszawa, 05 kwietnia 2018 r., *Załącznik nr 2. Standardy dostępności dla polityki spójności 2014-2020;*

- *Wytyczne w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2014-2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, nr MliR/H2014-2020/8(02)/10/2015, Warszawa, 28 października 2015 r.;*
- *Wytyczne w zakresie kontroli realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020 (wersja 3), nr MliR/2014-2020/17(03), Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa, 17 września 2019 r.;*
- *Zalecenia w zakresie przeprowadzenia badania ewaluacyjnego dotyczącego oceny realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w programach operacyjnych polityki spójności 2014-2020, (załącznik nr 1 do OPZ).*

DOKUMENTY PROGRAMOWE:

- Dokumentacja konkursowa, w tym w szczególności regulamin naboru, kryteria wyboru projektów w ramach RPOWP 2014-2020, instrukcja wypełniania wniosku o dofinansowanie;
- Dokumenty regulujące funkcjonowanie Grupy Roboczej ds. efektywnego wykorzystania Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPOWP na lata 2014-2020 powołanej w ramach Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 oraz sprawozdania z jej funkcjonowania, zamieszczone na stronie internetowej www.rpo.wrotapodlasia.pl;
- Informacje na temat szkoleń i spotkań informacyjnych zamieszczonych na stronie internetowej www.rpo.wrotapodlasia.pl;
- *Plan Ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, załącznik do Uchwały nr 24/225/2019 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 20 lutego 2019 roku, zamieszczony na stronie internetowej rot.wrotapodlasia.pl;*
- Protokoły z posiedzeń Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 zamieszczone na stronie internetowej www.rpo.wrotapodlasia.pl;
- *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020;*
- *Regulamin Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020;*
- *Roczne Plany Kontroli Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020;*

- *Sprawozdanie z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego za 2015 rok*, Białystok 2016;
- *Sprawozdanie z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego za 2016 rok*, Białystok 2017;
- *Sprawozdanie z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego za 2017 rok*, Białystok 2018;
- *Sprawozdanie z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego za 2018 rok*, Białystok 2019.
- *Strategia komunikacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020*;
- *Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPOWP na lata 2014-2020* wraz z załącznikami;

LOKALNE STRATEGIE ROZWOJU:

- *Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania - Tygiel Doliny Bugu" 2014-2020*, załącznik nr 2 do uchwały nr W/XXXI/175/20 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Tygiel Doliny Bugu” z dnia 12.02.2020 r.;
- *Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Suwalsko-Sejneńska Lokalna Grupa Działania”*, załącznik nr 1 do uchwały WZCz nr 6/2/2020;
- *Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Sąsiedzi” na lata 2016-2022*, załącznik do uchwały nr IV/2/2020 z dnia 06.03.2020 r.;
- *Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Mlekiem Płynąca” na lata 2014-2020*, załącznik do uchwały nr 7/2019 Walnego Zebrania Członków z dnia 11 czerwca 2019 r.;
- *Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia N.A.R.E.W. - Narwiańska Akcja Rozwoju Ekonomicznego Wsi 2014-2020*;
- *Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania - Puszcza Knyszyńska 2014-2020*, załącznik nr 1 do uchwały Zarządu nr III/2/20 Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania - Puszcza Knyszyńska z dnia 13.03.2020 r.;
- *Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama na Podlasie”*, tekst jednolity z dn. 5.03.2020 opracowany na podstawie uchwał Walnego Zebrania Członków i Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Brama na Podlasie” w sprawie zatwierdzenia zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju „Brama na Podlasie” na lata 2014-2020;
- *Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020 dla obszaru Lokalnej Grupy Działania - Fundusz Biebrzański*, załącznik nr 1 do uchwały Nr101/XLVI/2019 Zarządu Lokalnej Grupy Działania –Fundusz Biebrzański z dnia 23.10.2019 r.;

- *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Białowieska” na lata 2014-2020, załącznik nr 1 do uchwały nr 1/05/2019 Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Puszcza Białowieska” z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie przyjęcia projektu zmian w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Białowieska” na lata 2014-2020;*
- *Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Biebrzański Dar Natury na lata 2015 -2022, załącznik do uchwały nr 93/2020 Walnego Zebrania Członków Lokalnej Grupy Działania Biebrzański Dar Natury z dnia 6 marca 2020 r.;*
- *Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020, załącznik nr 1 do uchwały nr I/1/2020 Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Szlak Tatarski z dnia 31 stycznia 2020 r.;*
- *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022, Lokalna Grupa Działania - Kanał Augustowski, załącznik nr 1 do Aneksu nr 4 z dnia 31 sierpnia 2018 r. do umowy nr 00013-6933-UM1040013/15 z dnia 17.05.2016 r.;*
- *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022, Lokalna Grupa Rybacka „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”, Suwałki, listopad 2015 r.*

DANE MONITORINGOWE I SPRAWOZDAWCZE Z POZIOMU PROGRAMU:

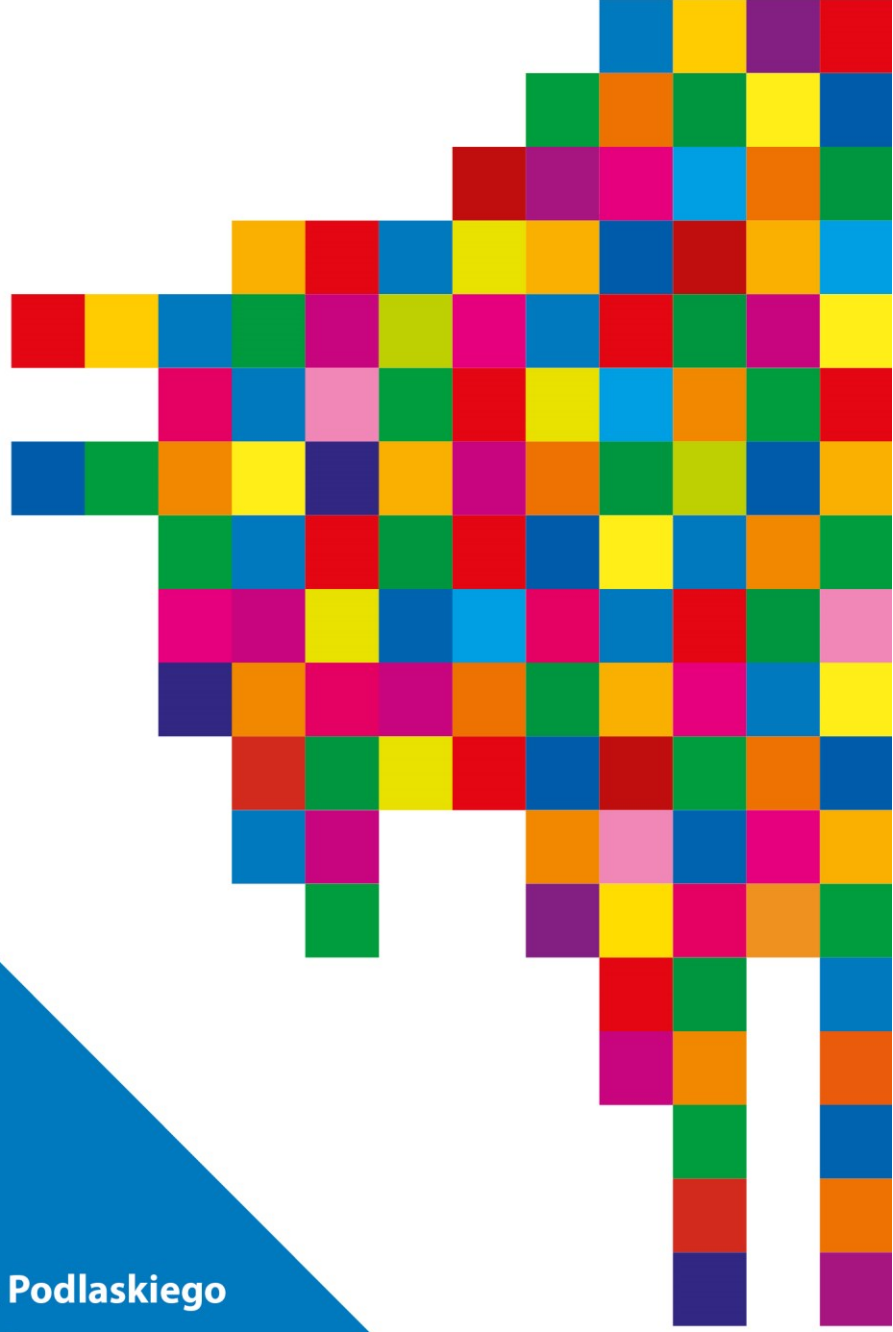
- *Sprawozdania roczne oraz informacje kwartalne z wdrażania RPOWP 2014-2020;*
- *Wykaz beneficjentów Programu (z systemu SL2014);*
- *Wykaz uczestników projektów w ramach Programu (z systemu SL2014).*

PORADNIKI I POZOSTAŁE PUBLIKACJE:

- *Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa podlaskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego (2016 r.);*
- *Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa podlaskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego (2018 r.);*
- *Jak realizować zasadę równości szans kobiet i mężczyzn w projektach finansowanych z funduszy europejskich 2014-2020, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2016;*
- *Ocena stosowania zasady równości szans na wszystkich etapach realizacji RPOWP na lata 2007-2013 (2016 r.);*
- *Ocena systemu wdrażania i wstępny pomiar rezultatów instrumentu RLKS w województwie podlaskim (2019 r.);*
- *Ocena wpływu działań informacyjno-promocyjnych na sprawność systemu wdrażania RPOWP 2014-2020 (2019 r.);*

- *Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Poradnik dla realizatorów projektów i instytucji systemu wdrażania funduszy europejskich 2014-2020, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2015;*
- Pozostałe materiały udostępnione na stronie www.rpo.wrotapodlasia.pl.

Wydawca:
Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
Departament Rozwoju Regionalnego

ul. Poleska 89, 15-874 Białystok
tel.: 85 66 54 480
e-mail: rot@wrotapodlasia.pl

Publikacja bezpłatna

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków
Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020

ISBN: 978-83-956136-4-7